DE VICTU FEBRICITANTIUM DISSERTATIO AUCTORE JOSEPHO ANTONIO PUJATI ..

Giuseppe Antonio Pujati

Digitized by Google

Digitized by Google

5.3.380

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

DE VICTU FEBRICITANTIUM DISSERTATIO

AUCTORE

JOSEPHO ANTONIO PUJATI SACILIENSI

IN PATAVINO GYMNASIO

PRAXEOS MEDICÆ ORDINARIÆ P. P. P.

PATAVII, Typis Seminarii MDCCLVIII.

SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

Digitized by Google

SENATORIBUS AMPLISSIMIS
JOHANNI EMO
D. MARCI PROCURATORI,
MARCO FUSCARENO,
ET
ALOYSIO MOCENICO IV.
EQUITIBUS, ET MARCIANÆ ÆDIS
PROCURATORIBUS,
PATAVINÆ SCHOLÆ REGUNDÆ
TRIUMVIRIS

Joſeph Antonius Pujati
F.

PRoxime elapſo Scholaſtico anno, SENATORES AMPLISSIMI, febres, earumque curationes agitare juſſus, ſub finem litterarii curriculi, hanc diſputationem e loco ſuperiore habere cœperam; ſed temporis defectu præventus, totam dicere minime quivi.

Digitized by Google

Cum autem totam quidam ex meis Diligentioribus Auditoribus deſiderarent, illorum cupiditati ſatisfacturus, eam typis edere animum induxi, ut, quam audire nequiverunt, uberiore fructu ob oculos eſſenr habituri. Nil vero opportunius, nihilque optatius mihi contingere poterat, quam ut, vobis Patavinam ſimul iterum Scholam Moderantibus, ea publici juris fieret. Quatuor prope anni ſunt, SAPIENTISSIMI TRIUMVIRI, ex quo per vos in eodem AMPLISSIMO MAGISTRATU conſtitutos, ipſe, novus homo, nihilque tale, non modo ſperare, ſed ne optare quidem audens, Primarius Medicinæ Practicæ Profeſſor in Alma hac Univerſitate deſignatus ſum, ac, Vobis de me benigniſſime referentibus, Munificentiſſimo AUGUSTI SENATUS VENETI decreto, e nivoſis Rhęticarum Alpium latibulis, in hanc hominum, litterarumque lucem, atque in locum honoris, dignitatiſque plenum deductus ſum. Favor veſter omnibus, qui Profeſſorio munere decorantur, ſummus, mihi autem ſingularis, ac prope Divinus habendus, a me flagitabat, ut quantocius devictiſſimi, atque ad

rogum

rogum memoris animi ſignum aliquod publicitus darem. Cum igitur ob eam, quam ſtudum attuli, rationem, Diſſertatiunculam edere conſtituerim; mihi peropportune contigiſſe video, eo hanc tempore in lucem dari, quo Vos ſimul huic Lycęo regundo præeſtis: ita enim vobis, quaſi totidem Numinibus Servatoribus, muneris mei primitiis litari poſſe arbitratus ſum. Neque a propoſito doni exiguitas me abduxit: Magnanimi enim Homines, qui beneficiis, & benefaciendi voluntate Deos æmulantur, vel tenuiſſima clientulorum dona, ubi ea præſertim grati animi inditia præſetulerint, & æqui bonique facere, & ſereno, hilarique vultu ſuſcipere conſueverunt. Quid autem, quod eorum meritis, & Amplitudini paria offerri minime queant? Porro vos (ſinite, quæſo, me paucula, modeſtia quoque veſtra averſante, ſubjicere) ob Majores veſtros Magni: ob animi autem Magnitudinem, integritatemque: ob ſummam Prudentiam, Sapientiamque: ob quæ in bonum Reipublicæ domi, foriſque geſſiſtis: ob Dignitates, Auctoritatemque jure merito acquiſitas, Maximi; eo in loco conſtituti

Digitized by Google

eſtis, ut vobis, niſi quæ a vobis diſtent quamplurimum, ab nemine tribui poſſint. Eo, itaque, tantum animo Opellulam hanc Nominibus veſtris inſcribere auſus ſum, ut, non modo pręſentibus, verum, ſi forte fortuna ad eos pervenerit; venturis quoque hominibus, & Eximii Favoris veſtri teſtimonium, & gratitudinis, obſequii, voluntatiſque in vos meę pignus, certiſſimumque Monimentum exiſtat. Non poſſum autem, quin ſpe lacter, qua eſtis Humanitate, & Magnanimitate, vos facile laturos, eam Patronis iiſdem, Męcenatibuſque gaudere, quos, bonis avibus, Parentes quodammodo, Auctoreſque ſortita eſt. Pluribus vos non diſtinebo, TRIUMVIRI SAPIENTISSIMI: addo tantum: qualiſcumque in hominum judiciis diſſertatio hęc futura ſit, eam in commodum, utilitatemque Diſcipulorum, qui vobis cordi adeo ſunt, elaboratam, editamque fuiſſe. Valete.

Dabam Patavii. Idibus Januar. Anno Salutis MDCCLVIII.

A U-

Digitized by Google

A U C T O R
LECTORI BENEVOLO
S.

QUidam ſummi ingenii, acerrimique judicii vir, B. L., optime cum rebus humanis actum iri putabat, ſi quædam, ſine quibus hominum Societates ſtare non poſſunt, poſt emenſa non paucorum annorum ſpatia ad ſua primordia iterum reducerentur. De ſententiæ veritate ipſe nequaquam pugno, ſed mihi perſuaſum habeo, rem in maximum commodum Medicæ Facultatis ceſſuram, ſi ad artis ſcriptæ principia, atque ad ſuam primævam ſimplicitatem Medicina retroduceretur. Cum enim hoc in caſu, puris, atque ab ore, ut ita dicam, ipſius Naturæ ſuſceptis obſervationibus, haud ſane omnia, quæ a poſteriorum hominum induſtria inventa dicuntur, ſed quæ ex iis tantum pro veris habentur, adjici poſſent; tunc minus, quidem, ſupervacuis ornamentis luxuriantem, ſed neceſſariis, ſolidioribuſque adjumentis ſuffultam medicinam haberemus. Verum, ut in primo caſu maxime verendum, ne morbis, quibus Societates affliguntur, pejora remedia forent: neque enim ſine maxima rerum omnium perturbatione, & ſumma vi, ſive bona, ſive mala, quibus aſſuerunt, deſerere, & moribus, legibuſque obſoletis ſe ſe ſubmittere vellent homines: neque, ut illi quidem præſentium præjudicio occupati regererent, poſt inventas fruges, vellent iterum ad glandes redire: ſic in altero vehementer timendum eſſet, ne loco a-

licu-

Digitized by Google

licujus medicinæ ; qualiſcumque ſit , quam habemus ; nullam haberemus . Votis itaque , & paucorum ſolummodo deſideriis prætermiſſis , non inutile ipſe puto , iis , qui medicinam ingrediuntur , medendi vias , quas priſci homines , artiſque exordiis proximiores inſtiterunt , ſaltem oſtendere ; ut videant , & aliis , quam quibus itur , progredi poſſe ; nec putent , ea tantum eundum eſſe , qua ſecuriſſimos difficultatum currere quoſdam e recentioribus vident ; & ſi velint , dum opportunitas dabitur , unam methodum alteri conferre , quæque potior , commodiorque videbitur , eligere queant .

Circa eam Praxeos partem , quæ victu , & alimoniæ adminiſtratione febres curat (quod non modo apud ſaniores Medicos , ſed etiam apud reliquos homines , qui communi ſenſu haud plane carent , pro præcipuo artis auxilio ſemper habitum fuit) id Auditoribus meis , Diſſertatione hac illis elaborata , & in eorum gratiam , commodumque edita , præſtare anniſus ſum . Quo autem ſucceſſu , id tuo , B. L. , judicio relictum . Alicui tamen ſupervacuum videri poterit , me de argumento , quod tot Scriptorum calamos exercuit , atque ab ipſo annorum pondere protritum eſt , plura verba feciſſe . At qui Tironibus inſtituendis qualibet in facultate ſtudent , vetuſta , ſæpiuſque ſcripta , & agitata prætermittere minime poſſunt . Si febrium curationes abſolvendæ mihi erant , de victu quoque , quo illis ſuccurritur , agere debebam . Quod profecto præſtari non poterat , abſque eo quod recocta crambe Diſcipulis apponeretur . Ea tamen illorum guſtui recoctæ ſapore diſplicere haud poteſt , quoniam non alias illam deguſtarunt . De ſæpiſſime repetitis in hac Diſſertatione verba , utique , ſiunt ; ſed iis , & quædam nova ab Clariſſ. viris inventa ; & principia quædam , ut ut maxime obvia , aut non obſervata , aut non exculta inſerun-

ſeruntur ; & ratiocinia , ab obviis licet deducta , non tamen trita inſperguntur ; & quædam accuratius perquiſita, & examinata miſcentur, quæ vetuſtioribus quoque, aliquam novitatis ſpeciem dare queant . Quod ſentio , fateor : ſic vetera, & trita me condiviſſe mihi adblandior, ut ſitum, rancoremque minime oleant . Ideo , ſi animi tantum gratia, vel in arte Provectiores, Doctioreſque, in hoc ſcriptum oculos conjecturi ſint , ſpero, eos nequaquam ex illius lectione faſtidium capturos, neque nauſeabundos, poſtquam Diſſertationem projecerint, in illud erupturos :

Occidit miſeros crambe repetita Magiſtros.

ut ne ſpe cadam, utque una bene valeamus velim, L. B.

NOI

Digitized by Google

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approvazione del P. F. *Franceſco Antonio Mantoa* Inquiſitor Generale del Santo Uffizio di *Padova* nel Libro intitolato, *De Victu Febricitantium Diſſertatio*, *Auctore Joſepho Antonio Pujati Sacilienſi MS.* non v' eſſere coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro li Principi, e buoni coſtumi, concediamo licenza a *Gio. Manfrè Stampatore di Venezia*, che poſſa eſſere ſtampato, oſſervando gli ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite copie alle pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 17. Novembre 1757.

(*Gio: Emo Proc. Rif.*
(*Marco Foſcarini Cav. Proc. Rif.*
(*Alviſe Mocenigo IV. Cav. Proc. Rif.*

Regiſtrato in lib. a cart. 20. al num. 168.

Giacomo Zuccato Segr.

Adi 29. Novembr. 1757.

Regiſtrato nel Magiſtr. Eccellentiſſimo degli Eſecutori contro la Beſtemmia.

Franceſco Bianchi Segr.

Digitized by Google

Digitized by Google

Debent enim, arbitror, ædificiis fundamenta jaci firma, & ſcaphis poni idonea Carina, ſi quid ædificandorum, pangendorumque in iis futurum eſt firmum. Ubi enim prima ipſa baſis, ab initio, natura debilis fuit, qui fieri poteſt, ut quod ſuperextruxeris futurum infirmum non ſit? (Galen. 11. method. c. 13.)

Stulta hæc invidia eſt, cui cuncta recentia ſordent:
Invida ſtultitia eſt, cui nova ſola placent.

(Owen. Epigram. l. 3.)

Digitized by Google

DE VICTU FEBRIENTIUM DISSERTATIO.

FEbrium curationes proſequuti ſumus, ſed nondum de præſtantiſſimo febrium omnium remedio diximus. Hoc febrientibus ſuppeditat ea victus rationis pars, quæ ad alimoniam, cibumque febricitantium pertinet. Quantum reliqua artis auxilia hoc antecellat inde colligite, quod cum per ſe plurimum poſſit, ſine eo quidquid vel efficaciſſimum in arte eſt, parum omnino valeat. Utque vobis perſuaſum ſit, nos de re Medico ſcitu apprime neceſſaria, ægrotantibuſque utiliſſima agere; ſciatis & vetuſtiſſimos, cla-

Digitized by Google

riſſimoſque cujuſcumque medicæ Scholæ Magiſtros, & Doctiores ex iis, qui poſtea ſubſequuti ſunt, huic Medicæ Praxeos parti, ut præſtantiſſimæ, utiliſſimæque ſemper plurimum tribuiſſe, eique excolendæ ſedulam operam aſſidue impendiſſe. De hac igitur acturi, ſolitum morem, quo in reliqua Praxi tradenda uſi ſumus, ſervabimus. Univerſam ſcilicet de febricitantium victu doctrinam elementarem, cum primis, in modum trademus, & quid hac Diſſertatione præſtare nobis præcipue conſtituerimus proponemus: tum, quæ circa Doctrinam traditam, & quæ propoſuimus, objici poſſunt, difficultates enodabimus: ſolidiora deinde principia, quibus febricitantium diæta regi debeat, exponemus: quæ fuſiore explicatione egent, neque obſcure, neque inepte explicare conabimur; ac tandem generatim agitata ad particularia trahentes, ſingulis febrium generibus, quæ cibi victuſque ratio conveniat, deſignabimus.

Porro, niſi judicando fallor, nullam faciliorem, planioremque hujuſce Tractationis Inſtitutionem vobis tradi poſſe reor, quam ſi hiſtoriam Praxeos ab antiquis in alendis febricitantibus ſervatæ contexam, ac Fontes unde eam hauſerim, digito quaſi commonſtrem, rationeſque inſuper addam, quibus Priſci medentes eam firmabant, aut ſibi firmare videbantur. Ac quamvis Praxis hæc noſtris temporibus ſuperſtitioſior, ut ita dicam, videri poſſit, neque is ipſe ſim, qui eam ad amuſſim ſervari debere contendam; nihilominus cum & ab obſervatione exorta ſit, & obſervationibus ſuperextructa; ea ſemper erit veluti Baſis, & fundamentum eorum, quæ de alimonia febrici-

bricitantium a Medico tradi poſſint: via hac igitur ingrediamur

I.

I. VEtuſtiſſimi Medicorum, qui artem ſcriptis ornarunt, auxeruntque, morbos, cum primis, in Acutos, & Chronicos diviſere; ſcilicet, in longiores, atque breviores: qua univerſali, & præcipua diviſione febres quoque comprenduntur, quarum aliæ Chronicæ, aliæ acutæ ſunt. Quamvis tamen nomen hoc *Acuti* nomini *Chronici* oppoſitum ſpatium ſolummodo, & brevitatem morbi, ac celeritatem, qua morbus movetur, progrediturque ſignificare videatur; nihilominus ex *Acuti* nomine ea in nobis idea exurgit, ut non ſolum concipiamus morbum celeriter ſe ſe moventem, progredientemque, ſed qui ſuo citato motu & graviora, & periculoſiora ſymptomata ſecum ducat. Hæc morbi acuti idea, præterquamquod paſſim obtinet, nobis ab Hippocrate & Celſo proponitur; quorum primus (*a*) eam ſic delineavit: *ſunt autem acutiſſimi, & maximi, & graviſſimi morbi, & maxime lethales in continua febre*: quibus verbis non modo morbi brevitas, ſed gravitas quoque, & diſcrimina enuntiantur: alter vero (*b*) morbi acuti characterem ita pinxit: *ubi ſine intermiſſionibus acceſſiones, & dolores graves urgent, acutus morbus eſt*. Illa igitur acuta febris eſt, quæ ſine intermiſſione cum gravioribus ſymptomatibus cito ad bonam, vel malam ju-

 dica-

(*a*) *6.* Epid. Conſtitut. temp. 3.
(*b*) l. 3. c. 2.

dicationem, exitumve perducitur: ita tamen, ut ad acutiem febris dimetiendam potius celeritas febrilis motus, quam ſymptomatum ſævities faciat, cujus magis eſt morbi vehementiam, gravitatem, & pericula ſignificare, necnon ægritudinis mutationem, exitumve præmonſtrare.

II. Sed quia febres, aliique acuti febriles morbi æque acuti omnes, ſcilicet, æque breves non ſunt; ex Praxi ipſa, & obſervatione morbos acutos quadrifariam diviſere. In acutiſſimos, quos perperacutos Barbari dixere Medici; in breviſſimos ſcilicet: in acutiores, ſeu peracutos: in acutos ſimpliciter; atque in acutos ex decidentia, ſeu permutatione, vel degeneratione. Acutiſſimi, & perperacuti ſunt, qui circa quartum diem judicantur: acutiores, ſeu peracuti, qui judicantur circa ſeptimum: ſimpliciter acuti, qui circa decimumquartum, aut vigeſimum (horum primos dixere quoque acutos exacte, poſtremos non exacte acutos) qui vero poſt vigeſimum, ad quadrageſimum uſque cum febre continua trahunt, acutos ex decidentia vocavere. Ab hoc termino, quæ continuant febres, & morbi, Chronici audiunt.

III. Ne tamen in terminis, idque ſub ipſo Diſſertationis limine, hæreatis, explicanda vox illa eſt *judicantur*, qua uſus ſum, quæque ſæpiſſime a Medicis, præſertimque ab Hippocrate, & Galeno uſurpatur. Putavit Hippocrates, deductique ab eo viri, dari nobis inſitam facultatem quandam, quam *Naturam* appellare plerumque conſuevit; morbos autem nihil aliud eſſe, niſi hujuſce Naturæ laborem & pugnam, qua malos ſuccos, vitæ ſanitatiſque infeſtos hoſtes

Digitized by Google

hoſtes expellere tentat. Ex hac pugna vel Natura omnino victrix de morbo triumphat, vel contra eum ſuperior ſolummodo evadit, vel morbus Naturam vincit proſternitque, vel eam modo debilitat, atque frangit, vel in alium morbum mutatur. Dum pugna ea pugnatur, dictique incidunt caſus, neceſſario mutationes quædam in morbis apparent, quæ *judicia* vocari conſuevere, ac Græco nomine, longo tamen uſu Latio donato, *Criſes*, quia ex iis de ſtatu Naturæ, morbique judicium Medicus pugnæ obſervator, & veluti judex fert. Ita ipſemet Hippocrates (*a*) *Porro judicari in morbis eſt, cum morbi augeſcunt, aut marceſcunt, aut in morbum alium mutantur, aut deſinunt*. Dummodo vos non fugiat, quod nequaquam fugere poteſt, morbos, ſcilicet, deſinere, & cum Natura vincit, ægerque ſanatur, & cum Natura vincitur, ægerque perit; videbitis Hippocraticam ſententiam quinque a me recenſitos judicationis, ſeu Criſeos modos complecti. Quæ tamen ſententia ut plane intelligatur, neceſſe eſt iis animum adhibere, quæ ſuper ea egregie animadvertit Martianus: (*b*) ſcilicet, nequaquam pro morbi augmento hic intelligere Hippocratem tempus illud particulare, quo morbus adoleſcit; ſed cum augetur in malitia; ut, ſi e ſalutari periculoſus, atque e benigno malignus fiat. Sic e contra, haudquaquam marceſcere cum declinat; tunc enim, ut plurimum judicatus eſt; ſed quando illius ſævitia tollitur, atque ex lethali ſalutaris, & ex vehementi lenis efficitur. Quoniam vero mutationes iſtæ aliqua cum evacua-

(*a*) text. 8. de affectionib.
(*b*) ad eum locum

Digitized by Google

cuatione plerumque fiunt, ideo evacuationibus iſtis judicationis, & Criſeos nomen inditum eſt. Quin Galenus (*a*) illas quoque perturbationes, quæ evacuationes haſce præcedere ſolent, judicationis, & Criſeos nomine comprehendendas docet.

IV. Hiſce proviſis, ita victus rationem ad febres priſci Hippocratis Sectatores coordinavere, ut & illam, quemadmodum de morbis acutis eos feciſſe diximus, quadrifariam diduxerint. Scilicet in extreme tenuiſſimam: in tenuiſſimam non extreme: in ſimpliciter tenuem; ac tandem in plenam. Victum extreme tenuiſſimum omnimoda abſtinentia conſtituebat. Tenuiſſimum, ſed non extreme, uſus melicrati (miſturæ, nempe, aquæ & mellis, quam hydromel quoque dicimus) Oxicratum (miſtura ſcilicet aquæ & aceti) & ſuccus Ptiſanæ, ſeu Ptiſana colata, ſeu Ptiſanæ Cremor (omnibus hiſce nominibus ſignificatur illud edulii genus, quod *ſugolo d' orzo* dicimus) circumſcribebant. Victus tenuis in Ptiſana integra, & non colata, in hordeo nempe, ſtabat; ita tamen, ut Ptiſana hæc ad Victum quoque plenum pertineret, ſub quo ova, alica (de hac alio loco) & piſces ſaxatiles ægro concedebantur. Videte, ſi vultis, hac ſuper re cum primis Galenum (*b*) Heurnium (*c*) Rodericum a Fonſeca (*d*) unum ex meis deceſſoribus, Sanctorium (*e*) atque alios.

V. Diverſæ iſtæ Victus rationes aliis quoque nomini-

(*a*) 1. de Criſib. 1.

(*b*) Com. 1. aphor. 4. & Com. 1. de victu acut.

(*c*) ad aphor. 4. 1.

(*d*) De febr. acut. & peſtil. remed. ubi *de cibi quant.* & Com. ad 4. aphor. 1. (*e*) Ibid.

Digitized by Google

minibus enuntiari apud antiquos ſolebant. Eas dixere *potus*, *ſorbitiones*, *cibos*. Potus ſpectant ad victum tenuiſſimum non extreme, quia Melicratum, Oxicratumque victus hujuſce materia, potantur. Sorbitio quoque huc referenda eſt, quia Ptiſana colata, ſeu Cremor hordei, neque manditur, neque potatur, ſed abſorbetur. Cibus vero, quia neque potatur, neque ſorbetur, ſed manditur, de victu pleno dicitur, & aliquo modo etiam de ſimpliciter tenui. In hoc enim Ptiſana integra, ſeu hordei grana dabantur, quæ aliquouſque mandenda ſunt; atque in pleno, & Ptiſana, & alica, & piſces ſaxatiles, qui dentium molæ, & attritui ſunt ſubjiciendi. Ne putetis tamen hoc in rigido ſenſu cibi nomen ſemper aſſumptum fuiſſe. Cum alia nomina *potus*, *&* *ſorbitionis* iis quæ manduntur tribui recte non poſſint; cibi nomen utpote genericum, & potui, & ſorbitioni antiquiores aliquando dedere. Sed unum, antequam ulterius procedamus, animadvertite: non ratione quantitatis, ſed qualitatis tantum, ab iis cibum dictum tenuiſſimum, tenuem, vel plenum. Cibus poteſt eſſe tenuis, & copioſus: plenus, & paucus. Qualitas cibi, a natura morbi; quantitas autem a viribus cum primis, tum ab ætate, a regione, ab anni tempore, & a conſuetudine ipſa determinabatur. De cibi quantitate, ita Hippocrates (*a*) *Et quibus ſemel, aut bis, & quibus plura, an pauciora, & per partes oporteat afferre conſiderandum. Condonandum autem aliquid tempori, & regioni, & ætati, & conſuetudini.*

VI. Ptiſana ἀπὸ τῦ πτίσσειν, a pinſendo nempe dici-

(*a*) 17. aphor. 1.

dicitur. Quod nomen omnibus granis e frugibus ſiccis, commune, quia pinſuntur; cum ſine ullo addito dicitur, antonomaſtice hordei grana ſignificat. Quanti fieret hordeacea Ptiſana apud antiquos medentes, inde noſcere quiſque poteſt, quod non modo ea paſſim uterentur, ſed etiam Galenus de ea libellum compoſuerit, illiuſque conficiendæ univerſum artificium diligentiſſime proſequutus fuerit. Noſtris temporibus hoc nomine abutimur, ac quaſdam decoctiones, Ptiſanas vocare ſolemus.

VII. Ne putetis tamen utiliſſimum hoc acutis morbis edulium, neque illius cremorem, neque cremorem alicæ, alicamve ipſam, neque panem lotum (hoc etenim quoque aliquando utebantur) juri alicui e carnibus veteres incoxiſſe: omnia hæc cibaria ex aqua tantum parabant. Condiebant autem (Ptiſanam ſaltem, de reliquis enim non habeo quid affirmem) condiebant, inquam, Ptiſanam, ut gratior ægrotantibus evaderet, oleo, aceto, ſale, anetoque. Dum coqui incipiebat, acetum & anethi modicum illi addebant: poſtea, parum ſalis, & olei. Videtis ex hiſce, quæ fuerit antiquis ex Hippocratis ſchola materia victus in acutis febribus; utque ab ea quidquid ab animalibus ſumitur, acutis ex decidentia exceptis, excluderent.

VIII. Diverſis autem hiſce victus rationibus ita utebantur. Morbis perperacutis, iis nempe, qui ſtatim in vigore ſunt, quique circa quartum diem judicantur, victum extreme tenuiſſimum, omnimodam, ſcilicet, abſtinentiam præſcribebant. Quod ſi eam æger aliqua de cauſſa ferre non poſſet, potus, aut

ſorbi-

ſorbitionem ei concedebant, Melicratum nempe, aut Oxicratum, aut Ptiſanæ Cremorem. In peracuto morbo, qui ad ſeptimum trahere ſolet, victus erat Melicratum, Oxicratum, Ptiſanæ Cremor. Si hæc parum ægrotanti forent, aut copioſiorem Cremoris quantitatem, aut Ptiſanam integram in pauca quantitate dabant. In acutis autem ſimpliciter, qui ad decimum quartum, vel ad vigeſimum uſque perdurarent, tota integraque Ptiſana utebantur. In iis tandem, quos acutos ex decidentia vocabant, ægros alebant, non modo Ptiſana eadem, ſed alica quoque, ovis, & ſaxatilibus piſcibus. Atque hæc quoad rationem victus acuti morbi generi convenientis.

IX. Non ſolum tamen acuti morbi genus quam diligentiſſime diſtinguere ſatagebant, ut aptam victus rationem inſtituerent; ſed attentiſſime quoque morbi tempora conſiderabant, tum univerſalia, tum particularia. Ad univerſalia morbi tempora quod attinet, nil magis Cordi illis erat, quam exordiente morbo prænoſcere, quando morbi ſtatus, ſeu ſummus morbi vigor futurus eſſet; tuncque ſi ægritudo ex iis foret, quam trahere longius poſſe conjicerent; ſub initiis copioſius, pleniuſque ægrum alebant, circa vigorem deinde, & in vigore ipſo cibum ei detracturi. Ad tempora vero morbi particularia quod ſpectat, & in Periodicis acceſſionibus, & in aliis exacerbationibus non Periodicis, ab alendis ægris abſtinebant. Haud ita tamen ratos, firmoſque Canones hoſce eſſe volebant, ut cum opus eſſet, iis aliquando non derogarent. Occaſio autem iis derogandi erat ætas, anni tempus, regio, conſuetudo, atque ægri

peculiaris temperies, quam idioſynçraſiæ nomine ſignificabant. Ideo hieme copioſius, quam æſtate; juvenes plenius præ ſenibus alebant; in regionibus frigidis minus parci erant, quam in calentibus; atque erga edaciores liberalius ſe ſe gerebant, quam erga minus edaces. Ne putetis tamen, ut ut a ſancitis regulis aliquando recederent, plurimum eos recedere ſueviſſe. Tota illorum indulgentia in eo ſita erat, ut, vel quantitatem cibi augerent, vel perfectæ abſtinentiæ loco victum non extreme tenuiſſimum; hujus loco, tenuem; aut vice tenuis plenum ægris exhiberent: nunquam tamen ad carnes terreſtrium animalium aſcenderent. Quod ſi ii cenſendi ſint id aliquando præſtare potuiſſe (neque enim mihi ex illorum lectione adhucdum conſtitit eos præſtitiſſe) tunc ſolummodo præſtitere, cum cibaria illa ægrotantes vehementer concupiſcerent; cumque ex iis aſſumptis exiguum damnum, aut facile reparabile eventurum foret.

X. Nullus dubito, quin vobis traditæ hiſtoriæ, poſtremam præcipue partem, audientibus, quæ de victus ad acutos morbos ſanciti adminiſtratione pertractat, animo non ſubierint loca, ac quaſi fontes, unde illam hauſerim. Credere etenim juvat vos meminiſſe Hippocraticorum aphoriſmorum, quos a clariſſimis Theoricæ Medicinæ Profeſſoribus noſtris hoc anno explicatos audiiſtis. Igitur, ut victu extreme tenuiſſimo premi, atque in perfecta abſtinentia contineri debeant, qui perperacutis febribus, morbiſque laborant: ut victu tenuiſſimo, ſed non extreme, alendi ſint, qui peracute ſolummodo affliguntur: ut non tenuiſſime, ſed tenui-

Digitized by Google

tenuiter tantum victitare iis conveniat, qui febre ſimpliciter acuta ægrotant; ſextus, & ſeptimus aphoriſmus primæ ſectionis nos docent. Sextus habet: *extremis morbis extrema exquiſite remedia optima ſunt*. Extrema autem inter auxilia, victum quoque extreme tenuiſſimum, perfectam ſcilicet abſtinentiam procul dubio comprehendi, & Galeni, & aliorum expoſitorum ſententia eſt. Septimus autem ſic: *ubi igitur morbus peracutus eſt, & ſtatim extremos habet labores, extreme tenuiſſimo victu utendum eſt. Ubi vero non, ſed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendum eſt, quantum morbus extremis eſt mollior*. In morbo, qui trahit, & morbi ſtatum præcognoſcendum eſſe, & ita victus rationem adminiſtrandam, ut ſub initiis plenius, ſub vigore autem tenuiſſime æger alendus ſit; præter octavum, & nonum, decimus monet id aphoriſmus. *Quibus igitur ſtatim morbus in vigore conſiſtit, iis etiam ſtatim tenuis victus adhibendus eſt: quibus vero poſterius debet conſiſtere; iis & in ipſo conſiſtendi tempore, & parum ante illud cibus eſt ſubtrahendus; prius vero plenior victus adhibendus eſt, ut æger ſufficiat*. Quod de temporibus morbi peculiaribus diximus, depromptum eſt ex undecimo: *in acceſſionibus abſtinere oportet.... & quibus per circuitum fiunt acceſſiones, abſtinere oportet*: ſcilicet, non minus in acceſſionibus periodicis, quam in non periodicis exacerbationibus, a cibo abſtinendum eſt. De reſpectu ad ætates, ad anni tempora, ad regiones, ad conſuetudinem pertractant 13. 14. 15. 17. Ad quem poſtremum adnotandum eſt, haud ibi *ſimpliciter* aſſeri: *dandum ætati, conſuetudini &c.* ſed dandum *aliquid*: cujuſce limitativæ

Digitized by Google

particulæ nolim obliviſcamini. Quamvis vobis haud generatim dixerim veteres Hippocraticos humido ſolum victu febrientes aluiſſe; ex recenſita tamen victus materia ſatis noſcere potuiſtis, eos humidum cibum commodiorem acute febrientibus cenſuiſſe, de quo aphoriſmus 16. Vos tamen clam forte erit, unde conjecturam poſtremo loco propoſitam ſumpſerim; veteres ſcilicet, a debito alimoniæ genere diſcedere potuiſſe, ſi id ægrotantes plurimum concupierint. Eam deprompſi ex libro *de affectionibus* (*a*) & ex ſexto Epidem. (*b*) Primo loco ait Hippocrates: *quoſcumque cibos aut obſonia, aut potus ægri concupiſcant exhibeto, ſi non corpori damnum inde acceſſurum eſt*. Altero autem loco ait ægris eſſe gratificandum, quouſque ab eo quod illis conceditur lædendi non ſint; aut ſi forte ab eo lædantur, damnum facile reparabile ſit.

XI. Quamvis obſervata & facta ipſa victus rationem, quam deſcripſimus, & præcepta ad eam ſpectantia Hippocraticis Medicis ſubjecerint; ne reamini tamen ſoli obſervationi confiſos eam adminiſtraſſe: ratione quoque obſervationes & facta illuſtrabant; vel, ſi mavultis, methodum factis innixam, rationibus confirmabant, aut ſibi confirmare videbantur. Cenſuiſſe Hippocratem a morbo cibum non indicari, ſed a vita & viribus, ei patere poteſt, qui adductis aphoriſmis animum paulo attentius adverterit. Id vero explanatius a Galeno (*c*) habetur, qui aperte ſcripſit, morbum ſuæ affectionis auxilia indicare, alimoniam autem a virtutis cuſtodia deſiderari. Cum igitur

(*a*) tex. 4. (*b*) ſect. 4.
(c) Comm. 1. de vic. acut. 44.

Digitized by Google

igitur alimonia a virtutis cuſtodia deſideretur; tanta deſiderabitur, quanta eſſe debet virtus, quæ in eo morbo neceſſaria eſt. In acuto autem morbo tanta, non amplior, vis eſt neceſſaria, quanta egemus, ut vivamus: Ita Galenus (*a*) *Nam neque ut valeamus, nec ut a morbo liberemur ab ea* (a vitali nempe indicatione, de qua ibi loquitur) *quicquam primum deſumimus, ſed ut vivamus*. Si igitur æger ea inſtructus virtute ſit, qua per quatuor circiter dies vivere, morbumque eo ſpatio finiturum, ferre valeat, nulla indiget alimonia, quia nullam virtutis cuſtodiendæ neceſſitas indicat. Talis æger eſt, qui morbo acutiſſimo, ſeu perperacuto laborat; nullo ergo ille indiget alimento, eoque in abſtinentia continendus eſt. Ægrum autem, de quo loquimur, ea inſtructum eſſe virtute, qua per quatuor dies vivere valeat ſine cibo; inde deduci cum primis poteſt, quod homo eam virium quantitatem in ſe habet, qua ſine cibo plus, quam quatuor dies vivere poſſit; quodque nequaquam homines a productis jejuniis ſæpius acutis morbis corripi ſoleant; ſed cum eorum ventriculis, & duodeno præcipue, non parum alimentitiæ ſubſtantiæ adhuc ineſt.

XII. Quod ſi morbus, non circa quartum, ſed circa ſeptimum judicandus ſit, virtutis cuſtodia exigit, ut æger alatur. Licet enim falſum ſit quod traditum eſt ab Hippocrate, vel ab alio, quiſquis ille fuerit, qui librum de principiis, ſive de carnibus (*b*) ſcripſit: hominem, ſcilicet, qui ſeptem dies ſine cibo tranſegiſſet, ſi etiam die octavo viveret, mortem tamen

(*a*) 9. method. c. 13. (*b*) tex. 12.

men effugere haud poſſe; nihilominus, aliis conſiderationibus relictis, difficile admodum eſt, ut morbo, & vehementi quidem detentus, tot dies, & jejunus trahere, & morbum ferre, & deinceps vivere poſſit. Ad vitam autem eo uſque trahendam ſatis eſſe veteres obſervaverunt, ſi Melicrato, Oxicrato, aut ſolo Ptiſanæ Cremore æger veſceretur. Hæc igitur victus ratio huic morbo conducibilis putata eſt. Namque cum huc perventum foret, ajebant Naturam, quæ in priore morbo, ſcilicet in acutiſſimo, circa quartum diem ſuam vim, ut illum domaret exeruerat; in hoc circa ſeptimum inſurgere; atque e pugna, vel victricem, proſtrato hoſte evadere; vel morbo imparem, & fruſtra laborantem, ab eo viribus præpotente ſuperari.

XIII. Ut autem bellatrix iſta facultas totis ſuis viribus uti poſſet, alio e pugna revocanda nequaquam erat, idque eo præſertim tempore, quo majore niſu morbum tundere conabatur: conatur autem prope vigorem, & in vigore ipſo morbi. Hac de cauſſa cibus tunc temporis detrahendus erat, ne huic ſubigendo accurrens a pugna recederet, victoriamque hoſti relinqueret. Ut igitur ſummo huic infortunio obviam iretur, & vires, quaſi arma, naturæ paratæ forent, quibus in tempore uti poſſet, neque eas tunc ſibi quæſitum, arreptumque digrederetur; plenius aliquanto æger ſub initiis morbi trahentis alendus erat. Præterquam enim quod ſi in ſtatu periclitanti naturæ cibo ſubveniretur, ea, quemadmodum dicebamus, ab incæpta pugna retrahenda erat; obſervatum quoque fuerat, quod habemus ex Hippo-

crate

Digitized by Google

crate (*a*) cibum, ſicuti ſano robur auget, ita febricitanti morbum addere. Cum autem a ſanitatis ſtatu ille minus recedat, qui a morbo inchoante occupatur, quam qui a morbo vigente, atque in ſtatu conſtituto affligitur; neceſſario ſequi debet ſub morbi trahentis exordio minus cibum morbo additamentum fieri, magis autem in virium materiam converti, quæ tempore majoris diſcriminis pugnanti naturæ præſto eſſe poſſint.

XIV. Nolim putetis, me, imagine hac bellantis naturæ quicquam veteribus Hippocraticis appinxiſſe, vel eos de natura, deque illius potentia allegorice tantum locutos fuiſſe. Revera hanc facultatem Præſidem nobis ineſſe putabant, quam aliquando innatum quoque calorem appellavere. Vires mechanicæ animatæ, quibus, & præſens ſanitas conſervatur, & amiſſa recuperatur, & per quas a ſalubri quoque ſtatu corpus detruditur, ſi vitium cæperint, illis notæ nequaquam erant: ideo in animalis œconomiæ ignoratione, qua veluti caligine quadam circumfundebantur, Hypotheſim de natura Præſide ſibi extruxerunt, cujus ope naturalium effectuum, plurimorumque Phænomenorum & in ſano, & in ægrotante homine apparentium, rationem reddebant. Idem a poſteris præſtitum eſt, neque noſtris temporibus adhucdum amor Hypotheſium deferbuit. Eas repudiare nequaquam volumus, aut valemus; cumque eas in aliis reprehendamus; opinionum commenta, & ingenioſa figmenta, quorum ope philoſophemur, nobis cudere non deſiſtimus. Sed e diverticulo in viam.

XV.

(*a*) *66.* aphor. *7.*

Digitized by Google

XV. Non eamdem ob cauſam, ob quam circa morbi vigorem, atque in vigore ipſo cibum minuendum præcipiebant, in acceſſionibus tam Periodicis, & ordinatis, quam in exacerbationibus, quæ ordinem, periodumque nequaquam ſervant cibum prohibebant. Id ſanciebatur, ne natura tunc a morbo oppreſſa a cibi onere magis aggravaretur. Ita, ut alios prætercam, Valleſius (*a*) *Fit acceſſio facultate expultrice* (facultas hæc veteribus erat unum, ut ita dicam, e naturæ bracchiis, quibus illa operabatur) *inſurgente in cauſam morbi, & tentante expulſionem. Ergo eo tempore impeditiſſima eſt facultas committens pugnam cum morbo, quare lædetur oblato cibo .... Nam præterquamquod facultas aggreditur tunc primum morbum, eſt calidum innatum compreſſum, ſubitque periculum ſuffocationis.* Hæc ipſe non pingo, ſed Valleſius, ut certa, narrat.

XVI. Cum autem putarent cum Hippocrate (*b*) hieme calidiores eſſe ventriculos, quod in cauſa eſſe rebantur, ut hieme felicius, faciliuſque digeſtio perficiatur; ideo tunc temporis aliquanto plenius alebant. Eandem ob rationem frigidarum regionum incolas, qui plerumque ſtomacho magis valent, quam quibus cælum calidius eſt, copioſius nutriebant: contraria autem de cauſa aliter ſe ſe gerebant Sirio furente, & in calidiore regione. Minus quoque victu premebant pueros, quia plurimus illis calor innatus (*c*) cibos facile conſumit; contrario autem modo, ob contrariam rationem tractabant ſenes. Atque ab hiſce omnibus præſcindendo, ſi ægrotans dum ſanus eſſet

cibo

(*a*) ad 11. aphor. 1.
(*b*) 15. aphor. 1.
(*c*) 14. aphor. 1.

cibo ſe ſe plurimum implere ſueverat, eum minus tenuiter, quam pro morbi ratione, ut conſuetudini parerent, alendum putabant; ut & quem abſtinentia peſſundabat (ſunt etenim homines difficulter jejunium ferentes, quos a putata intolerantiæ cauſa πικρόχολως τὰ ἄνω vocabant, ſuperne, ſcilicet bilioſos) ei, contra ac morbus, & morbi tempora flagitarent, nutrimentum præbebant, non tanti morbum, neque morbi tempora, quanti idioſyncraſiam facientes. Ita optimam Praxim, non optimis, ut plurimum, rationibus confirmabant. Sed nos nequaquam ſolliciti ut illi philoſopharentur, ut agerent conſideremus, utiliſſimo illorum exemplo profecturi.

XVII. Eo itaque univerſa victum adminiſtrandi ratio in acutis febribus apud viros Hippocraticos veteris ævi collineabat, ut æger tantum vivere, & ſe ſuſtinere poſſet, quoad morbi ſtatus, vigorque adventarent. Ideo cum illis perſuaſum foret, animales cibos, atque e Cerealibus ipſummet triticum copioſiore vi, & alimentitia ſubſtantia abundare, quam ab acutis febribus morbiſque deſideraretur; eos ut alienos, ab acute febrientium victu excluſere. In libro de ratione victus in morbis acutis, qui ad Hippocratem autorem refertur, panis acute ægrotanti dati mentio nunquam fit. Alii ſcriptores aliquando illius meminerunt: ſed illum, priuſquam eo ægros nutrirent, diutius aqua lavabant, panemque lotum vocabant: qua præparatione vim panis nimium alimentitiam infringere, eumque ſic morbo opportuniorem reddere opinabantur. Hordeum itaque victus acutorum materiam præcipue fecerunt, eoque, prout morbus acutior,

Digitized by Google

aut minus acutus foret ; vel integro, ut alias diximus, tota ſcilicet Ptiſana utebantur ; vel illius ſolo cremore, & ſucco. De hujus alimoniæ commodis atque præſtantia, non modo Græci Galeno juniores, ſed Galenus ipſe, ipſemetque Hippocrates effuſe ſcripſerunt. Cibo eodem acute ægrotantes, & æquales Hippocratis, & illius etiam ſuperiores medicos ſuſtinere ſueviſſe, ex laudato Hippocratis libro de victus ratione in morbis acutis, conſtat.

XVIII. Sed ſcire plurimum præſtat, victus hanc tenuitatem ad acute febrientes, nequaquam ſolius Hippocraticæ Scholæ Dogma, Praximque fuiſſe. Methodicos (fuit hæc Medicorum Secta ab Hippocratica diverſa, quæ ſub Autore Themiſone, vel potius ab ipſo Aſclepiade deducta floruit, ac Romæ, Galeni tempore in æſtimatione erat) Methodicos, inquam, non aliis ad acutos morbos, quam e frugibus cibis, rejecto tamen & ab iis Tritico, uſos fuiſſe, ex Aureliano, vel ſi mavultis, ex Sorano, quorum uterque methodicorum dogmata ſectabantur, conſtat. Ejuſdem rei pro idoneo teſte Celſum quoque habere poſſumus, qui quamvis in plurimis Hippocrati adhærere ſueverit, in curationibus tamen ad Aſclepiadem aliquando deflectit. Cum Hippocraticis hordeum in uſu præcipue eſſet, alicam iſti maxime adhibebant, quæ aliquanto valentioris præ hordeo ſubſtantiæ putabatur. Quam tamen lotam exhibendam Celſus (*a*) putavit eamdem ob rationem, qua panem lavari ſueviſſe diximus. At non modo carnes, quæque ad animalem victum ſpectant, ab acute ægrotantibus arcebant;

ſed

(a) l. 3. c. *6*.

Digitized by Google

ſed ſummam ad aliquot dies, exordiente morbo, abſtinentiam adhibebant; eoque, ut autor eſt Galenus (*a*) Hippocratem, qui in perperacutis ſolummodo abſtinentia utebatur, quique indulgentior erga ægros erat, ut nimium eos replentem accuſabant. Celſus, qui, ut ante poſui, Aſclepiadi in curationibus favebat, loco laudato ait: febrientibus cibum ex materia quam leviſſima convenire, & maxime ſorbitionem; eamque, ſi febres magnæ fuerint, quam tenuiſſimam eſſe debere docet. Hujuſmodi autem cibo, ut ut tenuiſſimo, nequaquam ſingulo die ægros alendos tradit (*b*) ubi de febribus, quæ quotidie urgent pertractat; ſed tertio quoque die tantum. *Igitur* (ſunt Celſi verba) *tertio quoque die cibus ægro commodiſſime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus ſubveniat.*

XIX. Vidiſtis, Egregii Juvenes, ut antiquiores artis magiſtri, diverſæ quamvis ſcholæ, & ſententiæ forent, unum tamen æque in febribus, acutiſque morbis reſpicerent; ſcilicet ut tenuiter ac parce ægrotantes alerent. Ex dictis autem vos plane colligere potuiſtis, quam longiſſime non pauci ex hodiernis Practicis ab illorum Dogmatibus, & exemplis abeant, qui non ſolum in acutis morbis victum animalem ab ægrotantibus non arcent; ſed præter decocta e carnibus ſæpius die data; præter ova, ciboſque Triticeos; conſumatis juribus; expreſſis e carne ſuccis; carnibus contuſis, nec non reſtaurantibus ſic dictis, ægros ſaginare, ut ita dicam, non deſinunt. Quin cum morbi acutiores ſunt, cumque ægri maxime laborant:

(*a*) Commen. 1. Acut. 24. (*b*) l. 3. c. 5.

Digitized by Google

borant: nempe cum cibus illis eſſet extenuandus, & circumcidendus; tunc præcipue valentioris ſubſtantiæ alimoniam eis ingerunt. Ut methodus hæc rationi, quæ ſanior videtur, repugnet, atque ut ægrotis noxia ſit, vobis demonſtrare mihi animus eſt. Sed quia magni Hippocratis autoritate illi tutari ſe aliquo modo credunt, quem victus plenioris amantiorem, & doctorem fuiſſe perhibent; priuſquam ſolidiora principia vobis exponam, quibus acute febricitantium Diæta regenda eſt; conſultum duco propugnaculum, quo ſe munire ſatagunt, diruere, vobiſque clariſſime oſtendere, ut Hippocratica auctoritate, non modo male utantur, ſed inepte abutantur.

II.

UNum tamen monendi eſtis, antequam in arenam deſcendo. Sæpiſſime Hippocrates; quamvis de rebus vulgaribus minime loquatur; vulgari, ut ita dicam, & politico loquendi modo utitur. Præceperat in libro de vetere medicina (*a*) oportere medicum omnibus nota dicere: fere præcepto a ſe tradito paret: ideo nequaquam rigidus ſectator illius exactitudinis, quam artis ſermo deſiderare videretur; ſæpius res profert, ut vulgares eas dicerent. Id autem maxime præſtitiſſe videtur, ubi de victu ad acutos adhibendo pertractat, forte, quia non ſolum Medicos, ſed alios quoque intereſſe putabat, rei ſummi momenti, aliquam cognitionem habere. Non ad unguem igitur accipienda illius verba ſunt, ſed ſæpius

(*a*) tex. 4.

Digitized by Google

pius inquirendum quid intellexerit, quidque dicere maluerit.

II. Hoc præmiſſo monito, qui ſuæ indulgentiæ nimiæ in Hippocrate Patrocinium quærunt, nequaquam negant aliqua in illius operibus inveniri, quæ tenuitatem alimoniæ Medicos docent. Tale eſt illud libri acutorum (*a*) *multo autem minus ad additionem procedendum eſt*, *nam detractione omnino tollere ſæpe conducit*, *ubi ſuffecturus eſt æger*, *donec morbi vigor matureſcat*. Sed, ajunt, hac ſuper re nequaquam ſibi Hippocratem conſtantem fuiſſe, ac alibi docuiſſe (*b*) victus tenujores acute ægrotantibus difficiles, ac periculi plenos eſſe; quin, ſubdunt, eum ex profeſſo (*c*) pleniorem victum in acute ægrotantibus commendaſſe. Præter ea, quæ explicite, propoſita difficultate, afferuntur, alterum, ſed implicite, eadem continetur. Dum ea plenioris victus amantiorem fuiſſe Hippocratem traditur; clam ſubjicitur, victum, quem reprobo illius autoritate fulciri. Sed primum nunc miſſum facio, ac concedere lubet; quod tamen paulo poſt falſiſſimum demonſtrabo; Hippocratem in acutis febribus tenui diæta nequaquam uſum. Nihilominus illius Patrocinio defendi poſſe medicos nequaquam ajo, qui febrientibus contuſa, expreſſa ex animalium carnibus, jura conſumpta, & ſic dicta reſtaurantia exhibent.

III. Id porro demonſtratu facillimum eſt, cum univerſa quæſtio, & tota quæſtionis vis in facto verſetur. Conferenda ſolummodo eſt materia pleni antiquorum victus cum materia a pleriſque e noſtratibus adhibita. Materia victus pleni antiquorum erat Ptiſana

(*a*) tex. 19. (*b*) 4. aphor. 1. (*c*) 5. aphor. 2.

Digitized by Google

ſana integra, alica, ova, piſces. Materia victus, quem improbo, jura conſumata, carnes contuſæ, expreſſa e carnibus, reſtaurantia. Vel materia hæc valentior altera eſt, vel facultatis ejuſdem. Si valentior: ergo materia victus pleni antiquorum, hanc facultate minime æquat. Ergo in acutioribus febribus ea noſtrates præſcribunt, quæ non modo in acutis ſimpliciter, ſed neque in acutis ex decidentia antiquiores præſcribebant. Sin facultatis ejuſdem: eccur eam præſcribunt? Non ne ideo præſcribunt, quia valentiorem putant? Igitur alimonia hac ægros magis nutriunt, quam victu pleno Hippocrates, & antiqui nutrirent. Ut igitur exemplo, & autoritate Hippocratis tutari ſe poſſe credent, qui quamvis pleno, ſi ut volunt, victu febrientes aleret, non alio tamen, quam recenſito alebat? Conſulant, ſi lubet, omnia ſcripta, quæ Hippocratis nomen ferunt, ſive genuina, ſive ſuppoſititia, ſive integra, ſive interpollata ea fuerint: excutiant Galenum: ſicubi invenerint continua febre laboranti cibum adeo alimentoſum præſcriptum, lubens manus do. Sin minus: fateantur, victus rationem ab iis ad acutas febres adhibitam, tantum diſtare a victu, non jam tenui, ſed pleno antiquorum; quantum victus iſtorum plenus ab omnimoda abſtinentia diſtabat. Igitur, poſito etiam, Hippocratem putaſſe, ac docuiſſe, aliquanto plenius acute ægrotantes alendos eſſe, id favere nullo modo poteſt uſui victus, quem improbo.

IV. Sed jam objectio ab Hippocratis inconſtantia petita nobis ſolvenda eſt. Objecere itaque primo quartum primæ Sectionis aphoriſmum, quo Hippo-

crates

crates tenuem victum in acutis damnare quibuſdam videtur. Prima aphoriſmi particula talis eſt: *victus tenuis, atque exquiſitus in morbis quidem longis ſemper, in acutis vero in quibus non convenit, periculoſus.* Puto, immo pro certo teneo, in hac particula nequaquam loqui Hippocratem de victu extreme tenuiſſimo, quem omnimoda abſtinentia conſtituebat. Quis enim adeo ſtipes eſſe poteſt, ut putet Chronico laborantem morbo integra abſtinentia exerceri poſſe, aut debere? Fuit quidem Heraclides Tarentinus Empiricorum Clariſſi., qui quartana laborantes ſeptidui abſtinentia premebat; at hunc binis ſæculis poſt Hippocratem florentem, Hippocrates minime norat. Loquitur igitur de victu non extreme tenuiſſimo, qui conſtituebatur ab uſu Ptiſanæ colatæ, melicrati, Oxicrati. Quid vero de hoc victu, relate ad acutos morbos Hippocrates? Eum periculoſum eſſe, ſi ei acutæ ægritudini adhibeatur, cui alienus eſt. Quem Canonem ſanxit contra Cnidios Medicos, quorum quidam, ut habetur ex ejus libro acutorum, omnes acute ægrotantes tenui; quidam pleno; alii vero extreme tenuiſſimo victu ex æquo exercebant. Poteſt autem victus tenuiſſimus morbo acuto nequaquam convenire, modo jure, modo tempore. Jure illi acuto morbo conducibilis non eſt, qui ad decimumquartum diem pertingit, atque adeo minus ſi pertingit ad vigeſimum, quibus, non tenuiſſimus, ſed tenuis victus debetur. Multoque adhuc minus ſi fuerit acutus ex decidentia, & ad quadrageſimum protrahatur, cui victus plenus adhibendus eſt. Ecquis, quæſo, non videt, hæc morbi genera illius tenuitatem victus nequaquam deſi-

Digitized by Google

deſiderare ? In hiſce igitur jure non convenit, quoniam *tantum cibi indulgendum eſt* (*a*) *quantum morbus extremis eſt mollior*. Quod ſi idem cibus ſub initiis, aut ſimpliciter acuti, aut acutioris, & ad ſeptimum pertingentis adhibeatur; tunc loco, ſeu tempore non convenire putabat Hippocrates, quia juxta eum, non poterat æger ita modice cibatus ad ſtatum uſque morbi pervenire; neque vires ob tantam alimoniæ parcitatem fractæ, & vaſa exhauſta, criſim promovere, eamdemque ferre poterant: *prius vero* (*b*) *uberius alendum*, *ut æger ſufficiat*. Poteſt quoque contraria ex ratione in morbo exquiſite acutiſſimo nequaquam convenire, in quo expedit ægrum extreme tenuiſſimo victu, omnimoda, ſcilicet, abſtinentia cruciare. In hac igitur aphoriſmi particula victus tenuis ad acutos *abſolute* non improbatur, ſed damnatur tantum, ubi neque genus, neque tempus acuti morbi illum exigunt. Proſequamur aphoriſmi explicationem.

V. *Et rurſus ſumme tenuis victus difficilis*. Hic loquitur de victu extreme tenuiſſimo. Ridenda enim res eſſet ſi de eodem, de quo primum locutus eſt, quemque, ubi non convenit periculoſum dixit, nunc iterum verba faceret, & diverſa traderet, dicens eum abſolute difficilem, gravemque eſſe. Quin cum eum comparet extremæ repletioni, ut mox; ſatis patet de extrema inanitione, de totali, ſcilicet, abſtinentia loqui. Revera Leoniceni verſio, quam Clariſſ. Bergomas Paſta recognitam, notuliſque auctam utiliſſime exhibuit, ſic habet: *qui ad extremum devenit tenuitatis*

gra-

(*a*) 7. aphor. 1. (*b*) 10. aphor. 1.

Digitized by Google

gravis eſt. Ait itaque, abſolute victum extreme tenuiſſimum gravem, difficilemque eſſe. Scilicet omnimodam abſtinentiam, graviter ab ægris ferri, ac difficile eſſe, ut eam a medico imperatam ſervent. In prima particula damnavit tenuiſſimam diætam in morbo acuto, cui nequaquam convenit, eamque vocat σφαλερὰν, ſcilicet fallacem, & deceptricem, a σφάλλω, quod eſt circumvenio, decipio, fallo, ut ut interpretes verterint periculoſam, quod quid majoris momenti ſignificat: in altera, non loquitur de periculo victus exacte tenuiſſimi; ſed Medicos abſolute monet, omnimodam abſtinentiam, & toleratu gravem ægrotantibus eſſe, & eam difficile eos ſervaturos. Ne quiſpiam de hac explicatione diverſum judicium ferat, priuſquam ſequentis aphoriſmi univerſam explicationem perlegerit. Huc uſque igitur, neque tenuiſſimum, neque extreme tenuiſſimum victum abſolute damnavit Hippocrates.

VI. Tertia aphoriſmi particula eſt: *nam & extremæ refectiones difficiles ſunt*. Ita verſio Valleſii. Heurnius habet *renutritiones*. Cæteri melius *repletiones*. Quidam putant, atque inter hoſce Valleſius, hic loqui Hippocratem de ſanorum ſummis repletionibus, de quibus ſuperiore aphoriſmo egerat ſub nomine athletici habitus, ſenſumque eſſe, ut in ſanis ſummæ repletiones a cibi copia inductæ periculo minime carent, ita ab oppoſita ratione, & contrariorum lege, ſummas inanitiones, quas abſtinentia fecerit in acutis morbis, periculoſas eſſe. Sed male, me judice, ſi ad Hippocratis doctrinam attendatur. Etenim, ut argumentum valeret, inferendum eſſet, extremas inanitiones

Digitized by Google

ſemper eſſe malas, ut extremæ repletiones ſemper malæ ſunt. Id autem adeo ab Hippocratica Doctrina diſtat, ut cum extremas repletiones conſtantiſſime Hippocrates reprobaverit; extremas inanitiones, omnimodamque abſtinentiam, ubi ea convenerit, & præceperit, & collaudarit, & adhibuerit. Ita ille ſeptimo aphoriſmorum primæ ſectionis: *ubi peracutus eſt morbus, & ſtatim extremos habet labores, extreme tenuiſſimo victu utendum eſt*. Itidemque: *Extremis morbis, extremæ curationes optimæ*. Ad quæ Valleſius: *Aſſerit Hippocrates omnem curationem ſummam, & exactam tentandam eſſe, ut de ſumme tenui victu hoc intelligatur*. Quid, quod Hippocrates non ſola victus tenuiſſimi ratione, ſed artis quoque, tum Pharmaceuticis, cum Chirurgicis auxiliis, ubi opus erat, atque id ægrotantium vires permitterent, vaſa vehementer evacuabat? *Atque* (*a*) *ubi uſque ad animi defectum expedit ducere, faciendum, ſi æger poſſit tolerare:* atque alibi: *& ſi acutus fuerit dolor* (*b*) *ducere uſque ad animi deliquium*. Summæ autem evacuationis ab eo præſtitæ nobis exemplum reliquit (*c*) ubi viro in Oeniade ſanguinem ſe eo uſque eduxiſſe profitetur, donec exanguem eum redderet. Igitur ſi Hippocrates contrariorum lege, a ſumma repletione ſanorum argumento ducto, quæ ſemper, & abſolute mala eſt, improbare voluiſſet extremam victus tenuitatem, & abſtinentiam; hanc quoque abſolute, & quolibet in caſu damnaſſet, cum tamen, ut vidimus, eam ubi convenit præcipiat, atque collaudet.

VII.

(*a*) 23. aphoriſ. 1.
(*b*) tex. 52. de vic. acut.
(*c*) 5. Epid. tex. 2.

Digitized by Google

VII. Atque hæc, ni multum judicando fallor, demonſtrant, totum aphoriſmum circa ægros verſari, neque ibi de repletione ſanorum verba fieri, quæ fuit quoque Doctiſſimi Slani ſententia. Senſus itaque totius aphoriſmi eſt: victum non extreme tenuiſſimum in morbis longis ſemper periculoſum eſſe; nec minus periculoſum in iis acutis, quibus neque jure, neque tempore convenit. Victum porro extreme tenuiſſimum, omnimodam, ſcilicet, abſtinentiam, gravem ægris eſſe, & difficilem toleratu, quemadmodum & ſummæ repletiones iis graves ſunt. Quod profecto, neque tenuiſſimi, neque extreme tenuiſſimi victus uſui adverſatur; ſed commonet, iis in omnibus acutis, omnique acutorum tempore nequaquam utendum, quemadmodum quibuſdam e Cnidiis Medicis in uſu fuiſſe libro de victu acutorum tradiderat. Neque verum eſt Hippocratem ibi Prodicum, & Diatritarios (tertio iſti ſolummodo die cibum ægris dare ſueverant) accuſare voluiſſe, quemadmodum a Fonſeca (*a*) aſſeritur. Quoniam de Prodico, ſive Erodico, lego quidem, eum (*b*) exercitationibus, luctis, fomentiſque febricitantes interficere ſueviſſe; inediam autem, ut ait Fonſeca, adhibuiſſe, nequaquam lego. Ad Diatritarios autem, quod attinet, ſive iſti a Themiſone, ſive ab Aſclepiade ipſo deducantur, quemadmodum ex Celſo (*c*) non obſcure intelligi poteſt; Hippocratem contra illos ſcripſiſſe, qui plurimis poſt eum annis venturi erant, niſi eum Prophetico ſpiritu afflatum velimus, nequaquam dicendum eſt. Extitiſſe au-

D 2 tem

(*a*) ad hunc aphoriſ. (*b*) 6. Epid. ſect. 3.
(*c*) l. 3. c. 4.

Digitized by Google

tem medicos, qui ad ſextum uſque diem ægros abſtinentia macerabant; & ipſe Hippocrates aperte dixit; & Celſus idoneus, locupletiſſimuſque teſtis, loco laudato aſſeruit: *plerique ex antiquis tarde dabant, ſæpe quinto die, ſæpe ſexto, & id fortaſſe, vel in Aſia, vel in Ægypto Cæli ratio patitur.*

VIII. Sed quas putatis fuiſſe ſummas iſtas repletiones, quas ægris graves, difficiles, lædentes quoque, ſi vultis (de iis enim dicit χαλεπαὶ: χαλεπὸς autem, non modo audit difficilis, graviſque, ſed etiam damnoſus) vocavit Hippocrates? Forte eæ, quæ comparantur victu, cibiſque ſanorum? Haud ædepol. Conſtat quidem ex Galeno (*a*) fuiſſe Petronam, ſeu Petronium quemdam, qui vino, & carnibus acute ægrotantes alebat; ſed hic Hippocrate poſterior fuit, ac propterea dici nequaquam poteſt, de hac, adeo damnanda methodo, Hippocratem loqui potuiſſe. Abs re nequaquam duco hic vos obiter unum monere. In indice Galeni ab meritiſſimo Braſavola confecto, ter Petronas iſte nominatur. Bis ex libris de compoſitione Pharmacorum per genera: ſemel ex Commentario laudato ſuper victu acutorum. In libris medicamentorum per genera, non Petronas, ſed Petronius a Galeno dicitur. Cum autem ab Eruditiſſimo Daniele Clerico (*b*) Petronius ponatur inter Aſclepiadis diſcipulos; nimium profecto fuiſſet, ſi adeo a Præceptore deflexiſſet, ut cum iſte primos dies ægros abſtinentia premeret, ille carnibus, vinoque nutriret. Probabile itaque non eſt, Petronam unum, eumdemque cum Petronio

(*a*) ſup. l. acut. 13.
(*b*) Hiſt. med. P. 2. l. 3. c. 11.

Digitized by Google

tronio fuiſſe. Sed ut eo, unde digreſſus ſum regrediar, agit ibi Hippocrates (vos forſitan mirabimini) de plenitudine, quam tota Ptiſana ægris, quibus aliena erat, inducebat. Quod ut demonſtrem, idemmet Hippocrates cereum mihi lucebit.

IX. Textu quarto acutorum, de iis agens, quæ a Cnidiis Medicis ignorabantur, ait: *Cur nam in acutis morbis aliqui medici omne ævum terunt Ptiſanas non colatas exhibentes, & recte ſe mederi putant? Aliqui vero plurimi faciunt, ut nullum hordeum æger devoret, magnum enim afferre detrimentum arbitrantur, verum per linteum excolantes ſuccum exhibent. Quidam vero ipſorum, neque Ptiſanam craſſam dederunt, neque ſuccum, atque, partim donec ad ſeptimum diem perveniat, partim vero perpetuo, donec judicatus fuerit morbus.* Hic ſi memineritis, quod in diſſertatione Elementari vos monui, Galenum totam Ptiſanam, non minus tenui, quam pleno victui ægrotantium dicaviſſe; videbitis Hippocratem aperte loqui de quadruplici victu diverſis acutorum generibus accommodato: de pleno, ſcilicet, tenui, tenuiſſimo, & extreme tenuiſſimo. Hippocratem vero exiſtimaſſe a tota Ptiſana aliquando ægros nimium impleri, ex textu ſeptimo libri ejuſdem palam fit. Ibi poſtquam, & de confectione Ptiſanæ, & de illius virtutibus verba fecit, ſubdit: quod ſi quis ægro, cui ea tota nequaquam conveniat, totam dederit, antequam huic cibo aptum illum reddiderit (ex iis vero, quæ ſubjicit, & mox recitabo, tunc ſolum non aliena huic ægro tota Ptiſana eſt, cum morbi vehementia remiſerit) multimode eum læſerit. *Etenim, verbi cauſſa* (ſunt ipſiſſima Hippocratis verba) *quibus*

cibus

cibus intus concluſus eſt , ſi quis non facta deorſum evacuatione ſorbitionem dederit (hic totam Ptiſanam ſorbitionem vocat) *dolorem , ſi adeſt , amplius exacerbaverit , & ſi non adeſt ſtatim induxerit , & ſpiritus denſior fiet*. En nimiæ repletionis effectus. Paulo autem poſt: *Quin etiam ſi lateris dolor aſſiduus eſt , & ad calefactoria non remittit , & ſputum non prodit , ſed citra putrefactionem , ac concoctionem valde viſcoſum ſit ; ſi non ſolverit quis dolorem , aut ventre mollito , aut vena ſecta , utrum tandem horum conducet ; Ptiſanam autem ita habentibus dederit ; cita mors talium continget*. Textu vero decimo, de tempore exhibendæ ſorbitionis agens, cujus oblationem protrahendam docet, donec calor ad pedes deſcenderit; priuſquam ad uſum Ptiſanæ integræ deveniatur, ait, illius Cremore ægrum alendum eſſe. Non ne ex hiſce patet eum timuiſſe, quoſdam ex acute ægrotantibus a tota Ptiſana nimium repleri? Ab hac igitur in quibuſdam ægris nimiam repletionem timebat, & de hac repletione nimia in poſtrema aphoriſmi explicati particula agit; non autem de repletione ægrotantibus inducta per cibos, qui ſolis bene valentibus conducibiles ſunt; multoque minus de nimia ſanorum repletione, quam ſub titulo athletici habitus ſuperiore aphoriſmo agitaverat. Vidimus igitur non reprobari hoc aphoriſmo victus tenuitatem in morbis univerſim acutis; ſed in iis acutis ſolummodo, in quibus non convenit: quin eodem tempore, eamdem implicite commendari ad eos, quibus convenit. Qui enim ait eam periculoſam eſſe ubi non deſideratur; verbis iis eamdem approbat, ubi expetitur. Nulla igitur inconſtantia in Hippocratica Doctrina ſuper victus tenuitate,

te,

Digitized by Google

te, cum hæc commendetur ubi convenit, improbetur autem, ubi nequaquam conducit.

X. Sed qui inconſtantiam in Hippocratica doctrina objiciunt, hic nequaquam ſe ſiſtunt. Objectione, quam diſſolvimus, viam ad majora ſibi parare nituntur: ad oſtendendum, ſcilicet, Hippocratem a tenujore victu in acutis medicos diſſuadere voluiſſe, amplioremque alimoniam illis concedendam abſolute præcepiſſe; eumque in ea ſententia fuiſſe; quod ſi in victu acute ægrotantibus inſtituendo errandum ſit, minus ſit malum peccare in ampliore, quam in tenujore victus regimine. Quam ſententiam ſibi firmare videntur ſexti aphoriſmi primæ ſectionis auctoritate, qui ſic habet: *In tenui victu ægri delinquunt, quo fit, ut magis lædantur. Quicumque enim error committitur major in hoc fit, quam in paulo pleniore victu. Propterea etiam ſanis periculoſus eſt valde tenuis, exquiſitus, & conſtitutus victus, quoniam in eo errores gravius feruntur. Ob hoc igitur tenuis victus, atque exquiſitus eo, qui eſt paulo plenior, magis periculoſus*. Hoc igitur aphoriſmo haud paucis, neque indoctis viris viſum eſt, & videtur, contraria omnino iis ab Hippocrate tradi, quæ alibi habet de victu acutorum. Rorarius, ut de uno ſane docto pro cunctis loquar, in contradictionibus Hippocratis ait: *victu pleniori potius, quam parciori alendos eſſe ægros palam tenet* 1. *aphoriſm. ſectione aphoriſ.* 5. *inquiens: in victu tenui &c.* Ut vero & iſte, & alii veram Hippocratis doctrinam cum aphoriſmo concilient, omnino diverſa a ſenſu verborum, & auctoris mente tradunt. Ea proſequi nimis longum foret: dixiſſe ſuffecerit, Clariſſ. Hippocratis Explanatorem

Valle-

Valleſium, ut ut plenioris victus amantior, ſiniſtrum adeo de iſtorum Commentationibus judicium tuliſſe, ut ſcripſerit: *mihi omnes hæ interpretationes, diſplicent: tum quia nulla earum videtur verbis quadrare, ſed comparatæ videntur ſolum ad argumentorum dilutiones & ad fugam; tum etiam &c.* At illi ferendi ſunt; quia quamvis verum aphoriſmi ſenſum minime aſſequantur; nihilo minus manibus, pedibuſque faciunt, ut aphoriſmum cum reliquis locis concilient, atque Hippocratis de victu acutorum doctrinam ſartam, tectamque ſervent. Minus bene ii facere videntur, qui ab apparente aphoriſmi ſenſu decepti, reliquis auctoris locis inconſultis, & ratione, obſervationibuſque totius medicæ antiquitatis inſuper habitis, abſolute pronuntiant, ad mentem Hippocratis eos agere medicos, qui ampliore victu ægris indulgent; ac potiorem eam Praxim exiſtimant, quæ uberius acute ægrotantes alit; putantes, errores plenioris victus facilius corrigi, quam levioris. Horum ſententiam, & rationes examinabimus, poſtquam verum aphoriſmi ſenſum explicuerimus.

XI. Cum primis maxime mirum videri cuilibet debet, Galenum, acerrimi ingenii virum, oculatiſſimumque, atque in Hippocratis ſcriptis, doctrinaque verſatum, magni magiſtri diſcipulum, quidem, ſed non mancipium, adeo nullam in laudato aphoriſmo contradictionis notam cum Hippocraticis Dogmatibus, neque ullum, vel leve argumentum in plenioris victus favorem, non dicam jam vidiſſe, ſed ne ſuſpicatum quidem fuiſſe; ut poſtquam de diverſa aphoriſmi in antiquis Codicibus lectione verba fecerit,

quæ-

Digitized by Google

quæque obtinet, utpote quæ univerſaliorem aphoriſmum faciat, prætulerit; pauciſſimis, vera aphoriſmi ſententia explicata, ſubdiderit: *quæ vero de aphoriſmo ſequuntur, ſunt manifeſta*. Hinc meritiſſimus Valleſius, qui vulgarem difficultatem in aphoriſmo ſibi videre videbatur, dixit: *Frigide admodum interpretatur Galenus ſententiam hanc Hippocraticam, alioquin difficilem*. At dummodo, ne quis ad eam Barbarorum medicorum auctoritate occupatus accedat; ſi ab iis opinio fluxit ea contineri præceptum de victu pleniore acute ægrotantibus adhibendo, quemadmodum nos ſuo loco; apertiſſima, ita me Dii ament, & facillima eſt.

XII. Sic habet prima aphoriſmi particula: *in tenui victu ægri delinquunt*. Profecto æquivoca dictio hæc eſt; ſignificare enim poteſt ægros delinquere dum tenui victui ſe ſe ſubmittunt; & tenui victui ſubmiſſos delinquere. Si errant ſe ſe tenui victui ſubmittentes; ideo errant, quia noxiam ſibi rem præſtant: ſin tenui victui ſubmiſſi, eoque utentes, in aliis errant; culpa non eſt in victu, ſed in aliis, quę peccant, atque in ſemetipſis, qui peccant. Unde vero ſcire poterimus, num errent eo victu utendo, ut propterea electus victus malus, damnoſuſque cenſendus ſit; an vero in aliis, quæ patrant, poſtquam victui tenui ſe ſe ſubmiſerint, eoque utuntur? Ex iis, quæ in aphoriſmo eodem ſequuntur: *Quicumque enim error committitur, major in hoc fit quam in paulo pleniori victu*. En rem in aperto poſitam. Noxa non eſt in victu, ſed in erratis, quæ cum eo victu, ſcilicet, dum eo victu utitur æger, patrantur. Ambiguitatem itaque ſententiæ tollamus eam aliter efferentes: *In tenui vi-*

Digitized by Google

ſtu ægri delinquentes magis læduntur. Quid? putatis forte id meum eſſe Commentum? Cornarii verſio ea eſt, quam Græci Codicis fidem accuratius proſequi faſſus eſt Clariſſi. Tozzi ad hunc aphoriſmum; quamquam veritatem quam vidit, quamque prope amplexatus eſt, ſibi in verbis ſophiſma cudens, reliquerit. Hæc igitur eſt Hippocratis veriſſima, & apertiſſima ſententia. Si qui ægrotant, & in ægritudine tenui victitantes victu errorem qualemcumque committunt; magis ab eo errore læduntur, quam ſi illum commiſiſſent victu copioſiore utentes. *Quicumque enim error* (ſunt ipſiſſima aphoriſmi verba abſque Paraphraſi ulla, quia priore ſoluta difficultate facilia intellectu) *committitur*, *major in hoc fit*, *quam in paulo pleniore victu*. *Propterea etiam ſanis periculoſus exiſtit valde tenuis*, *& conſtitutus quoniam errores gravius ferunt*. *Ob hoc igitur* (non quia in ſe malus; non quia ex ſe periculoſus, acutiſque morbis, & ſanis etiam hominibus ſemper alienus ſit; ſed quoniam non minus ægri, quam ſani eo victu utentes, ſi quidpiam errent, gravius errores ferunt, & gravius læduntur) *tenuis victus*, *atque admodum exquiſitus eo*, *qui ſit paulo plenior*, *eſt magis periculoſus*. Niſi quis inepte, & contra dialectices regulas, propoſitionem, quam in particulari ſenſu Hippocrates protulit, univerſalem reddere velit; nodus jam diſſolutus, atque diſſectus eſt. Qui quamvis Gordianus non ſit, eoque Alexandro aliquo diſſectore minime indigeat; nihilominus enodationis Gloria ad me nequaquam pertinet; cum & ad hunc modum aphoriſmum intellexerit ſummus Hippocratis interpres Galenus; & ita eum, præmiſſa prius verſio-

Digitized by Google

verſione, quæ verbum verbo redderet, Doctiſſimus Manardus (*a*) explicarit; & Manardi ſententiam, explicationemque ille, vere Hippocratis genius, Martianus (*b*) obviis ulnis amplexatus ſit.

XIII. Ne putetis autem, quod jure attendendum, Egregii Juvenes, eſt, ſolius ægrotantis, qui victu tenui utitur, errores aphoriſmo comprehendi: aliorum quoque errores circa eum ægrum admiſſos complectitur. Præter ergo ægrotantem, qui peccet, peccare quoque poſſunt, & aſſidentes, & Medici, quorum deinceps culpæ gravius pœnas æger luat, ſi tenui, quam ſi pleniore victitet victu. Plura autem ſunt peccata, quæ ægrotus admittat. Cum enim morbo acuto ægrotet (niſi enim acuto morbo captus hujuſmodi victui ſubjicitur) quæ in morbo mitiore peccata non eſſent, in acutiore peccata fiunt. Ideoque ſi lecto ſe ſe continere nolit: ſi ob ægre ferendum calorem, vel frigido aere gaudere velit, vel neceſſaria velamenta abjiciat: ſi intempeſtive frigida utatur: ſi inopportunis horis ſermones trahat: ſi ab animi affectibus ſe ſe turbari ſinat, delinquit. Error autem, qui commiſſus ab eo, qui victu pleniore uteretur, ob firmiorem facultatem minus offenderet; quoniam victu tenujore utens imbecillior eſt, gravior ei fit, & gravius affligit, utpote qui cauſis lædentibus minus reſiſtit, earumque vim violentiorem ſentit. Cum vero plura ex recenſitis præſtare æger haud poſſit, niſi aſſidentes illi indulgeant; in iis adſidentium quoque peccata conſiſtunt. Ab aſſidentibus vero omnium maximus error patratur, ubi de imbecilli-

 tate

(*a*) l. 4. Epiſt. 2. ad Anton. Favent (*b*) ſup. 6. aphor. 1.

Digitized by Google

tate ægri timentes, pleniorem cibum illi offerunt: Medici quoque circa hoſce ægrotantes decipi maxime poſſunt, ac præcipue in remediorum evacuantium adminiſtratione. Medicamentum ad unguem proprium, nec ſcribi omnino poſſe, nec dici tradidit Galenus (*a*) qui præterea docuit, nihil magis medicam artem in agendo conjecturalem facere (*b*) quam quantitatem remedii, quæ ægro conveniat determinare. Si itaque medicus, vel in alvum ſolventibus præſcribendis tantillum peccet; vel per ſectam venam aliquanto copioſius evacuet; ut errorem gravius ſentiant, graviuſque ferant qui tenui victu utuntur ob vires infirmas & nimium depleta vaſa, quam ſi copioſiore uterentur, neceſſe eſt.

XIV. Hæc autem, non ideo ſcripſit Hippocrates, ut tenuem victum, ubi jure locoque convenit damnaret, medicoſque ab eo, dum neceſſarius eſt, adhibendo, averteret; ſed ut cautiſſime agerent; utque dum ægros, qui victu hujuſmodi opus habent, ei ſubjiciunt; quam diligentiſſime caveant, ne per ægrotantes ipſos, neve per aſſidentes, neve ab ipſis medentibus error aliquis committatur. Ecquis, quæſo putaret, dum facinoris alicujus difficultatem, neceſſarii tamen, quis indicat, ab eo aggrediundo, qui illud facturus eſt, avertere velle?

Non fit ſine periculo facinus magnum, & memorabile ajebat ſervus ille apud Comicum. Non ideo tamen Clitipho, ut Bacchis reverteretur voluit; quoniam jam eum in locum res redierat, ut neceſſe foret, ſi & Cli-

(*a*) 3. method. c. 3.
(*b*) de curand. ratio. per ſang. miſſ. ad Glaucon. c. 12.

Digitized by Google

Cliniam ſua , & ſemet Bacchide potiri vellet , eam domum Patris adduci . Ideo, non quia in victu tenui commiſſos errores gravius ægrotantes ferunt, ideo victus tenuis, dum morbus eum deſiderat , non eſt præſcribendus; ſed perquam diligenter cavendum, ne errores committantur.

XV. Quiſpiam nihilominus objicere poterit. Si ægri circa ſemetipſos errare poſſunt: ſi peccare poſſunt & adſidentes , & Medici : ſi errores iſti leviores fiunt in victu pleniore , quam in tenujore; eccur periculum hocce vitandum non erit , aliquanto plenius, quam parcius ægros alendo? In rebus ſummi momenti Artium omnium magiſtra, Prudentia nempe, non jam poſcit, ſed flagitat, ut, non modo errores, ſed errandi quoque pericula vitentur. Si igitur in maximi momenti re , qualis eſt acutus morbus , a quo vita homo periclitatur , in victu tenujore diſcrimen ſubeſt, ne gravius habeat æger , ſi forte circa eum error aliquis committatur; diſcrimen hoc profecto fugiendum eſt , & plenior victus ei periculo nequaquam obnoxius, inſtituendus.

XVI. Vix ſpecioſior ratio viro prudenti ſe ſe objicere poteſt. Verum, Lectiſſimi Juvenes, priuſquam illi aſſentiamini , neſcio quid mecum perpendere ne vos , quæſo, pigeat. Periculum multo minus eſt in ſanguinis emiſſione , quæ per ſcarificatas cucurbitulas obtinetur, quam in ea, quæ pertuſione venæ peragitur. Ecquis hoc negare auſit ? Nonne plures: nonne, vel ipſe Ludovicus IX. Galliarum Rex ab infortuniis venam perperam ſectam ſubſequentibus, vel vitæ amittendæ periculum incurrerunt , vel il-

lam

lam amiſerunt ? Ergo in inflammatione vehementi, ubi & copioſa, & cita, & per amplius foramen facta ſanguinis evacuatione opus eſt, ſatius eſt admotis cum ferro cucurbitulis eum extrahere, quam e vena ſcalpello forata educere. Quid vobis videtur? Nonne ridiculi potius notam, quam prudentis viri nomen mereretur quicumque ita argumentaretur? Scio vos reſponſuros: dummodo vires id ferant, vena potius ſcalpello ſecta ſanguinem cito, & copioſe per majuſculum foramen effundat: ſecetur autem ab experto Chirurgo, ut, quantum fieri per homines poteſt, infortunia, & pericula præcaveantur. Quod ſi vires ægro defuerint; tunc ſcarificationes adhibeantur, quibus ſanguis cum minore virium diſpendio educicitur. Vos argumentum egregie ſolviſtis, mihique veram viam aperuiſtis, qua ad alterum ſolvendum incedam. Si acutus morbus victum tenuiſſimum deſiderarit, & ægri vires eum ferre poſſint; victus tenuiſſimus imperandus, & inſtituendus eſt. Ne tamen in hoc victu pericula, & ærumnæ contingant, quantum fieri poteſt, errata præcaveantur, quæ circa ægrum committi poſſunt. Sin vires non ſuppetant; paulo pleniore æger veſcatur. Probe jam meminiſtis ex Hippocrate, & Galeno, cibum non a morbo, ſed a viribus indicari. Sed ægrotantibus parumper dimiſſis, de ſanis, qui tenui victu utuntur, verba faciamus: eo etenim aphoriſmus nos vocat.

XVII. *Propter hoc igitur* (ſunt aphoriſmi verba juxta accuratiorem Manardi verſionem) *& ſanis fallaces ſunt valde tenues, conſtitutæ, & exactæ victus rationes, quoniam peccata difficilius ferunt*. Quæ autem ſunt hujuſmodi

Digitized by Google

modi tenues, conſtitutæ, exactæque victus rationes ſanorum? Ut res plane intelligatur, neve tenuis ſanorum victus cum victu tenui ægrotantium confundatur, non neſcire neceſſe eſt, ſanis quoque triplicem victus rationem ab antiquis conſtitutam fuiſſe, quod ex Clariſſ. Heurnio (*a*) accipio. Prima eſt vulgaris victus, quo ſcilicet, ſani homines, nullo habito ciborum delectu, paſſim ad ſaturitatem utuntur. Hanc φαῦλον, nempe vulgarem, dixere veteres. Altera eſt mediocris, ſeu ſupravulgaris, quæ delectu non modo qualitatis, ſed tanta quoque, non ampliore quantitate continetur, hominesque in ea ſemiſaturi e menſa ſurgunt. Dixere hanc ἐπίφαυλον, & μέτριον. Tertia tandem tenuis, parcior, exquiſitiorque, quæ cum victu pleno ægrotantium coincidit: hanc ἀκριβῆ appellavere.

XVIII. Fluxa, debilique admodum valetudine, ut ii e ſanis hominibus utantur neceſſe eſt, qui tenui, conſtituto, exactoque victui ſe ſe obbligant. Hoſce cenſui ſanorum vix quis adſcripſerit. Eos tamen, ſi tali victu utentes peccent, magis affligi, & errores gravius, difficiliusque ferre neceſſe eſt. Hiſtoria etenim, & obſervatione conſtat, illos quoque, qui mediocri tantum, ſobrio, ſed ad libellam exacto victu, non tenui tamen, vivunt, ſi errores committant pœnas facilius, graviusque dare. Exemplo ſit Nobiliſſ. ille Patritius Venetus Ludovicus Cornelius (*b*) qui cum diutius hujuſmodi victu uſus fuiſſet, illiusque tantum, non alia ope, a ſuis morbis convaluiſſet, proſ-

(*a*) ad 4. aphor. 1. (*b*) de vitæ ſobr. commod. ex verſion. Latin. P. Leſſii S. J. apud Ramazz. T. 2. Oper. p. 190. Edit. Patav. 1718.

proſperrimaque ab annis pluribus ſalute frueretur; cum ad domeſticorum deſiderium, Medicorumque, minus ædepol Sapientium conſilio, duabus ſolummodo unciis cibum, totidemque potionem auxiſſet; primum male animo habere cæpit; tum graviſſime, & cum periculo ægrotavit. Id vero illi ideo contigit, quia illius ventriculus per plures annos tantæ, non ampliori, cibi quantitati ſuetus; quæque in eo erant ſanguinem propellentes vires, a multo tempore ſolitæ tantam, non ampliorem, ſuccorum vim per vaſa projicere, & in girum ferre: primus cibi, ut ut parum excedentem quantitatem, bene conficere minime valuit: reliquæ autem paulo majorem fluidorum copiam, neque expedite propellere; neque, ut æquum erat, elaborare; neque minus elaboratam per ſecernicula potiſſimum tranſpirantia expellere potuerunt. Si quis vulgari, plenoque victu utens, non modo tantillum, ut illuſtris Cornelius, ſed majorem quoque errorem commiſiſſet; non ſolum eandem læſionem non incurriſſet, ſed nullam, aut leviſſimam. Eccur vero hoc? Quia viribus potens; & cibum, & ſanguinem copioſiorem melius elaborare potuiſſet.

XIX. Si ea valetudine, & viribus homo gaudeat, quibus copioſiorem alimoniam facile conficere poſſit; dum hanc minuit, & vires ſibi, & robur imminuit. Viribus paululum imminutis, errorem quemlibet iſte committat: Venere, exempli gratia, paullo frequentius utatur. Majore, dubio procul, damno afficietur, quam ſi ſuis viribus inſtructus, voluptati pluſculum indulſiſſet. Idem graviorem laborem ſubeat: læderur magis, quam ſi viribus valeret. Aeris injurias, viciſſitu-

Digitized by Google

ſitudineſque excipiat: imbecillior ob debitam cibi copiam ſibi detractam redditus, aeris qualitatibus minorem reſiſtentiam objiciet. Ob hæc etiam ſanis fallax, vel ſi mavultis, periculoſus eſt, non dicam valde tenuis, ut ajebat Hippocrates, ſed conſtitutus tantum, & ad menſuram exactus victus, quia in eo errores gravius ferunt. Propterea vero errores gravius ab iis ferri contingit, quia commiſſi, victus tenuitate præſente, majores fiunt, quam in paulo pleniore victu. Ideo ne concludendum, ſano ei cui plenior victus incommodior eſt, pleniorem nihilominus cibum exhibendum eſſe? Ne, quæſo, Dialectica hac utamini. Adeo plenus victus alienior Cornelio erat; ut non in tenui; ſed in ſobrio, ad menſuram tamen exacto, ei medicina fuerit. Dum vero paululum exceſſit, cito ægrotavit.

XX. Sed quoniam huc pertinet, de Famigeratiſſima Celſi Regula ad ſanos aliqua dicamus; quia quidam ex aphoriſmorum explanatoribus, explicato aphoriſmo, victum tenuem in ſanis abſolute ab Hippocrate damnari putantes; ſententiam quam tenent, imbiberuntque, ea confirmare ſe poſſe credunt. Ait igitur Celſus (*a*) quod ſanus homo, *qui & bene valeat*, & ſuæ ſpontis eſt, nullis ſe ſe obligare legibus debeat. Hunc varium vitæ genus habere jubet, variaſque & frequentes exercitationes (reſpicit hic Gymnaſtica exercitia, quæ ſuo tempore in uſu erant, noſtro autem obſoleverunt) ut ne ignavia corpus hebetetur, laboribus autem confirmetur. Nullum cibi genus, quo populus veſcitur, fugiat: *modo plus juſto, modo*

 non

(*a*) l. 1. c. 1.

Digitized by Google

non amplius aſſumat : bis die potius, quam ſemel cibum capiat, *& ſemper quamplurimum, dummodo hunc concoquat*. Claudit deinceps caput vetans, & genere exercitationis, & alimonia, Athleticam ne ſibi comparet habitudinem. Sanum itaque hominem vulgari, & vario, neque exacto, conſtitutoque victu uti vult. Sed, quem ſanum? Qui & bene valeat, robuſtus, ſcilicet, ſit. Plurimi etenim ſunt ſani, ſed imbecilles: atque adeo plurimi, ut ſint ii, ad quos ſpectat alterum ejuſdem libri Caput; major, nempe, pars urbanorum, & cupidi litterarum, quibus regulam Celſus nequaquam ſcripſit. Ei itaque, cui bene futurum eſt vario, & libero vitæ genere uti, haud ſufficit ſanum eſſe, ſed ut robuſtus quoque ſit oportet. Hinc cum primis videtis, quod ſi hic mavellet Celſus pleniorem victum ſanis hominibus perſuadere; propoſitio nequaquam univerſalis eſſet; ſed intra arctos adeo cancellos circumſcripta; ut ad tot modo ſpectet, quot ſani ſunt, & robuſti, quorum numerus profecto minimus eſt, quemque vix æquant, prope dixerim; ut de numero bonorum ajebat Satyricus;

Thebarum Portæ, vel divitis oſtia Nili.

Sed, vultne revera, ut plenius veſcatur? Vult, ſi bene concoquat: ſin minus, parcius illi edendum eſt. Qui autem bene non coquunt, num ſanorum bene valentium numero adſcribendi ſunt? ſubjicit: athleticam habitudinem ab iis ſibi cavendam. Habitus porro Athleticus comparatur, ubi quis plurimum nutritur: plurimum vero nutritur, cæteris conſentientibus, ubi plurimo indeſinenter, non vero ubi modo plurimo, modo parciore utatur cibo. Vult igitur ſanum, & bene valentem, non plena, ſed va-

ria

Digitized by Google

ria victus ratione uti . Vult , ut ſupra poſuerat , ſi bene coquat . Quod enim non coquitur, tantum abeſt, ut nutriat, ut ne nutriat quidem, ſed corrumpatur: tuncque ex celeberrimi Sanctorii animadverſione (*a*) cum excrementis, aliquid quoque bene cocti prioris cibi exit. Vult eum edere plurimum, non *abſolute*, ſed *reſpective:* tantum ſcilicet quantum coquit. Quod , ut ut ſano & bene valenti convenire poſſe demus, omnibus ſanis profecto dandum non eſt; cum neque omnes ſani bene valeant ; neque omnes ſani quantum ſumunt tantum coquant , cum id optimis ſolum Naturis, quas paſſim non offendimus, conceſſum ſit ex Galeno , aſſerente (*b*) optimam Naturam ſolummodo, quantum appetat, tantum etiam coquere. Regula itaque decantata Celſi, nequaquam ſancit ſanis *abſolute* pleniorem victum convenire; ſed ſanos, robuſtoſque, quique ſui juris ſunt , vario vitæ generi conſueſcere debere ; ne ſi uni , & conſtituto aſſueſcant; cum neceſſitas tulerit, ut aliquid in eo mutetur, gravius, & incommode ferant . Nunc ad Hippocratem redeamus.

XXI. Ex illius autoritate itaque, quam nobis fruſtra objecerunt, a primo ad ultimum ſtat, Hippocratem ſanis victum pleniorem nequaquam ſuadere: quin univerſim, & abſolute, mediocritatem in univerſo vitæ Regimine iis commendaſſe luculentiſſime patet ex Sectione ſexta ſexti libri Epidem. *Labores, cibi, potus, ſomnus, res Venereæ, omnia mediocria*. Stat quoque tenujoris in acutis victus, quibus jure, locoque convenit, amantiorem fuiſſe; quod cum ei notum eſſe poſ-

 ſit,

(*a*) 93. aphor. 3. (*b*) Art. medic. l. 3. c. 2.

Digitized by Google

ſit, qui paulo diligentiorem ſolummodo explicatis aphoriſmis attentionem adhibeat; ille ſane percipiet, qui textum vigeſimum ſecundum libri acutorum legat. Ibi ait apertiſſime, eum magis errare medicum, qui cibum ægrotanti dat putans ab exhauſtu imbecillum eſſe, quam qui revera ab exhauſtu debili cibum attenuat. Videri ne cuiquam poteſt, Lectiſſimi Juvenes, eum, qui minus malum putat eſſe demere ubi addendum, quam addere ubi demendum, plenioris victus in acutis amantem, fautoremve eſſe poſſe? Minime gentium. Nihilominus decebat prudentiſſimum virum Medicos monere; ut tenui victu præſcripto quamdiligenter caveant, ne circa ægros quicquam peccetur, quod explanato aphoriſmo præſtitit; quia errores ab ægris, & circa ægros tenuiter victitantes commiſſi, graviores evadunt, difficiliuſque feruntur. Univerſa itaque, quæ ad rem hanc poſuimus ſua autoritate claudat, firmetque unus, e celebrioribus Hippocratis Interpretibus, Heurnius, qui ita (*a*) ſcripſit: *Si quis ſubſultim legat hunc aphoriſmum* (nos dicemus, binos hoſce aphoriſmos) *exiſtimet Hippocratem rejicere, aut accuſare diætam tenuem, aut tenuiſſimam. Minime. Hanc enim ſumme laudat ubique: hac, nihil felicius præſcribi poteſt in morbis acutis, & acutiſſimis; immo neceſſario his debetur talis victus. Sed jure & loco præſcribi debet: quod ſi id non fiat, erit periculi plenus talis victus.*

XXII. Aſt Hippocraticæ autoritatis abuſum, rationibus quoque firmare quidam contendunt. Hecquet Solidiſtarum Clariſſi. Anteſignanus ait, per tenujorem victum

(*a*) ad 4. Aphor. 1.

victum vaſa exinaniri: exinanita autem coaleſcere, & ſolidari. Inde ſubtilioribus liquidis curſum, viamque intercipi. Addam ipſe: intercipi quoque modum, quo liquida hæc elaborari poſſint. Organa etenim iis elaborandis, perficiundiſque apta & dicata, e cavis ſolida facta, inofficioſa omnino redduntur. Quamobbrem, non modo liquidorum vitia augeri, ſed motus eorumdem circularis, ſine quo vita eſſe non poteſt; prius in minimis; tum in paulo majoribus; in magnis tandem ſufflaminari debet.

XXIII. Vaſa exinanita concidere, quoniam neceſſarium, certiſſimum eſt. Coaleſcere quoque, ſi non omnia, teneriora ſaltem, & ex cavis ſolida fieri ſi diutius exinanita permaneant, a ratione alienum non eſt. Ajo quoque proſcriptas fuiſſe, damnataſque ab Hippocrate evacuationes eas, quæ vaſa cito exinaniant: *plurimum, atque repente evacuare .... malum; omne enim nimium naturæ inimicum* (*a*) Quin ultro concedo, regulam hanc & abſolute propoſitam, & abſolute veram eſſe. Pro adnotatione tantum illi ſubjicio, æquum, immo neceſſarium fore, ut nos adhibeamus menſuram ad dimetiendum illud *plurimum*. Quod enim plurimum in uno caſu eſt, in altero non eſt; quæque evacuatio plurima reſpectu Titii dici poteſt, plurima nequaquam dici poteſt reſpectu Sempronii. Nihilominus aſſero, neque per omnimodam abſtinentiam, neque per victum tenuiſſimum, acute ægrotanti vaſa pernicioſe exinaniri poſſe, neque coaleſcere.

XXIV. Plures de diuturniore a cibo abſtinentia hiſtorias non moror, neque homines pluribus diebus ſine cibo

(*a*) 51. aphor. 2.

Digitized by Google

cibo vivere poſſe, ex narratione a D. Luca (*a*) relata probare contendam, ne quis mihi regerat illud miraculo contigiſſe. Neque nobilis mulieris caſum a me viſum narrabo, quæ plures dies omnino ſine cibo vixit; tum quia in morbo eo mortua eſt; cum maxime, quoniam clyſmata nutrientia adhibita, ut vitam diutius protraheret, in cauſa forte fuere. Mitto quoque hiſtorias, quas habet Stalpartius Vander-Viel (*b*) quaſque meritiſſimus Bonetus (*c*) habet ex Sampſonio, Helvigio, Thoma Bartholino: mitto quas refert Rhodius ex Dominico Sala, Horatio Augenio, & Muſa Braſavolo. Unicam a Tulpio (*d*) relatam afferam, quæ longioris abſtinentiæ a cibo exemplum exhibet, non tamen voluntariæ, neque morboſæ, verum coactæ. Septem Britanni Scapham ingreſſi, ut non longinquam Inſulam peterent, a venti vehementiore vi in altum pellebantur. Undecim integros dies per freta longa jactati ſunt abſque ullo cibo. Imminente ob inediam morte, ſortes unanimiter miſerunt, ut ex iis unus, quem ſors tuliſſet, jugulari ſe ſineret, ſuo ſanguine & carnibus ſociorum vitam ſuſtentaturus. Horum unus, qui necati ſocii carnibus veſci noluit, ob famem in furorem actus ſe ſe in mare præcipitem dedit: reliqui tam diro cibo cibati incolumes evaſere. Hinc primum noſcite, ex omnimoda undecim dierum abſtinentia, & inter, quidem, maximos, aſſiduoſque labores, qui adeo per ſe conſumunt, lata, iis vaſa nequaquam coalita fuiſſe contra auctoris, quiſquis ille fuerit, libri de carnibus, Hippocra-

(*a*) Act. Apoſt. c. 27.
(*b*) T. 2. obſerv. ad obſerv. 15.
(*c*) T. 1. M. S. l. 3. ſect. 3.
(*d*) l. 1. obſerv. 43.

Digitized by Google

pocrati adſcripti, ſententiam, qui ſcripſit: *Si quis in ſeptem diebus nihil edere, aut bibere velit, plerique quidem in iis moriuntur. Sunt autem qui ipſos tranſmittunt, & tamen moriuntur. Sunt etiam quidam, qui perſuaſi ſunt, ut ne deſperarent ſe ipſos fame conficientes, ſed comederent, ac biberent. Verum venter non amplius ſuſcipit; jejunum enim inteſtinum in his diebus concrevit, moriunturque etiam illi* (*a*). Noſcite, & alterum; hominem undecim ſaltem dierum inediam ferre poſſe, abſque eo quod minima vaſcula illi exhauriantur. Quod ſi non exhauriuntur ſano vehementerque laboranti; an timendum ei perperacuto morbo correpto, illo ſcilicet, qui circa quartum diem judicatur, cui ſoli Hippocrates victum extreme tenuiſſimum, omnimodam, nempe, abſtinentiam præſcribit, vaſa pernicioſe, lethaliterque exinaniri? Si hoc verum foret, univerſi Diatritariorum ægrotantes mori debuiſſent, quod tamen ſatis notum eſt falſum eſſe. Neque Hippocrates longiorem abſtinentiam, qua Cnidii Medici ex eodem, quaque, Celſo teſte, Ægyptii, Aſiaticique utebantur, improbat, quia mala abſolute eſſet; ſed quia indiſcriminatim omnibus ægrotantibus eam adhibebant. Obſervatio igitur oſtendit, metum, ne acute ægrotanti vaſcula pernicioſe exhauriantur, ſi tenui, aut extreme tenuiſſimo victu, prout genus morbi requirit, tractetur, nullum omnino fundamentum habere.

XXV. Præmiſſa obſervatione conſideremus nunc, num obſervationi ratio reſpondeat. Vaſa minima ob abſtinentiam victumque tenujorem nequaquam exinanirentur, ſi craſſior ſanguinis pars, quæ capacioribus cana-

(*a*) tex. 21.

Digitized by Google

canalibus continetur eo exilitatis redigi poſſet, ut quæ hujuſce extenuationis capax eſt, ad minima ingredienda, & perluenda vaſa apta fieret. Id autem in acute febrientibus, primis ſaltem morbi diebus, cum plurima in venis ſupervacua continentur, nec reliqua multum denſata ſunt (*in principiis* etenim ex Hippocrate (*a*) *omnia leviora*) non contingere non poteſt. Cum ex vaſis rubris flava; ex flavis lymphatica; ex hiſce minora adhuc, tum minima vaſcula nequaquam exoriantur, ſed tranſpirantes quoque ſyphunculi ex arteriis immediate enaſcantur, quod præſtantiſſimo Hallero per injectiones conſtitit: cumque ex eodem (*b*) globuli rubri ſanguinis ſolo calore & fotu in flavos abeant, adeo ut totus ſanguis in flavum liquorem, etiam in vivo homine, converti poſſit; quanto facilius id continget, ubi & per febris calorem, & per motum adauctum illorum diſſolutio facilior futura eſt? In ſerum itaque, & in liquores ſero ſubtiliores converſi exilima ingredientur vaſa, neque ea collabi ſinent; præſertim cum rarefactio individua caloris comes, maſſulas rariores, & turgidiuſculas faciat.

XXVI. Verum enim vero locus Hippocratis de evacuationibus exinanientibus a nobis ſupra allatus, diligentiorem animadverſionem deſiderat. Animadvertite itaque, dixiſſe Hippocratem malum eſſe, non plurimum tantum, ſed plurimum, & repente evacuare. Plurima etenim, & repentina; ſcilicet ſubitanea; ſcilicet cito peracta evacuatio, vaſa quidem cum periculo exinanit; plurima autem non repente, ſcilicet,

non

(*a*) 30. aphor. 2. (*b*) in prim. Phyſiol. lin. c. 7. 163.

non acervatim facta, vaſorum exhauriendorum caret periculo. Mulieres menſium nimietate laborantes, non modo ad menſes, ſed ad annos quoque plurimos morbum ferunt. Si quis ſanguinem effuſum ponderaret, miraretur profecto, ut tanta illius vis effundi potuerit, muliere ſuperſtite. Plurima facta fuit evacuatio, ſed non facta repente, non cito, non acervatim. Aliquando e contra, non minus quæ abortum paſſæ ſunt, quam quæ maturos fœtus ediderunt, nimium reſeratis uteri vaſis inexpectato, & ferme improviſo objerunt. Magnam, utique, & iſtæ ſanguinis effuſionem paſſæ ſunt; ſed nullo modo ei comparandam, quam annuo ſpatio mulier nimiis menſibus exercita fudit. Non ideo vitam cum morte commutarunt, quia tantum cruoris effuderunt; ſed quia repente, parvo ſcilicet tempore, acervatimque, illum emiſerunt. In repentina enim, copioſa, acervatimque facta ſanguinis profuſione, fieri non poteſt, quin ex hydraulica lege plurimus cruor ad vaſa, quæ evacuantur, ob ablatam reſiſtentiam, vehementer fluat, excurratque. Parum hinc, &, ut ita dicam, tantillum ſanguinis ad cerebrum it, paucioreſque ſpiritus a pauco ſanguine ſecernuntur. Horum defectus, ut ſanguinis ad cerebrum pulſi, ſingulis cordis contractionibus creſcit, & cito mulier cum ſanguine vitam amittit. Periculum hoc imminere ex vulneribus obſervavit Hippocrates, quapropter monuit (*a*) *in vulneribus ſanguis concurrit*: *opitulandum igitur*, *ut vacuum expleatur*. Vacuum autem, ut cuilibet patere poteſt, ideo fit; non quia ſanguis tantum evacuatur; ſed

G quia

(*a*) 6. Epid. ſect. 5.

quia ad ſauciata vaſa concurrit; ſcilicet, quia copioſa, & cita evacuatio eſt. Copioſiores, itaque, evacuationes tunc inanitionis vaſorum periculum inferunt, cum repentinæ quoque, nempe, cum breviore tempore fiunt, non autem ubi ſpatiis longioribus contingunt.

XXVII. At quis, quæſo, dixerit, ſi etiam evacuatio, quæ ab abſtinentia, victuque tenuiſſimo venit, ſumma foret, eam repente, breviſſimo tempore, acervatimque fieri? Nemo ſane, qui ea, quæ oculis uſurpantur, negare nolit. Nullum ergo periculum nimiæ, periculoſæque inanitionis vaſorum ab ea abſtinentia eſt iis in morbis, quibus alienior ea minime eſt. Quoniam evacuat hæc quidem, ut ita dicam, *negative* (ajebat Galenus (*a*) *inedia non per ſe evacuat, ſed per quamdam perſpirationem, quia nullum alimentum, quo evacuata materia inſtauretur, introducitur*) ſcilicet: dum nihil novi vaſis inditur, vitæ vires, quæ agere continenter pergunt, veteres ſuccos digerunt, extenuant, conſumunt, expellunt; ſed id non affatim, neque pauco tempore, & repente fit; ſed ſenſim ſine ſenſu, ut dicitur, & non interrupta quidem, ſed paulatina, & diutina evacuatione. Abſtinentia igitur ea aphoriſmi particula nequaquam comprehenditur, qua plurimas, repentinaſque evacuationes Hippocrates improbat; ſed altera, qua ponit: *quod paulatim fit tutum eſt*. Optimo jure, igitur, ad morborum principia, præ quibuſcumque aliis auxiliis, abſtinentia a Celſo (*b*) commendatur: *Plurimi falluntur, dum ſe primo die protinus ſublaturos languorem aut exercitatione, aut balneo, aut vomitu, aut coacta*

(*a*) Comment. 1. de humor. 12. (*b*) l. 3. c. 2.

Digitized by Google

coacta dejectione; *aut ſudoribus*, *aut vino ſperant*. *Non quod non interdum id incidat*, *aut non decipiat*, *ſed quod ſæpius fallat*; *ſolaque abſtinentia ſine ullo periculo medeatur*.

XXVIII. Unicum nunc effugium iis reſtat, qui plenius ægros acute febrientes alendos eſſe contendunt, ſcilicet conſuetudo. Non modo ætati, regioni, tempori, ſed conſuetudini quoque aliquid dandum eſſe Hippocrates præcipit. Cum itaque noſtris temporibus copioſius, magiſque opipare ali ſoleant homines, quam temporibus Hippocraticis; neceſſe eſt medicos, ut huic conſuetudini indulgeant, aliquanto copioſius, quam ſuerat Hippocrates, ægros alere. Hæc eſt vetuſtiſſima cantilena, quam quælibet ætas exacti temporis laudatrix ſemper cantavit:

Ætas Parentum pejor avis tulit
Nos nequiores, *mox daturos*
Progeniem vitioſiorem.

Itemque: *Terra malos homines nunc educat*, *atque puſillos*.

XXIX. Niſi ex litterarum monumentis conſtaret, homines qui cultiores ſunt habiti, qualibet ætate in victu intemperantes fuiſſe; ſola humanæ naturæ conſideratio Philoſophum docere poſſet, eos anteactis quoque, non minus, ac noſtris temporibus, gulæ deditos, & de cute curanda ſolicitos extitiſſe. Homini ſponte in voluptates prono, ſobrietas & temperantia virtuti ſemper, incommodo, ſcilicet, fuit; eoque, ſi paucos excipiamus, *quos æquus amavit Jupiter* (multitudini enim nunquam meliora placuiſſe certiſſimum eſt) dicendum, quolibet tempore ſibi bene homines voluiſſe, genioque indulſiſſe. Propterea quibus nota intemperantia fuit, quibuſque & ſanitas, &

Digitized by Google

ætas, & res domi non anguſta id facere ſivit; & lautitiis pro temporum genio gaviſi ſunt; & opipare, neque ſolum ad vitæ neceſſitatem, comedere ſueverunt. Non negavero quaſdam Nationes extitiſſe, & forte exiſtere, quæ univerſim parce, & frugaliter vivunt. At barbaræ, & incultæ, eoque minus vitioſæ, Apicianam ſcientiam minime norunt; neque ideam aliorum ciborum habent, quam quos illis Grex, ſolumque obvios, ſimplices, facileſque offerunt. Ex iis iſtæ ſunt, de quibus dici poteſt, quod de Scythis ajebat Trogi compilator, (*a*) plus ſcilicet illis profuiſſe vitiorum ignorationem, quam Græcis cognitionem virtutis. Legi, Perſas frugi admodum eſſe. At Clariſſ. Auctor, unde hoc habui, ſubdit, illos non virtute tales, ſed alterius vitii vi exiſtere. Cum enim in veſtibus, in gemmis, in equis, in Famulitio magnificentiſſimi ſint, in luxumque hujuſmodi effuſiſſimi; ob expenſas, quas, ut uni vitio indulgeant, faciunt, nequaquam iis ſupereſt unde alterum colant, ac laute comedant. Ii quoque qui fervidiori Cælo ſubſunt parciores in victu eſſe conſueverunt; tum quia forte intemperantiam ignorant; cum maxime, quoniam *ſub axe nimium propinqui Solis*, haud minore, quam cito vitæ diſpendio Gulæ vitium ſtat. Sed, quemadmodum ſupra poſui, litterarum monumenta abunde teſtatum faciunt, cultiores Nationes Gulæ, atque intemperantiæ deditas ſemper fuiſſe. Galenus, qui ſub Antoninis floruit, intemperantiam (*b*) ſui temporis carpit. Plutarchus, qui (*c*) ſub Trajano

(*a*) Juſtin. hiſt. l. 3. (*b*) Com. *6.* aphor. 28. *29.*
(*c*) T. 3. moral. ſympoſ. 1. Quæſt. 2.

Digitized by Google

no vixit, ſui temporis menſas pingendo, noſtras quoque, haud per Jovem, frugales, perbelle pingit. *Proinde ridiculum eſt coquis, & menſæ miniſtris curæ eſſe, quid primo, quid ſecundo, medio, ultimoque loco apportent.* En, ni fallor, quatuor menſas: *Portate* hodie dicimus. Plinius ſenior Veſpaſianis coævus fuit. Ex ejus verbis (*a*) noſcere poſſumus qualis eſſet tunc temporis vivendi modus: *At nunc Coci Triumphorum Imperiis parantur, & coquorum piſces; nulluſque jam mortalis æſtimatur pluris, quam qui peritiſſime cenſum Domini mergit*. Ex Senecæ Epiſtolis, præcipueque ex nonageſimaquinta ſatis apparet, ut Neronis tempore Gula obtineret. Progrediendum nobis eſt ad ætatem Auguſtæam? Habetur lex Julia. Syllæ tempore cœnarum diſpendia, lege, caſtigata fuere. Ante Syllam, Licinia quoque, & Fannia contra eoſdem conviviorum ſumptus rogatæ ſunt. Quid porro indicant Paraſiti a Terentio, qui cum Africano vixit, & a Plauto Terentio antiquiore, in Comœdiis introducti? Num Græcos illorum temporum, ad quæ fabulæ illæ referuntur, homines frugi fuiſſe? Quid de temporibus Platonis dicendum? Iſte in Convivio Pauſaniam inducit ſuadentem in vino temperantiam, confitentemque ſe adhuc heſterna crapula gravatum, idemque de aliis opinantem. Ariſtophanes vero ait ibidem, ſe unum ex iis eſſe, qui prægreſſa die non jam pluſculum biberunt, verum ſe ſe ingurgitarunt. Quin idem Ariſtophanes aſſidue ſingultiens introducitur, addita ſuſpicione, ne a repletione nimia ſingultiret. Num altius quoque ad ejuſdem Hippocratis tempora aſcenden-

(*a*) H. N. l. 9. c. 17.

Digitized by Google

dendum eſt? Profecto, quod neque ciborum varietatem, neque copiam damnaſſet Hippocrates, ſi apud ſui temporis Græcos parſimonia, & temperantia obtinuiſſent. Quæ igitur (malum) ut nos noſtrorum pudeat, tempora, & ſæcula nobis objiciunt? Saturnia, Fabulas nempe. Sane, aſſerere ætatem extitiſſe, qua Populus Barbariem exutus, politiorque factus, cumque aliis excultis Nationibus commercia miſcens, Virtutis & Temperantiæ ſibi ſtudium adſciverit adeo fabuloſum eſt, ut nulla Fabula fabuloſior eſſe poſſit. Qui ajunt, igitur, noſtris temporibus ægros plenius alendos, quam temporibus Hippocraticis, ut conſuetudini inſerviamus: ſcilicet, quia nunc intemperantius, quam olim, vivitur; rem nullo innixam fundamento effutiunt.

XXX. Non a vi conſuetudinis, ſed aliunde ortum habuit ea Praxis, qua acutis correpti morbis plenius aluntur. Zacutus Luſitanus (*a*) a Barbaris medicis quæſitum fuiſſe ait, num victus ratio incraſſando, an extenuando procedere debeat; ac Doctiſſimus Slanus aſſerit (*b*) Barbaros Medicos primum putaſſe, aphoriſmo, quem poſtremo explicuimus, præceptum contineri de victu pleniore acute ægrotantibus adhibendo. En itaque mali fons. Iſti, qui poſt Arabes ad inſtaurationem uſque Scientiarum, ad Sæculum nempe decimum quintum provectum Scholas obtinuerunt, Barbari dicti, plenius ægros alere cœperunt. Mos ægrotantibus non injucundus, Græcæ Medicinæ reviviſcentis cultores, ſectatoreſque tetigit; quorum quidam ut credere æquum eſt, natura indulgentiores, ne ægrotantes

(*a*) l. 2. Hiſt. Med. Princ. Quæſt. 50. (*b*) 7. aphor. 5. 1.

Digitized by Google

tantes turbarent; non pauci, ut conjicere non iniquum, in adulationem proni, ut eos ſibi benevolos redderent; plerique autem, ut certiſſimum, viri Doctrina magis, atque Eruditione, quam Praxi Medica Clari, illum retinuerunt; ac quem ſanioris medicinæ Græcæ Proceres conſtanter damnarant (ut de iis fit, quæ quamvis mala, aut inepta, poſtquam in communem uſum recepta ſunt, ratiunculis non minus ineptis firmare ſatagimus) ejuſdem Hippocratis auctoritate, illius ſenſa detorquendo, atque a conſuetudine, cui aliquid concedendum ille docuerat, argumenta ſumendo, probare ſtuduerunt.

. . . . ſic obſervatio crevit
Ex atavis quondam male cœpta, deinde ſecutis
Tradita temporibus, ſeriſque Nepotibus aucta.
Traxerunt longam corda inconſulta catenam,
Moſque tenebroſus noſtra hæc in tempora *fluxit*. (*a*)

XXXI. Apud Italos tamen, ex teſtimonio Clariſſimi Batavi Foreſti (*b*) qui Bononiæ ſtuduerat (ſcribebat iſte decimo ſexto ſæculo adulto, & declinante) hæc Praxis minus invaluit. Agens iſte de Synocho putrida hæc habet: *Cibus huic in principio panatella ſimplex, & hordeacea cum vino granatorum. Poſtea ne deficerent (nam noſtris tenuis victus non adeo ita confert ut Italis) etiam jus pulli cum ſpinacchia, & lactuca conceſſimus, poma cocta, panatellam, ex cerevisia pane intrito, & ſaccharo conſperſo*. Quod ſi ex præſentibus præterita conjici poſſunt; minus etiam valuiſſe dicendum eſt apud Anglos, quoniam hodiernis quoque temporibus, ut videbimus, avenaceis ſolummodo, aut hordea-

(*a*) Prudent. in Symach. l. 1. (*b*) T. 1. obſerv. l. 1. 14.

Digitized by Google

deaceis Præclari illius Doctiſſimæ Nationis Medici febrientes alere ſolent. Valuit tamen, & plurimum quidem apud Gallos, Valleriola teſte (*a*) qui victus rationem, qua ad acutos morbos Medici in Galliis utebantur, carnes, juſcula, vinum, varioſque cibos, Proceribus præſertim Aulicis offerentes, monſtroſam vocat. Iſte quoque Auctor diætæ Italorum ibi meminit, quæ longiſſime ab ea, qua plerique e noſtratibus hodie utuntur, diſtat.

XXXII. Eadem eſt origo ſtillatitiorum e pullis, jurium conſumptorum, contuſorum, expreſſorumque e carnibus, ac reſtaurantium, quæ priſca Medicina omnino ignoravit. Ex eruditiſſimo Mercuriali (*b*) Avicennas in libro de viribus Cordis, meminit diſtillati e carnibus, quod aquam carnis vocat, eamque utiliorem putat, ſi ei in diſtillatione addatur ſuccus Citri, folia Boraginis, acetoſæ, meliſſæ, acetumque ipſum roſaceum. Rhazes autem, & Alzaharavius ex Zacuto Luſitano (*c*) decocta reſtaurantia e pullis, ſuperioribus minime nota, habent, quibus uniones quoque, atque aurum, præter alia putata Cardiaca, & aliquid optimi vini, aut aceti (id autem minus inutili conſilio) miſcebant.

XXXIII. Ex hiſce, vobis, Optimi Juvenes, colligere facillimum eſt; non ut conſuleretur ſanorum conſuetudini victum pleniorem apud acute ægrotantes invaluiſſe; ſed, quem ignorantia primum invexerat; ob indulgentiam nimiam; ob adulationem; atque ob rem minus examinatam, ſanioris quoque Scholæ Medicos

(*a*) l. 3. locor. commun. c. 15. (*b*) de Peſtilent. c. 24.
(*c*) l. 3. Hiſt. Med. Princ. Quæſt. 20.

Digitized by Google

dicos retinuiſſe, atque ad nos uſque miſiſſe; quamvis a bonis Clinicis, & voce, & ſcripto, & Praxi ipſa haud raro caſtigatam, & reprobatam.

XXXIV. Nolim tamen putetis, me conſuetudini, cui Empirici quoque ex Galeni teſtimonio (*a*) tribuebant, nihil dare. Illud ei tribuo, quod tribuendum docuit Hippocrates (*b*) *aliquid*, nempe, non *plurimum*. At, quæ quæſo, vis hæc conſuetudinis, quæ altera prope Natura ab Philoſopho vocata fuit? Qui de ea ex profeſſo tractarit, præter Galenum, & Sanctorium, neminem adhucdum legi. Medici, ac Philoſophi de ea ita loqui mihi videntur, quemadmodum olim de ſtellarum influxibus loquebantur. Dicebant hoc, aut alio modo res cadere, vi cælorum in hæc inferiora vehementer potentium. At in quo vis iſta conſiſteret, quomodo ageret, quid ſubjectis corporibus immitteret, nequaquam dicebant. Ad eundem modum de conſuetudine loquuntur: vim conſuetudinis magnam eſſe deprædicant: vi conſuetudinis talia potius, quam alia contingere in homine dicunt: vi conſuetudinis hæc potius, quam illa perfici; ſed verbis hiſce contenti, quid Phyſici ea tegant revelare neque ſatagunt, neque ſatagerunt. Si vos me audire non pigeat, quid hac ſuper conſuetudine, illiuſque vi meditatus aliquando ipſe ſim, vobis exponere nequaquam gravabor.

XXXV. Conſuetudo in aliquo laborioſo opere peragendo præſtat, ut opus illud facile conficiamus; atque opus facile conficere, eſt, illud minus laborioſe peragere. Minus autem laborioſe opus ali-

H quod

(*a*) 3. Method. c. 3. (*b*) 17. aphor. 1.

Digitized by Google

quod quiſpiam exequitur, quo plus virium ad opus exequendum ei eſt. Cum igitur relate ad datum opus, idem ac virium abundantia præſtet conſuetudo; haberi ea poterit, reſpectu ad illud ipſum opus habito, pro quantitate virium; & lege contrariorum, inſuetudo in eodem caſu, pro viribus imminutis. Hinc quotidie videmus, quod ab ipſomet Hippocrate adnotatum fuit (*a*) facilius ferri labores, ſed conſuetos a debilibus, ſenibuſque; quam a juvenibus, atque robuſtis eos, quibus minime conſueverunt.

XXXVI. Quoniam igitur conſuetudo pro viribus auctis haberi poteſt, ac debet, modo hujuſce rei ratio inquirenda eſt, videndumque, ut vires conſuetudo addat. Conſuetudo ad aliquod peragendum opus per nos acquiritur, opus illud frequenter præſtando, ſeu frequenter machinas illas & inſtrumenta exercendo, quæ operi faciundo inſerviunt. Quid porro organis quæ exercentur novi tribuit frequens illorum exercitium? Obſervate curſorum ſuras: adſpicite remigantium brachia: conſiderate quid manui operoſiori contingat: perpendite quid brachio illius accidat, qui folle luſorio ludit. Videbitis organa hæc frequentius exercita, reliquis, quæ minus exercentur, & toroſiora, & firmiora evadere. Eccur autem hoc? Ab Hippocrate accipite obſervationem alteram, unaque obſervatorum rationem: obſervationem, inquam, quæ, ſi non modo bene valentes, ſed boni quoque, ut putandum eſt, eſſe vultis, eximio vobis uſui futura erit: *Vir ſi multum coeat, venæ ampliores redditæ Venerem magis inducunt* (*b*). Ut frequens Veneris uſus genita-

(*a*) 49. aphor. 2. (*b*) de natur. puer. tex. 22.

nitalia vaſa ampliora reddit; ſic iterati actus, reliquis partibus frequenter exercitis vaſa capaciora faciunt. Hinc iis & copia ſanguinis, & nutrimenti major. Ob majorem nutrimenti copiam firmiores redduntur: ob ſanguinis copioſiorem affluxum, vis ſuperaddita, quæ ab fluidi influxu venit, major, intenſiorque eſt: ſic utroque de nomine fortiores, opera peragenda facilius, promptiuſque exequuntur.

XXXVII. Quod autem externis partibus, oculiſque, ac voluntati ſubjectis conſuetudo præſtat, idipſum internis, atque ab oculorum acie remotis, nec voluntati inſervientibus largitur. Rem explicemus exemplo. Helluo, atque abdomini natus, irritatione, quam frequentius ventriculi fibris cibi copia induxit, ſanguinis copioſiorem vim in ventriculi vaſa ſæpiſſime determinavit. Hinc vaſorum ventriculi tunicis intertextorum capacitas major reddita: copioſior inde ſanguinis affluxus: nutrimentum fibris copioſius propterea appoſitum: ideo tunicæ illius viſceris validiores factæ: ſucci gaſtrici ſecretio quantitati ſanguinis eo appellentis reſpondens, nempe major: ab hiſce omnibus digeſtio expeditior, ac ſenſus famis, ciborumque deſiderium fere præſens. Ita conſuetudo, quemadmodum externis organis, internis quoque, neque a voluntate pendentibus vim addit, & relate ad datam operationem pro viribus auctis haberi debet.

XXXVIII. Conſuetudo tamen internorum neque a voluntate pendentium, quoad effectus ab ea exorientes, plurimum differt a conſuetudine voluntariis inſtrumentis inducta. Nullam moleſtiam partes voluntati ſubjectæ ſentiunt, ſi a conſueto opere ceſſent,

Digitized by Google

neque animo vim ullam inferunt. At quæ ſine voluntatis imperio operantur machinæ, ubi a conſuetudine validiores redditæ fuerint, non exiguam moleſtiam homini pariunt ſi eis apta objecta in quæ operentur deſint, & præterea animum quoque non leviter afficiunt. Cum ventriculus acquiſita per conſuetudinem vi fortius latrat, neque habet quod mordeat, ſe ſe, ut ita dicam, mordet, excruciatque. Cum vero per animalis Œconomiæ leges conſtitutum ſit, ut ei dolenti omnia compatiantur, quemadmodum per validum illius tenorem omnia firmantur; ſequitur hominem aut voraciorem, aut ſtatis horis comedere ſuetum, ſi ſine cibo detineatur, toto corpore male habere. Addite quoque, bilem in duodenum deciduam, neque cibum ibi nactam, quo ſuper operetur, atque in quem ſuam vim exerat, nudas inteſtini membranas fortius vellicare, novamque moleſtiam jejuno homini creare. Hinc qui fame laborant moroſi, iracundique ſunt. Hinc, ex lepidiſſimo Plauto, vetus adagium: *fames, & mora bilem in naſum conciunt*. At pejus eſt, ubi organorum a voluntate nequaquam pendentium actiones, per vim a conſuetudine additam vividiores, illiuſmodi fuerint, quæ non moleſtas, ſed voluptuoſas, jucundaſque ideas excitent. Alte adeo in cerebro ideæ iſtæ exculptæ, ut ita dicam, tunc remanent, ut fere præſentes homini fiant, neque actus, a quo pendent, opera, ut excitentur, indigeant, ſed ipſæ, organa actui illi inſervientia, ad actum ſollicitent. Niſi tunc rationis, animique vis vincat; homo per ſe in voluptatem pronus, voluptatis mancipium ſit; neque a conſuetis voluptuoſis actibus ſine labore

&

& niſu ſe ſe continere valet . Ita de gula, ut reliqua mittam, ille naris emunctæ vir Lucianus: *Gula, ea quibus aſſuevit, flagitat, quæ, cum negantur, indignatur* (*a*). Sed nos fabri fabrilia tractemus, atque Ethicis omiſſis, quæ noſtra ſunt, Phyſica nempe, & Medica proſequamur.

XXXIX. Diximus de phyſica conſuetudinis vi relate ad actionem: nunc de eadem relate ad paſſionem dicendum eſt. Tritum Philoſophis axioma eſt: *ab aſſuetis non fit paſſio, & ſi fit, non tanta*. Rei rationem reddunt, idem aliis verbis dicentes; minorem, ſcilicet, impreſſionem nobis facere quibus aſſuevimus. Effectus cauſam phyſicam non aliunde duci poſſe cenſeo, quam ex ſupra poſito principio; ſcilicet, conſuetudinem, relate quoque ad paſſionem, patientibus partibus vires addere, habendamque eſſe pro viribus auctis. Ubi enim corporis ſentientis vis aucta fuerit, potentiæ in illud agenti magis reſiſtit, eoque ab ea, aut minus patitur, aut prorſus non. Paſſionis ſenſus, ex certiſſimis obſervationibus, non in organo, quod a ſenſibili afficitur, ſed in ſenſorio communi fit; ac major, aut minor in communi ſenſorio excitatur (poſito, neque organum, neque ſenſorium vitiatum fore) quo major, aut minor eſt mutatio in organo a ſenſibili objecto inducta: neceſſario hinc ſequitur, ſenſorium commune minus affici, ubi in organo mutatio, ſeu impreſſio minor facta eſt. Quoniam ergo in aſſuetorum ad organa applicatione paſſionis ſenſus in ſenſorio minor eſt; neceſſario inferendum aſſuetorum applicationem minorem mutationem, præ inſuetis, in organis, qui-

bus

(*a*) de iis, qui merced.

Digitized by Google

bus applicantur, inducere; ſeu organa iis magis reſiſtere; ſeu organa, relate ad conſuetorum applicationem, firmiora evaſiſſe. Rem exemplo illuſtremus. Prope aliquem tormentorum bellicorum exploſioni minime aſſuetum, tormentum aliquod explodatur: tremit iſte, & toto concutitur corpore. Inſueta, vehementiorque vis, qua aer tympani membranam, quæ ad finem meatus auditorii eſt, percutit, maximam mutationem in ea inducit, quæ, mediis oſſiculis, organo auditus in Labyrinto latitanti communicata, ac mediis organi nervis ad commune ſenſorium delata, eam ſpeciem homini excitat, quæ cum tremore, & corporis univerſi concuſſione conjungitur. Cum vero (ut quæ apud omnes Phyſiologos certa ſunt aſſumamus) oſſiculorum auris muſculi ſentiant, irritabileſque ſint; a vi illorum fibras inſigniter afficiente divelluntur, extimulanturque, ac majorem ſolito fluidi quantitatem, qui ſtimuli ſolitus effectus eſt, recipiunt. Iterum, iterumque vim exploſionis ſentiant: vehementer iterum iterumque concutientur: liquidum copioſius iterato in eos influet: hinc illorum vaſcula capaciora evadent: vim ſanguinis majorem, quam antea recipient, continebuntque: largius illorum fibrillæ nutrimentum capient: toroſiores, firmioreſque fient, atque a membranæ tympani concuſſionibus minus patientur: ſcilicet, iis plus reſiſtent: leniores tremores auditus nervis communicabunt; iſtique lenius trementes, minoris momenti ſpecies in cerebrum, & in commune ſenſorium deferent. Ita qui quondam unius tormenti exploſionem ſine totius corporis concuſſione ferre non poterat; organo per conſuetudinem paulatim firmiore reddito, abſque

mole-

Digitized by Google

moleſtia immanem inter illorum fragorem verſatur. Litteris proditum eſt, obſidionales milites aliquando poſt noctes plures evigilatas, prope tormenta aſſidue exploſa ſomnum placide captaſſe. Id non a ſola conſuetudine, ſed etiam a vi ſomni ſenſorium afficientis, ac ne fragoris ſpecies per nervos ad illud allatas ſentiat, impedientis, contigit.

XL. Unum hic animadvertere opportunum duco; magis, ſcilicet, lædi, quicumque contra conſuetudinem (ſive internis, ſive externis; ſive voluntariis, ſive ſpontaneis machinis inducta ea fuerit) operatur, atque laborat ; quam qui præter conſuetudinem ab opere ceſſat. De voluntariorum organorum conſuetudine res ſatis in aperto eſt. Quis enim ajat, Bajulum magis lædi, ſi a ſolitis laboribus ceſſet, quam Sellularium artificem, ſi Bajuli labores ſubeat? At attente conſideranti haud minus patet idem evenire, ubi de conſuetudine internorum, & involuntariorum agatur. Cibo plurimo aſſuetus minus ſibi malum, immo fortaſſe nullum, creabit, ſi ab ingluvie temperet, quam ſi frugi & temperans plurimo ſe ſe oneret cibo.

XLI. Cæterum de vi conſuetudinis plura, & admiranda traduntur. Inter alia litteris proditum eſt, homines venenis quoque ita paulatim aſſueviſſe, ut cum ſe tandem veneno conficere voluerint, id fruſtra ab iis tentatum ſit. Animum ipſe induco, venenorum Doctrinam, Praximque, Medicos latere, neque iis, præter ſoporifera & rodentia venena (de illis loquendo, quæ execranda maleficorum hominum opera adhiberi poſſunt) alia nota eſſe. Quod ſoporiferis homines paulatim ita aſſueſcere poſſint, ut impune tandem

dem eam quantitatem veneni hauriant ; quæ ſine conſuetudine prævia, illis necandis ſatis foret ; præter ea, quæ habemus de uſu Opii apud Turcas, atque illa, quæ in hiſtoriis medicis proſtant ; ex mea Praxi ipſe didici. Verum rodenti veneno animalium fibras ita aſſueſcere poſſe, ut tandem vim, roſionemque non ſentiant ; tunc ipſe credam, cum mihi conſtiterit conſuetudine poſſe præſtari, ne ignis admotus comburat, deſtruatque, neve cultelli acies adacta ſecet. Quæ, dum adhibentur, ea quibus adhibentur, deſtruunt ; profecto adhibentibus conſueta fieri neutiquam poſſunt. Sed ad argumentum noſtrum revertamur, illudque tandem aliquando claudamus.

XLII. Peracuto morbo quiſpiam ægrotet, eo, nempe, qui circa ſeptimum judicandus eſt. Ratione morbi, ex veterum ſententia, in ſolo Ptiſanæ cremore continendus ille eſt. Vires morbo ſuſtinendo neceſſariæ in eo ſatis firmæ, cibum pleniorem nequaquam deſiderant. Aſſuetus tamen ſanitatis tempore cibo plurimo, plurimumque alimentitio illius ventriculus ſaturari, tam tenuiter cibatus aliquid moleſti patitur. Ventriculi porro paſſiones in acutis morbis officere ægrotanti ſolent, utpote quæ, ex Practica obſervatione, & humoris morboſi coctionem, & motus ad cutem ſalubres impediunt, & turbant. Huic igitur incommodo occurrendum eſt, & conſuetudini dandum. Sed quantum? Ex naturali Hippocratis (*a*) dialectica id inveniamus. Ajebat ille: *Ex duobus magnis, magna & quæ oriuntur exiſtunt*. In noſtro caſu, ſtant hinc morbus & vires, quæ ſimul cibi parcitatem neceſſa-

(*a*) 6. Epid. ſect. 4.

Digitized by Google

ceſſariam demonſtrant: hinc ſola conſuetudo tam tenui cibo nequaquam contenta. Morbus & vires magna ambo ſunt: magna ergo indicatio, quæ ab iis exoritur. Duobus hiſce magnis ſola opponitur conſuetudo, atque illiuſmodi, cujus vis minor eſt. Neque enim, quod gravius foret, contra conſuetudinem aliquid ægro præſtandum eſt; ſed præter conſuetudinem ab aſſueto opere ceſſandum ei eſt. Unum igitur conſuetudo eſt, neque, magnum quid eſt. Minoris momenti, igitur, eſt indicatio, quæ ab hac exurgit, quam quæ naſcitur a duobus, & magnis. Ubi ergo ex hiſce indicationibus aliqua inſuper habenda foret, minus profecto malum eſſet parvæ, quam magnæ non ſatisfacere. Sed utrique ſatisfaciendum, atque ita res temperanda, ut dum majorem adimplemus, minorem non omittamus; neque, dum minori ſatisfacimus, multum ab eo, quod major poſtulat, digrediamur. *Aliquid*, igitur, tantum, non *multum* conſuetudini dandum; ne ſi multum ei demus, alteri majori indicationi officiamus; morbo ſcilicet, qui permittentibus viribus pauciſſima poſtulat, opitulemur. Revera Magnus magiſter nequaquam docuit conſuetudini *plurimum* dandum eſſe, ſed *aliquid* tantum; cum tamen morbo, morbi cauſæ, & viribus plurimum ſemper tribuendum docuerit. En ejus verba: *Dandum vero etiam aliquid eſt tempori, regioni, ætati, conſuetudini* (*a*). Atque hæc, ni fallor, oſtendunt, quantum ab Hippocratis mente ii aberrent, qui ratione conſuetudinis, cui dandum aliquid ex Hippocrate eſt, plenius acute ægrotantes noſtris diebus alendos eſſe docent; quoniam ſi etiam verum eſſet, quod falſum

I oſten-

(*a*) 17. aphor. 1.

Digitized by Google

oſtendimus ; frugalius , parciuſque ſuperiores nutriri conſuevisse ; nihilominus cum novæ conſuetudini aliquid ſolummodo , non multum tribuendum ſit ; id nequaquam exigere poteſt, aut debet , ut qui , ratione morbi , extreme tenuiſſimo , aut ſimpliciter tenuiſſimo victu premendus eſſet , largiore , plenioreque nutriatur.

III.

ABrepta ab illorum manibus , qui ea abutentes , ægris adeo in victu indulgent , Hippocratica auctoritate , reliquum nobis nunc eſt , ut ſolidiora principia aſſeramus , atque explicemus , quibus febrientium diæta regi debeat . Agite igitur , rem aggrediamur, utiliſſimumque argumentum ſerio agitemus , atque in partes omnes illud verſemus , ut undecumque conſiderari poſſit .

II. Ex curatione ipſa nos edoceri , qualis fuerit morbus , Magni Hippocratis (*a*) monitum eſt : quod quamvis de peculiari morbo a nimio cibo inducto prolatum ab eo ſit , de morbis omnibus dici poſſe , & ratio , & obſervatio ipſa ſatis oſtendunt . Cum igitur videamus acutas febres , morboſque , qui paulatim non decidunt , ſive ſpontaneis tantum , ſive petitis evacuationibus ſolvi ; neceſſario dicendum eſt , eos a materia , quæ evacuanda erat , productos fuiſſe . Quidquid de morboſorum humorum vitio , tum a veteribus , tum a recentioribus dictum eſt , aut aperte falſum , aut dubium profecto eſt . Dixere veteres , ut de febribus , quæ noſtrum argumentum ſunt , loquamur,

(*a*) 17. aphor. 2.

Digitized by Google

mur, eas produci a putredine ſanguinis, bilis, pituitæ aut melancholiæ. Verum hoc humorum quaternarium ſanguinis detecto circuitu evanuit; & humorum putredo, quam cæteroquin Hippocrates in febribus nequaquam novit, niſi aliunde iis accedat, exulavit. Calor febrium cauſa formalis, ſeu, ut loqui amabant, febrium eſſentia putatus, pro ſolo febris effectu a ſanioribus habetur, idque cohærenter Hippocraticæ ſententiæ in libro de Priſca Medicina exaratæ. Caput extulit, neque infeliciter dominium in medicina tenuit acidum, quod pro origine, & fonte febrium habitum fuit; at ab obſervationibus, ab experimentis, a ratione fractum, atque e ſolio detruſum, vix fautores, amicoſque hodie nanciſcitur. Venere e Batavia diverſæ acrimoniarum ſpecies, Boerhaaviani ingenii hypotheſes, & filiæ, quibus tamen jugulandis, quaſi totidem arma, experimenta ejuſdem inſignis Viri in illius eximio Chemiæ opere præſto ſunt. Rationi magis, atque obſervationi reſpondere videntur lentor ſuccorum, ac denſitas, variique lentoris, ac denſitatis gradus. At præterquamquod gradus hoſce dimetiri, & diſtinguere ex iis eſt, quæ haud fieri poſſunt: præterquamquod omnia febrium phœnomena ab iis ducere Practici nequimus, aut neſcimus; haud raro ſanguinis extracti obſervatio rem dubiam plurimum facit. Indubium vero, conſtans, perpetuumque ab uſque medicinæ primordiis eſt, neque arte, neque ſponte febres, morboſque paulo acutiores curari, niſi per evacuationes; eoque, ſi verum eſt, curationem oſtendere, qualis fuerit morbus; in eo medicos omnes, vel ingratiis, conſentire

debere, morbos per evacuationes ſanatos, a materia, quæ evacuata eſt, cujuſcumque indolis, aut Naturæ ipſa fuerit, ortum traxiſſe. Neque obſtat, obviæ adeo obſervationi tam parum nos medicos attendere, ut de cauſa interna acutæ febris diſputantes, vix ad quantitatem, ſæpius ad qualitatem morboſæ materiæ reſpiciamus; quin, ubi evacuationes molimur, idipſum reſpectu ſolius qualitatis frequentius præſtemus; ſive, ut impedimenta tollantur, quæ illius correctionem impediunt; ſive, ut per evacuationem, novo inducto motu, per eum qualitas vitioſa emendetur. Fieri enim facile poteſt, ut Apologi Aſtrologum imitemur, qui dum remotiſſima Cœli ſumma cura luſtrabat, ſcrobem, quæ ante pedes ei erat, minime videbat. Propoſitam veritatem, & novit, & ſcriptam reliquit Galenus (*a*) *Magni ſiquidem morbi judicantur omnino, quicumque autem parvi, ſolvuntur ſolum*. Scilicet: magnæ ægritudines per evacuationes ſolummodo ſanantur; parvæ autem, ſine evacuatione, quæ oculis appareat, finiuntur. Ideo a meritiſſimo Martiano ſic animadverſum fuit: *morbus magnus ſimul, & acutus, abſque multitudine* (morboſæ ſcilicet materiei) *fieri non poteſt*. (*b*) Quod breviter, atque ſuccoſe a celebri quoque Heurnio (*c*) traditum eſt: *acuti morbi a materia auferenda fiunt*.

III. Propoſito principio objici poteſt ex Anglo Hippocrate Sydenhamio (*d*) *dari quaſdam febrium ſpecies, quas Natura methodo ſibi peculiari ſine viſibili aliqua evacuatione ablegat, reducendo, ſcilicet, in ſanguinis maſſam,* ei-

(*a*) 3. de criſib. c. 4.
(*b*) ſup. 36. acut.
(*c*) ad 5. aphor. 2.
(*d*) ſect. 5. c. 2.

Digitized by Google

eique aſſimilando materiam illam morbificam, *quæ cum eodem minus quadrabat*. Sed quicumque totum Sydenhamii locum perleget, næ videbit, febres, de quibus loquitur, ex iis ad amuſſim eſſe, quæ ex Galeno, & rei veritate, non judicantur, ſed ſolvuntur, parvas nempe. Cum enim eximius vir præter Cereviſiæ tenuiſſimæ potum, & a cibo abſtinentiam, nil aliud febribus iis præſtaret, permiſſo interim, & conſueti exercitii, & auræ liberioris uſu; ecquis non videt febres haſce puſillas admodum, tenueſque eſſe debuiſſe? Hujuſmodi febres igitur non judicantur, ex Galeno, neque ex iis ſunt, de quibus loquimur, ſed ſolvuntur. Num vero ſolvantur, ut ait laudatus Auctor, eique cohærenter Boerhaavius doctiſſimus, (*a*) dubium cuipiam ſuboriri poteſt. Quiſpiam etenim forte putaverit, tunc potius inſenſilem tranſpirationem adauctam, vel ſenſibiles evacuationes paulo copioſiores factas, cui evacuationum augmento vix eſt qui attendat, febrienti ſalutem attuliſſe; non autem, quia materies morboſa ſanguini aſſimilata fuerit, ideo ægros evaſiſſe. Mihi perplacere haud negavero, quæ, licet Enthuſiaſta, habet Helmontius: (*b*) ait iſte: *non enim Natura pila ludit*, *ut excrementa e vitæ commercio avulſa iterum in gratiam recipiat*. Quidquid in humano corpore a vitæ commercio avulſum eſt, ipſe pro excremento habeo. Adeo autem febrilis materies a vitæ commercio avulſa eſt, ut vitæ & bellum, & mortem inferat.

IV. Objici quoque poſſet, febres acutas a cauſis, quæ evacuant, exhauriuntque aliquando fieri, in quibus

(*a*) 595. de cognoſc. (*b*) Pleura furens.

Digitized by Google

bus adeo materies auferenda pro cauſa morbi habenda non eſt, ut dicendum ſit potius, ideo tunc morbum exortum fuiſſe, quia neceſſaria ſanitati conſervandæ materia defecit. Res hæc longiorem diſquiſitionem deſideraret; facile enim contingere poteſt, ut in exiſtimatione cauſæ externæ febris decipiamur. Conſideramus enim, quæ evacuantur ſolummodo; ſed neque ad ſtatum ęgri, qui evacuatur; neque ad excretiones, quæ, una aucta, ſupprimuntur, mentis oculos convertimus. Verum, quidquid hac de re ſit, certiſſimum eſt, rarius ab exhauſtu, atque inanitione morbos acutos contingere; ipſeque toto tempore, quo Praxim aſſidue exercui, unicam acutam febrem, quam cauſæ exhaurientes induxerant, obſervavi. Ubi hoc acciderit, neque principio a me propoſito, neque illationi ab eo principio ducendæ locus eſt. Ut in morbi curatione, victuſque inſtitutione tunc eundum ſit, exemplo curationis a Galeno præſtitæ vobis demonſtrabo. Interim, quod frequentiſſimum eſt, ante corporis, mentiſque oculos habentes, pro firmo, ratoque habere debemus, acutos morbos, febreſque, ut plurimum a materia auferenda procedere, quia frequentius, & quotidie, pene dixerim, videmus, ægritudines haſce per evacuationes ſolummodo, aut per artem, aut a natura molitas ſanari.

V. Haſce evacuationes, ſive ſpontaneæ, ſive petitæ fuerint, vitæ vires ſuperſtites, quæ vera natura ſunt, movent. Ac de ſpontaneis loquendo, res per ſe adeo clara eſt, ut oculis pateat. Ad eas vero, quæ artis ope fiunt: cum medicamenta in cada-

ver

Digitized by Google

ver non agant, ad illorum actionem vita requiritur, quæ ſine viribus eſſe non poteſt. Sunt igitur vitæ vires, quæ a medico medicaminibus, quaſi totidem adjumentis adjutæ, morboſi humoris expulſionem moliuntur. Sed ne putetis, id a vitæ viribus eo facilius præſtari, quo validiores eæ ſunt. Cum morbus acutus nil aliud ſit, niſi materies auferenda cum impetu, & magna motus quantitate acta; quo magis vires valent, eo magis materies cum impetu movetur: quo autem majore impetu materies morboſa agitur, eo magis vitæ functiones a naturali recedunt: in magno autem a ſtatu naturali functionum receſſu, evacuationes ſymptomaticæ, utique; criticæ autem, & ſalubres fieri non queunt. Vires igitur in morbo acuto nequaquam augendæ, niſi ubi ſymptomata eas nimium peſſumdederint, quia viribus auctis magis motum intendimus; quo magis autem motus intenduntur, morbus acutior fit. Sed neque, quales in ægro invenimus, ſunt ſuſtinendæ. Si enim eædem ſuſtineantur, in gradu eodem morboſus motus ſuſtinetur: ſuſtentato autem in gradu eodem morboſo motu, morbus quoque acutiei gradum eumdem ſervat. Convellendæ igitur vires ſunt, ne vehementer morboſa materies agatur, non augendæ, neque intendendæ; cumque quantum ſatis eſt convulſæ fuerint, in eo ſtatu detinendæ, ut ſalubriter movere poſſint. At quouſque convellendæ ſint, illud eſt, quod diligentiorem conſiderationem deſiderat, quam nos ſuo loco præſtare conabimur. En igitur tria præcipua principia, quibus totus rei cardo innititur. Primum eſt, *febrem acutam a materia auferenda fieri*: alterum, *febrem acutam eſſe mate-*

materiam auferendam cum magno impetu actam : Tertium tandem, *ut materies auferenda ſalubriter auferatur, vires quidem eſſe aliquouſque minuendas, ſed non proſternendas.*

VI. Ex poſitis principiis fluit, neque plurimos cibos, neque qui plurimum ſubſtantiæ alimentitiæ ſanguini infundunt, neque qui plurimum actuoſę materię illi inferunt, acute febrienti conducibiles fore. Non plurimos, quia morbus detractionem, non additionem poſcit. Non plurimum alentes, quia magnam reſiſtentiam, ac laborem viribus objiciunt, & parant, eoque eas magis lędunt, quam juvant. Tandem, non qui plurimum actuoſę ſubſtantię ſanguini addunt, quia tunc motus ex leges, qui in febre acuta ſedari debent, concitantur, intenduntur que.

VII. Dixi cibos plurimum alentes, reſiſtentiam, ac laborem vitę viribus objicere. Id cum primis docemur a Celſo: (*a*) *quo valentior quæque materia eſt, eo difficilius coquitur*. Sed parum foret id a Celſo ſcriptum fuiſſe, niſi magni Sanctorii ſtatera, & quidem clariſſ. Gorter, qui eum ſatis acriter excutere ſolet, minime diſſentiente, idem nobis confirmaſſet. *Cibus multi nutrimenti* (ait Sanctorius) *ſtringit alvum, niſi corrumpatur, difficile coquitur, & parum perſpirat* (*b*). Ex Hippocrate (*c*) autem, *alimentum, quod ægre commutatur, ægre conſumitur*. Porro quod ęgre conſumitur, ęgre quoque ſubigitur; quod vero ſubactioni, & aſſimilationi reſiſtit, viribus quoque ſubigentibus, & aſſimilantibus reſiſtit. Sed quo major eſt reſiſtentia viribus objecta, eo major eſt virium labor; ac quo major illarum labor, eo major earumdem conſumptio. Nos autem

(*a*) l. 2. c. 18. (*b*) de cibo & pot. aphor. 18. (*c*) de aliment. tex. 10.

Digitized by Google

autem in morbo acuto imminutas quidem vires volumus ; conſumptas , proſtrataſque nolumus . Cibi ergo plurimum alentes , quia vires non juvant , ſed iis officiunt , alieniores acutę ęgritudini ſunt . Nunc nobis inquirendum eſt , num jura conſumata , ſucci e carnibus expreſſi , ac reſtaurantia , ſic dicta , hujuſmodi ſint , quæque proinde a principiis propoſitis reſpuantur . Quod dum præſtamus , colligere poteritis, veteres ſola obſervatione duce ; ut ut ſibi viderentur rationem quoque ſequi ; victum animalem ab acutis febribus , morbiſque excludendo eo perveniſſe , quo ratio ſolidior a Chemicis adjuta experimentis nos perducit , quamvis temporum vitio , ibi , quo perducti ſumus , minime conſiſtamus .

VIII. Animalem victum alimentitia ſubſtantia præ vegetabili abundare , & medicorum auctoritas , & hominum Praxis ſatis ſignificant . Tum a veteribus , tum a recentioribus Medicis unanimiter creditum eſt , id , quod e cibis alit , eſſe ſuccum , ſeu ſubſtantiam glutinoſam , gelatinoſamque ; adeo ut ille cibus magis alat , qui hoc gelatinoſo ſucco magis abundat . Hac gelatina igitur , ſi vegetantia carent , abundant autem animalia ; non modo , auctoritas , atque uſus ; ſed ratio quoque certiores nos reddet , uberiorem ex animalibus , quam e plantis alimoniam nobis ſuppetere . Clariſſ. Gallus Geoffroy , ut eſt in monumentis R. S. A. quæ Pariſiis eſt (*a*) inquirere voluit , quę e carnibus in humanum victum cedentibus , hoc alimentoſo glutine magis abundarent . Nos ex iis , quas ille Chemice examinavit , ſumemus ſolummodo Bubulam ;

K Vitu-

(*a*) ad an. 1730.

Vitulinam, Vervecinam, & carnem pulli, quoniam hiſce frequentius in ægrotantium victu utimur. Quatuor igitur unciæ Bovinæ carnis, dedere extracti, ſubſtantiæ nempe gelatinoſæ, quam quærimus, drachmam plus granis quinquaginta ſex. Unciæ quatuor Vitulinæ, dedere extracti drachmas binas plus granis triginta. Vervecina ad idem pondus, drachmas duas plus granis quinquaginta octo extracti exhibuit. Quod ad pullum autem, adhibuit hujus carnem, & oſſa ſimul pendentia uncias novem cum ſemiſſe, plus granis quadraginta octo, atque ex hiſce habuit extracti drachmas ſeptem, plus granis triginta ſex. Ut comparatio horum extractorum facilius fieri poſſit, pulli carnem reducamus ad medietatem ponderis ab Geoffroy adhibiti, ſcilicet ad uncias quatuor, plus drachmis ſex, & granis viginti quatuor. Dabit hæc extracti drachmas tres cum ſemiſſe, plus granis duodeviginti. Ex hiſce apparet, omnibus hiſce carnibus, quibus ad ægrotantes utimur, ſuccum gelatinoſum plurimum alentem ineſſe: plus pullo, quam Verveci: plus Verveci, quam Vitulo: plus Vitulo, quam Bovi. Cerealia ſemina iſte nequaquam examinavit: laus hæc noſtrum Italum Bononienſem manet.

IX. Clariſſ. Jacobus Bartholomæus Beccarius Publ. Bonon. Profeſſ., quo in viro neſcias, num morum ſuavitas, quæ in eo ſumma eſt, an medicarum, phyſicarumque rerum ſcientia major; varias ſeminum Cerealium farinas examinavit, atque in ſola Triticea gelatinoſam, glutinoſamque partem invenit. Hæc autem Triticea Glutinoſa pars, periculo facto; digeſtione ſcilicet; cum acidis miſcella, ac diſtillatione ipſa;

Digitized by Google

pſa; tantam animalis ſubſtantiæ ſpeciem præſetulit, ut (rem verbis doctiſſimi, elegantiſſimique Scriptoris Commentariorum Inſtituti Bononienſis (*a*) dicam) *qui illam neſciat e frumento eſſe eductam*, *animalem eſſe ſine ulla dubitatione facile aſſeveret*. Sed hic obiter adnotetis velim, ut huic experimento reſpondeant, quæ docuit Hippocrates de vi Tritici plurimum alimentitia. Secundo de diæta, textu ſeptimo ſcripſit: *Triticum fortius eſt hordeo*, *&* *magis nutrit*. Textu quadrageſimo ſecundo libri *de affectionibus*, vocat alicam, & Ptiſanam triticeam, ſorbitiones fortiores. Textu quinquageſimo ſecundo ejuſdem libri, panem inter alimenta primo loco recenſet, quæ ad augmentum, & robur faciunt. Ac ſexto Epidem. ſectione tertia, ad Euſarciam minuendam præcepta tradens, inter alia docet, pane modico utendum eſſe. Inter diverſa vero Tritici genera ſimilam, quam eſſe noſtrum Patavinum Triticum ex ore celeberrimi noſtri Pontederæ, nimis cito nobis erepti, habui, fortiorem reliquis & magis alentem ſcripſit (*b*). Nonne mirari ſubit, aut eum, aut illius ſuperiores Medicos, rem cognitu difficillimam (obſervatio enim in ſanis inſtituenda eſt, qui ſolo pane haudquaquam veſcuntur) ſolius Practicæ obſervationis ope, quæ in caſu oppido æquivoca non eſſe non poteſt, acu, ut dicitur, tangere potuiſſe? Id ſane confirmat, quod a Plinio animadverſum, traditumque eſt (*c*). *Rudis fuit Priſcorum vita*, *atque ſine litteris*. *Non minus tamen ingenioſam fuiſſe in illis obſervationem apparebit*, *quam nunc eſſe rationem*. Sed e diverticulo in viam.

K 2 X.

(*a*) T. 2. P.I. Inſtit. Bonon. (*b*) de diæt. tex. 7. 8. (*c*) H.N. l.18.c.29.

X. Beccarius itaque, ſi Triticum dematis, reliquis in frugibus ſubſtantiam hanc gelatinoſam, quæ plurimum alimentitia putatur, nequaquam invenit. Ergo ſi quo plus alimentitiæ ſubſtantiæ alicui cibo ineſt, eo magis, ex iis quæ ſupra diximus, viribus vitæ ſubſtantiam eam ſubacturis reſiſtit: quo autem plus reſiſtit, eo alienior acute ęgrotanti eſt; neceſſario conſequitur, victum animalem, quique animalem indolem, naturamque ſapit, acute ægrotanti minus conducibilem fore. Ergo omni jure ab Hippocrate, atque ab Hippocraticis viris a victu acutorum animales cibi, atque e Tritico parati excluſi fuere.

XI. Quod ſi, quia valentioris ſubſtantiæ ſunt cibi animales, acutis febribus alieni ſunt; multo alieniores erunt, quo plus ſubſtantia hæc valentior, meraca, impermiſta, atque a reliquis, quæ illam contemperent, diſcreta fuerit. Præter non paucas activiores moleculas, de quibus mox, plurimum aquæ examinatis a Geoffroy carnibus ineſt, ac non parum fibrarum exſuccarum, quæ ignis vi violentiore agitatæ alia decompoſita dant, ac tandem caput mortuum relinquunt. Hæc omnia in carnis compoſito miſta, & confuſa, invicem ſe ſe corrigunt, hebetantque; diſcreta vero, facultates, quibus pollent, vehementer exerunt. Ita vini ſpiritus, qui etiam reliquis vini partibus miſtus, iiſque invalidior factus hominem inebriat; multo magis idem præſtabit, & præſtat, ubi per diſtillationem ab aliis diditus, atque ſecretus ebibatur. Porro, quod diſtillatio vini ſpiritui dat, idem longior decoctio, aut expreſſio carnibus tribuit. Solus etenim ſuccus expreſſione prolicitur: longa autem

tem coctione, totum quantum eſt, illius gelatinoſum extractum habetur. Subſtantia itaque alens, quæ reliquis etiam immiſta acutæ febri non convenit, hiſce operationibus meracior facta, atque, ex dictis, quo meracior, eo noxior, minus conveniet.

XII. Diximus, nequaquam cibum illum acuto morbo convenire, qui motum in humoribus, quo feruntur, auget. Si igitur vis iſta ſanguinem fortius agendi conſumptis juribus, atque extractis reſtaurantibus inſit, nemo ſane, qui ratione uti velit, aſſerere poterit, ea acuto morbo conducere. Quid enim ineptius, ne dicam ſtultius, fieri poſſet, quam ſi dum Medicus Pharmaceuticis, Chirurgiciſque auxiliis, manibus, pedibuſque, ut ita dicam, facit, ut impetus, quo fertur morbus, retundatur; Diętericis interim impetum eumdem exuſcitaret, concitaretque? At valentior, de qua loquimur, alimonia id præſtat; iis etenim principiis ſcatet, quæ urgent, quæ irritant, quæ calefaciunt, quæ agitant.

XIII. Laudatus Geoffroy ex drachma plus granis quadraginta ſex extracti, quod e quatuor unciis Bovinæ carnis habuit, prolicuit drachmam, & grana duo ſalis volatilis, inſuperque grana triginta octo ſpiritus, atque olei. Caput mortuum ſex ſolummodo grana pondere æquavit, ac grana decem, quæ evolavere, activioribus, volatilioribuſque partibus addenda ſunt. Ex propoſita igitur quantitate extracti, præter grana ſex, totum volatile, activiſſimumque fuit. Ex drachmis duabus extracti Vitulini plus grani triginta, drachmam, & duodecim grana eduxit ſalis volatilis, olei, & ſpiritus. Pars iners, inutiliſ-

que

que drachmam ponderavit : grana duodeviginti evolavere ſubtilioribus, & iſta addenda. Binæ drachmæ plus granis quinquaginta octo extracti Vervecini, drachmam unam ſalis volatilis, atque alteram ſpiritus, oleique dedere. Capitis mortui pondus fuit granorum quinquaginta quatuor: amiſſum, ideoque volatile, grana quatuor. Drachmæ tandem tres cum ſemiſſe, inſuperque grana vigintiquatuor extracti e pullo, proportione ſervata ad pondus, quod Geoffroy examini ſubjecit; exhibere debuerunt ſpiritus, oleique cum phlegmate drachmas duas, ac grana ſeptem cum dimidio; nec non ſalis volatilis, atque olei (binis enim diſtillationibus analyſin hanc exegit) grana viginti novem. Carbo, ſeu caput mortuum drachmas duas, & grana viginti; amiſſum autem volatilioribus adjiciendum, grana ſeptem plus dimidio æquare debuit. Ex hiſce facile perſpicere eſt, ut major horum extractorum pars in activioribus moleculis, impetumque facientibus conſiſtat. Salia volatilia ad grana ſolummodo a Medicis præſcribuntur: dum reſtaurantia ægris præſcribunt, inſcii, aliudque omnino ſe præſtare putantes, eadem ad drachmas plures dant. Animadvertite, ſtudioſi Juvenes, ex relatis Clar. Galli analyſibus conſtare, ſubſtantiæ volatilis copioſiorem vim in Bubula, quam in Vitulina, contineri; quod congruit iis quoque, quæ alter Gallus Clar. Lemery (*a*) tradidit. Scitote quoque ab Geoffroy obſervatum firmius, conſiſtentiuſque extractum e Vitulina, quam e Bubula haberi; quod obſervationi noſtrorum Italorum Beccarii, & Montii reſpondet

(*a*) Trait. des alim. T. 2. cap. 3.

Digitized by Google

det (*a*). Id adnotaſſe, ex uſu vobis aliquando in Praxi eſſe poterit.

XIV. Sed, ut quæ ſentio ingenue fatear, videmus utique ægros a reſtaurantibus, a conſumptis juribus, a carnium ſuccis aſſumptis, & aliquanto intenſius calere, & coloratiores fieri; eas tamen turbas, tumultuſque, qui tantam volatilium, ſpirituoſorumque vim ſumptam conſequi deberent, nequaquam videmus. Scitis unde hoc? In memoriam revocate, quę ex Celſo, & Sanctorio ſupra diximus: valentioris, ſcilicet, ſubſtantię cibos haud facile coqui, digeri, atque in chylum converti. Cogitate inſuper, vehementiore ignis Chemici vi opus eſſe, ut volatilia iſthęc ab invicem extricentur, atque evolent. Activiora igitur ex iis, quę facili nexu reliquis cohęrent, atque implicantur, a ſolo ſtomachi calore exaltata, ſanguinem ingrediuntur, ingreſſaque illius quidem motum concitant, ſed non ad eum gradum, ad quem illum concitarent, ſi univerſa, quę reſtaurans, ſeu extractum ſumptum continet, venas ſubirent. Quę igitur venas ingreſſa ſunt, quod ſuę facultatis eſt, exerunt: vires noxie augent, utque ſanguis in motum aliquanto citatiorem rapiatur, efficiunt. Atque hinc & calor, & color. Quę vero in ſtomacho immota reſident (neque enim ſtomachi calor is eſt, qui gradum Chemici ignis, ad illa extricanda, ſurſumque rapienda neceſſarii ęquet) ei oneri, & incommodo ſunt. Ex Helmontio, qui ampliſſimum ſibi arrogavit privilegium, tum in medicina, tum in latino ſermone nova cudendi nomina, *Cadaverantur*; ex laudato autem meritiſ-
ſimo

(*a*) T. 2. p. 1. Inſt. Bonon.

Digitized by Google

ſimo Sanctorio, aut alvum duriorem faciunt, aut corrupta, plus æquo teneriorem reddunt. Quantum autem utrumque acute febricitantibus obſit, tunc planiſſime perſpicietis, cum iis medebimini.

XV. Non negandum, eos in acutis morbis caſus Clinicis aliquando offerri, qui promptiſſima virium excitatione, aut inſtauratione egent; quapropter illis, activioribus, & volatilibus, quæ cito per vaſcula inhalantia, aut ſi vultis, per membranarum poros in venas eant, ſuccurrendum eſt. At iſti infrequentiores ſunt, quam putatur, neque auxilia ea, quæ non ſolum tempore, ſed ventriculi quoque viribus egent, ut operentur, iis apta ſunt. Præterea vires eæ, quas tunc, ut tempori, & neceſſitati obediamus, ſufficimus, tumultuoſæ, ac prope dixerim, ſeditioſæ, brevioris temporis, fugaceſque ſunt. Quas tamquam curationis baſim, fundamentumque ſuſtinere debemus, hujuſmodi non ſunt, ſed moderatiores, conſiſtentioreſque; de quibus abs re haud erit, ut pauca dicamus. Ita ciborum, quæ reprobamus, inutilitas, & nocumentum magis ſemper, magiſque apparebit.

XVI. Tria cibus ſumptus animali præcipua præſtat. Cum primis, fluidorum conſumptorum, deperditorumque quantitatem reſarcit: ſecundo, vires imminutas reſtaurat: tertio tandem in locum molecularum, quæ per vitæ functiones a ſolidis partibus detritæ, ac veluti abraſę, ablatæque ſunt, novas ſolidas particulas apponit, ſicque neceſſariam ſolidorum robori, & reſiſtentiæ ſubſtantiam reſtituit. Si forte nova, & ſcitu jucunda ſcire avetis circa nutritionis materiam, & rationem, qua fit, adite oculatiſſimi Buffon obſervationes *micro-*

ſcopi-

Digitized by Google

ſcopicas, ſuperque iis extructum ſiſtema. Primum ciborum opus aliquando eſt, non jam fluida reſtituere, ſed vires inſtaurare, & augere. Id ea alimonia præſtat, quæ ſpiritu, & ſale volatili turgida eſt. Tunc a ſolo oris & ventriculi calore activiſſimæ volatiles moleculæ exaltatæ, atque a reliquis craſſioribus explicitæ; non per Regiam Chyli longiorem viam; ſed volatu citiſſimo per membranarum intermediarum poros, & inhalantia vaſcula, animalis intima penetralia ſubeunt, & virium materia fiunt. Aliquando forte particulæ iſtæ vires non augent, ſed acuunt, ratione ſtimuli modo agentes; per quem vires, quæ jam animali inſunt, majorem in motum cientur, ſicque majore momento organa operantia, & operatura afficiunt. At vires iſtæ, atque iſta virium intenſio fluxa, & brevioris durationis eſſe ſolet. Ut cito venit, ſic cito abit. Hujuſce rei certiſſimum nobis præbet argumentum vis a vinoſo potu acquiſita. Ubi etenim quis mero parumper incaluit, ac

. . . . *Vini vis penetravit*
Acris, & in venas diſceſſit diditus ardor.

ſe ſolito lætiorem, loquaciorem, robuſtioremque ſentit. At commoda iſthæc fugacia ſunt, tamdiuque durant, quamdiu vinum nobiſcum ſtat. Si enim ebrii non ſumus; quo in caſu ob vaſorum tumentium in cerebrum auctas, aut inæquales preſſiones contraria eveniunt; ſed non ultra lætitiæ poculum ebibimus; vinum digeſtum cito conſumitur, & cum allatis commodis cito abit. Vires conſiſtentiores ſtabilioreſque eæ ſunt, quas ſanguis a cibo reſtitutus, tum elaboratus, animali ſuppetit: quas, ſcilicet, vitæ vim diu-

 tius

Digitized by Google

tius perpeſſus: a ſupervacuis, brutiſque, quæ vitalem characterem minime aſſumpſerunt, liber, cum pluribus vitalibus liquoribus intime miſtus: per viſcerum mæandros ſæpius trajectus; ac tandem per exillimos tubulos fluens in cerebro deponit, per nervos ad irradiandas partes lapſuras, & deſcenſuras.

XVII. Ea igitur alimenta, eæque alimentorum partes vires haſce ſufficiunt, quæ cum primis manifeſta qualibet acrimonia carent; quæ nimium exaltatæ non ſunt; quæque dulci, blandaque ſubſtantia, neque immodica, donatæ, facile ſubigi poſſunt, atque in bonum ſanguinem converti. Cibaria iſthæc ideo vires conſtantiores ſubminiſtrant, quia conſumptis liquidis ſuppetias veniunt, qui primus illorum effectus eſt. Effectus autem iſte quantitati ſumptæ alimoniæ reſpondet; adeo ut ſi plurima hauſta ſit, ſanguis copioſior, ſi pauca, minus copioſus gignatur. Porro acute ægrotanti eam ſanguinis quantitatem ſufficiendam eſſe, quam ſanus habebat, nemo ſui compos docebit; quoniam eam, quilibet ex hodiernis Medicis, data opera, & per artem minuendam cenſet. Liquorum igitur quantitas acute ægrotanti aliquouſque minuenda eſt, & ex ea vires, quæ firmiores, conſiſtentioreſque ſint, quamvis non multæ, ægrotanti parandæ, quod neque copioſam, neque valentiorem, neque volatiliorem, activioremque alimoniam deſiderat.

XVIII. Poſtremus cibi aſſumpti effectus ex recenſitis, eſt, ſolidorum deperditorum reſtauratio. Id in acuto morbo curandum nequaquam eſt; quique acute ægrotanti medicinam faciens ſolida illius eo in ſtatu, quo, dum ſanus homo erat, potiebantur, ſuſtinere inten-

ten-

Digitized by Google

tenderet; eum, non modo doctrinis medicis; ſed communi ſenſu carere dicendum foret. Cum igitur ſolidorum nutritioni ſtudere Medicus tunc minime debeat; neque eo cibo ægrum alere debet, qui ſolidorum nutritioni ex una parte plurimum favet; ex altera vero, ob alias allatas rationes minime convenit. Talis eſt cibus ex animalium carnibus. Præterquam enim quod horum ſubſtantia noſtræ perſimilis, fibris noſtris reparandis aptiſſima videtur; inter ea, quæ ad augmentum, & ad robur faciunt (augmentum autem copioſiorem nutritionem ſupponit) ex Hippocratis monito (*a*) maxime valet: quod de aliis negando, de iſtis affirmavit: *Cibaria, & potus, & obſonia, excepto pane, & maza, & carnibus, & piſcibus, & vino, & aqua, reliqua omnia tenues, ac debiles utilitates exhibent ad augmentum, & ad robur, & ad ſanitatem*. Quod ſi animalium carnes non conveniunt acute febricitanti, quia nimium opimæ ſubſtantiæ ſunt; multo minus opimiora ex eodem genere, & alimentoſiora conducent. Hujuſmodi autem ſunt jura conſumpta, expreſſi carnium ſucci, reſtaurantia ſic dicta, quorum paucis unciis ea alimenti vis, & potentia continetur, quam ejuſdem carnis, unde extracta ſunt, libræ continebant.

XIX. Quod ſi poſtremo huic ciborum effectui in acutorum curatione nequaquam attendendum eſt; eximia alia utilitas, quæ a cibo apto in febre acuta venit, medico ante oculos habenda, Egregii Juvenes, eſt. Motus vehementior, quo in acuta febre rapitur cruor: calor motus hujuſce comes, mobilio-

 res,

(*a*) de affect. tex. 52.

res, ſolutu, exhalatuque faciliores particulas ab eo pellit. Siccefcit hinc ſanguis, illiuſque particulæ, & denſiores, & duriores fiunt. Sola jugis motus mechanica vis, ab illis viſcidulam, blandulam, gelatinoſam ſubſtantiam, quæ Balſamica vulgo dicitur, abradit: oleoſa ita diſſolvuntur: horum cum terreis, duriſque unitas fit; atque ex hiſce in unum coactis concrementa exurgunt vix ſolubilia, craſſiora, duriora, irritantia, quæ univerſam corporis œconomiam magis uſque, magiſque depravant. Ubi ſanguini partes iſtæ gelatinoſæ ſuffectæ non fuerint, tantam acrimoniam acquirit; ut ab aſperiore ſuarum molecularum in ſolida attritu, hæc omnia vehementer rubeſcant, inflammenturque; & animal, ſi etiam febre careat, & commoda valetudine gaudeat, in rabiem agatur. Quorum primum in brutis fame, conſulto, enectis; alterum autem in hominibus jejunio, plures dies, maceratis obſervatum eſt. Quanto facilius id, motu acutæ febris urgente, & omnia depaſcente contingeret? Occurrendum igitur eſt huic maximo malo, atque operi neceſſario aqua plurimum epota utiliſſima eſt; quæ etſi gelatinoſas, quæ depereunt, ſubſtantias, minime reſtitueret; nihilominus quia calorem compeſcit; & ſuæ ſubſtantiæ miſtione aqueum quod perit, reparat; & oleoſorum extenuationem, diſſolutionemque coercet; & terrea, ac ſalina, quæ ab ea liquari poſſunt, liquat; ac liquata ſuo ſinu, ut ita dicam, comprehendit, & ſecum vehit. At ſola aqua omnes acute ægrotantes ſuſtineri non poſſunt, & cibus dandus illis eſt. Cibus autem non alius eſſe poteſt niſi blandus, & mollis, qui motus non concitet, quique facillime ſubigatur, ut

pere-

Digitized by Google

pereuntia, & quæ perierunt cito reſtituat. Cum autem, ex ſupra poſitis, jura conſumata, ſucci carnium expreſſi, reſtaurantia talia non ſint; utiliſſimo operi in acutis præſtando, nequaquam conducent.

XX. Poſt hæc generatim de cibis acutis febribus tam incongruis dicta, ſingillatim de iiſdem pauca dicamus. Jura igitur conſumata, ut ab iis incipiamus, quæ ex majore volumine, calore foci, in arctius contrahuntur, ſubtiliora, volatiliora, ac mobiliora, quæ iis inſunt, deperdunt; remanet vero ex iis, quod lentius, craſſiuſque eſt. Sed, acute febricitans male fert, quæ difficulter coquuntur, & ſubiguntur; neque, vel ex eorum ſententia, qui plenioris victus fautores ſunt, valentiore materia, quæque plurimum digeſta nutriat, opus habet. Vel iis eget, quæ vires proſtratas erigant; vel quæ facile, & cito fluida conſumpta reſtaurent. Neutrum porro ab hiſce juribus præſtari poteſt. Non poſtremum; quia quo valentior quæque materia eſt, minus facile coquitur ex iis, quæ ſupra poſita ſunt; ac quo difficilius coquitur, eo tardius in chylum, ſanguinemque convertitur. Non primum; quia mobiliora, & volatiliora, quorum eſt illud præſtare, longiore decoctione jam evolaverunt. Adeo autem apertum eſt hujuſmodi particulas per ignis vim evolare, ut id ſenſibus ipſis pateat in eo odore, qui dum carnes coquuntur, neque vaſa quibus incoquuntur exacte clauſa ſunt, exhalat. Jura igitur hæc conſumata ſunt totidem (liceat mihi ſic loqui) damnata, & mortua capita, quæ ſolummodo ventriculo onus, liquidis vero circumeuntibus, ſi ea ingrediantur, viſcoſitatem, atque lentorem afferre poſ-

Digitized by Google

poſſunt. Quid, quod jura iſthæc, quamvis minime ſalita, ſapida ebulliendo fiunt, & quandoque; niſi aquæ ſuperaffuſione id præveniatur; ſalſiora evadunt? Quod noto, non quia ſalis uſum in ægrotantibus ipſe damnem; ſed ut ſignificem vim ignis in illa tantum egiſſe, ut quæ ſalem in illis deliteſcentem obtundebant, ac ne manifeſtaretur efficiebant, in fumum & auras abire coegerit. Sed ne putetis me ſine auctore aſſeruiſſe, eos etiam, qui victum pleniorem magis tutum acute ægrotantibus putant, validioris nutrimenti materiam reprobare. Fernelius, vir jure magni nominis, & ſui temporis Medicus nobiliſſimus, feliciſſimuſque, deceptus tamen a quinti aphoriſmi, quem explicavimus, apparente ſenſu; ubi de ratione agit nutriendi febricitantes, ait: *omnis autem febricitantium victus humidus, frigiduſque habendus eſt ex materia levi* (*a*).

XXI. Viderint nunc moniales, apud quas mos obtinet (ita ſaltem apud eas comperi, quibus medicinam facere mihi datum fuit) ſtatim a prandio panatellas parâre, ignique admovere, quas poſt multas ebullitionis horas in ſeram noctem ſuis ægris porrigere debent: viderint, inquam, ut infirmarum rem agant. Non modo e jure, ſed e pane quoque juri addito, diutino adeo calore, tantaque, licet leni, ebullitione, quidquid utilius eſt exhalat. Quod ſi juri ab aſſidua ebullitione ſuperſtiti jus novum, idque iterato, addant, ut ſolet; nil aliud proficiunt, niſi ut ex craſſa, craſſiorem alimoniam infirmis parent. Sin aquam ſuperaffundunt; eo tandem progrediuntur

(quod

(*a*) method. gener. curand. febr. c. 11.

(quod tamen in morbis acutis non inutile eſt), ut imbecillioris ſubſtantiæ cibum conſtituant.

XXII. Sed ſubdet quiſpiam: incommodo evolationis ſubtiliorum, mobiliorumque e reſtrictis juribus partium, occurri poſſe machina, ſeu digeſtore Papiniano, de quo in Actis Lipſienſibus (*a*). De decoctis eo opificio paratis, non habeo quid dicam; nondum etenim illiuſmodi decocta vidi, aut guſtavi. At Præclarus Van-Svieten (*b*) ait, decocta carnium ad eum modum parata, ſaponaceum, ſatiſque nauſeoſum odorem habere, dum pingue carnibus ſemper adhærens, ignis, & aquæ validiſſima actione in vaſe exactiſſime clauſo ſic attenuatur, ut aquæ intime miſceatur. Addit præterea, hæc juſcula nimis meraca eſſe, & dilutione indigere.

XXIII. Supra poſuimus carnium extracta, ſeu reſtaurantia, non modo acute febrientibus non convenire, quia valentioris ſubſtantiæ ſunt; ſed etiam, quia ex Geoffroy, cum mere volatilibus conſtent; impetum, motumque ſanguinis, ſi ad eum perveniant, intendunt. Aliis quoque de cauſis aliena illis ægrotantibus ſunt. Laudatus Fernelius, ut ut victus plenioris amantior, hanc de hiſce eduliis ſententiam tulit: *Quæcumque autem craſſiuſculæ ſunt materiæ, ut ea ipſa aſſa* (loquutus fuerat de hædinis, vituliniſque carnibus) *& perdices, aviculæ montanæ, lepuſculi aſſi; & aſſorum quorumvis expreſſus ſuccus, aut qui elicitur e carne in diplomate ſine aqua elixa* (qui rem Pharmaceuticam tractant, diploma, ſeu vas duplex dicunt, cum, quod materiam coquendam continet, in altero vaſe

aqua

(*a*) ad annum 1682.

(*b*) ad Boerh. §. 28. aphor.

Digitized by Google

aqua fervente pleno, ebullit) *quod nimium alant, ægre coquantur, æſtumque in præcordiis excitent, non in acriter febricitantium, ſed in ſanorum cibis numerantur* (*a*).

XXIV. Præter igitur ea, quæ, ut hujuſmodi cibaria reprobaremus, adduximus, alia quoque de cauſa ex Fernelio reprobanda ſunt; quia, ſcilicet, æſtum in Præcordiis inducunt. Verum enim vero, quoniam verba Fernelii illud mihi ſuggerunt, alterum argumentum accipite, quo alieniora febrientibus eſſe iſthæc cibaria noſcatis. Dixit Fernelius ea in ſanorum cibis numerari. Huic aſſerto ipſe ſubdam: quod ſi non alia argumenta ad ea damnanda ſuppeterent, ideo præcipue febrientibus noxia cenſenda forent, quia ſanis conveniunt. Propoſitio eſt Hippocratis (*b*): *Quæcumque ſanis commoda ſunt, ea etiam ægrotis exhibita fortiora ſunt, & oportet, detracto ipſorum vigore, dare ea; alioquin non feret ipſa corpus, ſed magis lædunt, quam proſunt*. Videte ut Hippocratica obſervatio & ſententia iis ad amuſſim quadret, quæ nos de facultate nimium alimentitia viribus inimica tradidimus. Cum ſanorum cibi fortiores ſint, alimento nempe plurimo ſcateant; hoc, quia plurimum, plurimam reſiſtentiam viribus, & extra, & intra animal, uti ajebat Pitcarnius; in viis, ſcilicet, & extra circulationis vias, illud elaboraturis, & ſubacturis objicit: potentiæ autem iſtæ in ægro invalidiores ſunt: ergo objectæ reſiſtentiæ pares nequaquam erunt. Imperfectior itaque & Chylificatio, & aſſimilatio fiet: ex chylo non bene aſſimilato, neceſſario ſanguis craſſior, vitioſiorque gignetur; qui propterea tantum aberit, ut virium, & boni cruoris

ris

(*a*) loc. cit.

(*b*) de affect. text. 12.

ris materia fiat, ut potius nova morboſa materies futurus ſit, quæ ægritudini ſuppetias ferat, eamque foveat, & geminet, quemadmodum adnotatum fuit ab Hippocrate: *ſed magis lædunt, quam proſunt*. Atque ob id potiſſimum alibi (*a*) ajebat magnus magiſter: *impura corpora, quanto magis nutries, tanto magis lædes*. Itemque: *cibus ſicuti ſano robur, ita febricitanti morbus* (*b*). Non igitur ea cibaria, quæ ſanis commoda ſunt, ægris conveniunt; quin ideo præcipue ægris nequaquam conveniunt, quia ſanis commoda ſunt. Cujuſmodi cum ſint jura reſtricta, reſtaurantia, expreſſa, carnes contuſæ: iſthæc acute febrientibus omnino aliena eſſe dicendum eſt.

XXV. Carnes ſanis apta alimonia ſunt: non ergo, quia fortior, febrientibus, ex Hippocrate, danda, niſi illius vigore detracto. Dum carnium expreſſos ſuccos ægris exhibemus, illarum vigorem non minuimus, ſed augemus: eo magis itaque contra Hippocratis obſervata, & præcepta peccamus. De conſciſſis autem carnibus, quid dicendum? Res profecto admiratione, ne riſu dicam, mihi ſemper digna viſa eſt. Fatentur, carnes acute febrienti minime convenire, neque eas dant; eas tamen conſciſſas prębent. Num cultellus, quo minutim tunduntur, ab iis demit, quod ęgro alienum erat, vel iis addit, quod ęgrotanti commodum? Num ideo tantum ęgris non conducunt, quia integrę, & non conſciſſę aliquid laboris dentibus, maxilliſque pariunt? Num quia putant, conſciſſas facilius, quam commanſas, a ventriculo digeri? Ad eum modum agere mihi videntur, atque illi, qui

(*a*) 10. aphor. 2. (b) 67. aphor. 1.

Digitized by Google

verborum perquiſitis ſubtilioribus interpretationibus, atque effugiis, leges, earumque vim deludere tentant. Carnes non dant, quia cibus actu humidus, nempe fluidus, febricitantibus, ex Hippocrate (*a*) præcipue, convenit. Juribus, aut panatellis minutim conſciſſas miſcendo, ad Hippocratis mentem ſe conducibilem cibum paraſſe rentur.

XXVI. Neque minorem admirationem meretur uſus, qui adhuc apud quoſdam obtinet, dandi ægris in potum ſtillatitia analeptica e pullis, aut capponibus, quod Arabum inventum fuit, ut audiiſtis. Admirationem, inquam, meretur, in hodierna rerum Chemicarum luce, craſſas adeo inter tenebras quoſdam velle verſari. Sciatis, hujuſmodi ſtillatitia, nullius omnino utilitatis, aut commodi eſſe. Celeberrimus Boerhaavius, harum rerum, ſi quis alius, optimus judex ait (*b*) vires analepticas, per diſtillationem aquæ nequaquam communicari, deridetque nauſeoſam aquam Capponis ſtillatitiam. Meritiſſimus quoque Nuperus Charteuſer in ſua Pharmacologia rem eamdem non unica vice monet.

XXVII. Quoniam autem in acutis morbis, ovis quoque pullorum quidam facile abutuntur, cum tamen iis non uterentur veteres, niſi in acutis ex decidentia, quibus plenus convenit victus; abs re haud fore arbitror de iis pauca dicere. Celſus docuit (*c*) mollia, & ſorbilia imbecilliſſimæ materiæ eſſe (intelligite in eo genere victus, ad quem ſpectant, in victu nempe animali). At Hippocrates ait (*d*) ea habe-

(*a*) 16. aphor. 1.
(*b*) Chem. T. 2. Proceſſ. 16. 4.
(*c*) l. 2. c. 18.
(*d*) 2. de diæt. tex. 12.

habere robuſtum quid, atque alere, & inflare. Quæ quidem de ovorum inflante facultate ſententia, a pluribus e populo, qui ſe id expertos aſſerunt, teneri ſcio; altera vero de vi plurimum alimentitia, ab omnibus. Neque enim noviter nuptis mane ſequenti ea dari ſolent, niſi, ut labore non improbo conſumpta recuperent (Clar. Lemery (*a*) ovis facultatem tribuit augendi ſemen, eaque oleo plurimo, ſaleque volatili cum mediocri phlegmate ſcatere docet), iiſque potiſſimum Tabellarii, qui citatis equis Principum Epiſtolas ferunt, veſcuntur, quia valentiore alimonia egentes, ad vires labori pares ſuſtinendas, ea commodiſſima putant; feſtinatio etenim, qua urgentur, non ſinit, ut largius edendo, tempus inſumant. Avicennas (*b*) tradidit, ova eſſe paucæ quantitatis, & plurimi nutrimenti. De recentibus loquendo, paucamque ignis vim paſſis, rem ita ſe habere in animum facile mihi induco.

XXVIII. Ex eximio Bellino (*c*) ovorum albumina (terna ſiquidem tunicis ſuis comprehenſa quodlibet ovum habet) ita reſpondent ſubtilioribus noſtris liquidis; ut craſſius ex iis, ejuſdem naturæ, ac ſanguinis ſerum; alterum, ac lympha ex Thoracico, lymphaticiſque ductibus; tertium tandem ovi cicatricula contentum, indolis ejuſdem, ac cerebri, medullæque ſpinalis ſubtiliſſimus humor eſſe videantur. Adeo igitur albumina iſthæc nutritioni apta ſunt, ut jam elaborata nutritionis materia, & ſuccus ipſe nutritius ſint; ſatiſque iis ſit ſanguinis vaſa intraſſe, ut

M 2 cha-

(*a*) Trait. des alim. T. 2. chap. 45.
(*b*) l. 1. Fen. 4. Doctr. 5. c. 1.
(*c*) Prop. 8. de mot. Cord.

Digitized by Google

characterem ſtatim animalem aſſumant. Vitellus autem adeo nutriendo eſt, ut ex eo corpus pulli conficiatur, atque increſcat. Præterea ita facile in ſuccum alentem, & ipſe mutabilis eſt, ut per imbecillimas exiliſſimi embryonis in cicatricula contenti vires, in pullum excreſcat. Summe igitur nutrientia ova, quæ ægris porriguntur, ſunt; atque iiſdem hoc peculiare cibos inter copioſioris nutrimenti eſt, ut minimis vitæ viribus ad ſubactionem opus habeant. Ac quoniam blandiſſimi ſaporis ſunt, nihilque habent, quod linguam feriat: quodque in iis volatile eſt, quod oppido plurimum eſt, adeo lymphæ animalis volatilibus moleculis nobis tam amiciſſimis, ut neceſſariæ ſint, reſpondet; ſequitur, ova recentia, & optimi ſucci eſſe, & coctionis ita facilis, ut ea vix indigeant, & celeris diſtributionis. Iis ergo ægris, qui viribus validioribus opus habent, quam qui morbis acutioribus, aut ſimpliciter acutis laborant; ova recentia, ſorbilia, paucamque ignis vim paſſa, alimentum numeris omnibus abſolutum præbent. Sed quia, & utiliſſime, & multum nutriunt, ideo morbis acutis aliena ſunt; majores etenim ſufficiunt vires, quam quibus eget acute laborans. Fertur apud hodiernos Græcos religioſiſſime ab ovis caveri in febribus acutis. Byzantii, ita mihi referente Mercatore ibi nato, atque educato; & ab ovis, & a juribus animalium in victu acutorum cavetur. Oryza ex aqua cocta, hordeo, aut ſubtilioribus e paſta cibis aquæ incoctis, acute febrientes alunt. Num ex more Gentis id fiat: num, de ovis loquendo, cælum ibi noſtro calidius, febris calori additum illorum vim efficaciorem

Digitized by Google

rem reddat, aut ovorum ſubſtantiam vitiet, ut inde mali, qui ab illorum uſu contigiſſe narrantur effectus, exorti ſint; aſſerere ipſe non auſim. Sed ad noſtra principia redeamus.

XXIX. Eadem, itaque, principia, quæ a ſalubri victu acute ægrotantium jura ex animalibus conſumata, ſuccos e carnibus expreſſos, reſtaurantia, atque ova excludunt; cibos e Cerealibus, Triticum ſi dematis, apprime conducibiles, & utiliſſimos eſſe oſtendunt. Id de Ptiſana ſolummodo demonſtremus, quia eam potiſſimum veterum obſervationes probarunt. Cum primis, ne in morbis acutis qui a materia auferenda fiunt, viribus in expulſionem ſupervacuæ, & morboſæ materiæ nitentibus, demiſſa in venas copioſa alimentitia ſubſtantia, nova materies opponatur, & reſiſtentia augeatur neceſſe eſt. Huic intentioni commodiſſima Ptiſana eſt, quæ glutinoſa ſubſtantia caret, quæque, reſpectu ad victum animalem habito, minus valentis alimoniæ eſt. Cum vero morbi acuti nil aliud ſint, niſi materies morboſa cum impetu acta; omnino deſiderant, ne cibus illiuſmodi ſit, qui turbas, tumultuſque moveat, motumque concitet. At talis Ptiſana eſt: illius enim qualitates ex Galeni c. 5. de Ptiſana prope finem, ubi Ptiſanæ vires, quas fuſius ſupra deſcripſerat, quadam veluti anacephaleoſi complectitur; imbecillimæ ſunt. Requirunt præterea acuti morbi, ne facultas, quæ morbo ſuſtinendo, & vincendo eſt, deficiat. Id vero in morbis acutis a Ptiſana præſtari adeo certum eſt; ut quia acutioribus, atque acutiſſimis nimiam ſufficeret; ab obſervatione edocti veteres, eam ſolis acutis ſimpliciter-

ter-

ter aſſignarent. Atque hæc, ſi propoſita principia ſolummodo reſpiciamus, atque ad ea tantum relate, Ptiſanam conſideremus. Quod ſi præterea alias ex Hippocrate, & Galeno Ptiſanæ dotes pendere velimus; propter illas etiam videbimus, eam acutis ſummopere convenire. Sitim enim ſedat, & magis, quam ſola aqua: facile coquitur, & in univerſum corpus cito diſtribuitur: ad alvum non imprompte deſcendit: lubrica eſt, & abſtergente virtute pollet. Quantum vero abſtergentia acutorum denſitati ſolvendæ apta ſint, inde facile colligi poteſt, quod hæc denſioris ſanguinis craſſamenta ſine motus, caloriſque intenſione diſſolvant.

XXX. Quamquam frequentiſſimæ veterum obſervationes, & quotidiana experimenta de hordeo ab iis in Praxi capta, ſatis eſſe poſſent ad veras illius vires determinandas (neque enim ad facultates remediorum, ciborumque detegendas, quicquam plus valet, quam effectuum ab iis proditorum diligens, ſæpiuſque repetita obſervatio) nihilominus ne putetis, facultatibus de Ptiſana ab Hippocrate, Galeno, aliiſque veteribus traditis, recentis ſanioris Chemiæ approbationes deeſſe. Meritiſſimus Charteuſer, cujus induſtria ſcientiæ, & diligentiæ par, quique medicinalem materiam Chemica quidem opera, ſed ſummo cum judicio examinavit; in Fundamentis materiæ Medicæ (*a*) docuit, hordeo vulgari, avenæque albæ ineſſe ſubtile, ac ſubdulce principium mucilagineum, tenerrimo cuidam, ac refrigeranti ſali nitroſo *embryonato* plerumque permiſtum. In mucilagine, videtis delicatiſſimam nutri-

(*a*) Sect. 15. c. 6. §. 1.

Digitized by Google

nutrientem ſubſtantiam, quæ in virium materiam elaborari poteſt, & ſanguini, ne febrili motu ſua mucilagine ſpolietur, ſuppetias ferre. In ſubtilitate mucilaginoſi principii, clare perſpicere poteſtis, ut illud a paucis vitæ viribus ſubigi, & aſſimilari queat. Ex ſapore ſubdulci, noſcitur acrimoniæ carentia. In ſale autem tenerrimo nitroſæ naturę nondum perfecto, neque ad duritiem, rigiditatemque, qua ſalinæ moleculæ maturæ inſtruuntur, adhucdum perducto; ineptitudo ad irritandum cernitur; aptitudo ad blandæ ſolvendum viſitur; facultaſque ad ſitim tollendam, ad alvum aperiendam, & vis blande abſtergendi, manifeſtatur.

XXXI. Hic ternas mihi quæſtiones a vobis proponi ſentio. Prima eſt: cur hordei uſus apud nos in acute ægrotantium victu ferme obſoleverit. Altera: quid, eduliis ex Ptiſana rationabiliter ſubſtitui poſſit. Tertia tandem, qui fiat, ut cum cibi a me reprobati acute ægrotantibus alieni adeo ſint; nihilominus mali, quos edere deberent, effectus, neque a medicis, neque ab aliis, qui ægris aſſident, obſerventur. Uni, atque alteri ex propoſitis quæſtionibus mox faciam ſatis; tertiam commodiorem in locum reſervabo.

XXXII. Manardus (*a*) pluribus de cauſis ait a medicis Ptiſanæ uſum jam ſuo tempore intermiſſum fuiſſe. Primum, quia, cum in ægris alendis conſuetudini reſpectus habendus ſit, ſuis autem temporibus, Ptiſana, quæ apud ſuperiores in cibum quoque ſanorum veniebat, in deſuetudinem abiiſſet; inſueto cibo ægri nequaquam alendi erant. Secundo, quia morbi con-

(*a*) l. 5. Epiſtol. 2.

Digitized by Google

contingunt , quibus nec Hippocratis judicio ea eſſet danda. Tertio, quia, eo ſic referente, ſuo tempore, non ad hominum, ſed ad brutorum potius eſcam hordeum ſeminaretur; propterea, neque grana ad ſementem ſeligerentur ; & incurioſius ager præpararetur ; neque a pravis herbis mundaretur ; neque collectum hordeum diligenter in arca, aut horreo cuſtodiretur: factum hinc , ut ſui ævi hordeum a perfecti hordei qualitatibus longius abeſſet. Quarto, quia coqui eam parare neſcirent. Tandem vero, quia ſi probum quoque hordeum affuiſſet, & coqui Ptiſanam ex arte parare ſciviſſent ; tempus pro ea acute febricitanti coquenda, & paranda deſuturum plerumque fuiſſet.

XXXIII. Nullus dubito , quin quicumque hæc legat, aut audiat, ſtatim horum infirmitatem non ſentiat, utque minimum ſucci , ſanguiniſque habeant. Si tempus Ptiſanam acute ægrotanti coquendi, & parandi (ut ab hoc incipiam) Manardi tempore deerat ; iiſdem temporum anguſtiis premi quoque debuerant veteres medici , cujuſce tamen difficultatis non meminere , neque de ea conqueſti ſunt . Quid vero dicendum de jactura ſubtiliſſimi , difficillimique artificii Ptiſanam præparandi? Nonne id ridiculum, ei præſertim, videri debet , qui ſciat , Manardum Latinum feciſſe Galeni librum de Ptiſana , quo tam mirificum, ac ſingulare artificium edocetur? At adeo felix Manardus eſſe non potuit , ut quamvis id docendo laboraſſet, rite, recteque paratam eam videre potuerit . Porro de boni hordei penuria , qua ſuo tempore laborabatur , deque illius frumenti apud ſanos inſuetudine, non habeo quid dicam. Noſtris certe

tem-

Digitized by Google

temporibus, neque proba hordea deſunt, neque in cibum jumentorum tantum feruntur; ſed non modo populo, verum nobilibus quoque hordeum, ac præcipue, quod Germanicum dicitur, in pulmentum haud raro coquitur. Sed ſatis fuerit occaſionem laudatæ Manardi Epiſtolæ referre, ut quanti illius ratiunculæ æſtimandæ ſint plane noſcatur. Manardo, Budæ tunc commoranti, Gillinus Comaclenſis Epiſcopus ſcripſerat, poſt illius e Ferraria diſceſſum, apud clariores illius Regionis medicos conſuetudinem invaluiſſe, ut omnes ferme ægrotantes hordeo, & hordentis nutrirent. Mirabatur itaque doctus Epiſcopus, cur Praxim diverſam in alendis ægris ſervare ſueviſſet Manardus (hinc conjicere oportet, hanc victus rationem felicius præ ea, qua utebatur Manardus, ceſſiſſe; neque enim ſi aliter res contigiſſet, de diverſitate methodi Manardum, ſed alios medicos compellaſſet) atque ab eo cauſam ſciſcitabatur, cur una cum illis medicis nequaquam ſentiret. Cui reſpondens Manardus, non alias rationes conſilii ſui, quam ſupra poſitas affert. Videtis, itaque, factis ipſis, omnes, præter unam, adductas a Manardo argutatiunculas convelli. Sive enim tunc ſueviſſent illarum Regionum incolæ hordeo uti, ſive non; parata ex hordeo alimonia tunc recte in cibum ægrotantium cedebat. Dicendum ergo eſt, neque tunc tempus parandæ Ptiſanæ defuiſſe; neque ſummam artem eam coquendi ignoratam fuiſſe; neque tunc Ferrarienſes, ac Comaclenſes bono hordeo caruiſſe.

XXXIV. Firmius nequaquam argumentum eſt, quod in cauſæ ſuæ patrocinium ab Hippocratis, & Gale-

Digitized by Google

ni quoque auctoritate ſumit Manardus. Veriſſimum eſt docuiſſe Hippocratem, acutioribus morbis, ubi ſicciores fuerint, Ptiſanam alienam fore. Sed cūr? Quia ſolus Ptiſanæ cremor, non vero Ptiſana integra iis conveniret. Nimiam alimoniam, ex Hippocrate, tota Ptiſana iis morbis ſufficit, ideoque iis nequaquam commoda eſt. Eam igitur non adhibendam tunc cenſuit; non quia cibi ex hordeo inutiles iis morbis forent; ſed quia, ſi hordeo integro alerentur ægri, vis alimoniæ major erat, quam quæ illis conveniret. Num id Manardi ſententiæ faveat, cuicumque judicandum relinquo. Sed propoſitæ quæſtioni reſpondeo. Ptiſana non utimur, quia ægri ſcientes medicos indulgentiores redditos, gratiores, ſapidioreſque cibos facile concedere; ab ea tamquam ab ingrato, & nauſeoſo edulio abhorrere jam diu cæperunt. Unde vero nimia medicorum indulgentia originem traxerit, jam ſupra a nobis poſitum eſt. Inde mos alia cibaria, Ptiſanæ loco, dandi fluxit, ac mori, quem omnium regem jure Pindarus dixit, hodie quoque paremus.

XXXV. Venio nunc ad alteram quæſtionem, quæ erat: qui cibi Ptiſanæ, aliiſque ex hordeo paratis, aliqua cum ratione ſubſtitui poſſint. Clariſſ. Hippocratis Interpres Valleſius (*a*) putat, Ptiſanæ integræ, illiuſque Cremori ſubſtitui ad acute febrientes poſſe coctam Lactucam, Betam, Cremorem amygdalarum, recentium pullorum carnes, & Gallinæ jura. Deinde ubi Hippocrates in l. acut. (*b*) Ptiſanæ virtutes extollit, ait, eam utique ab illo præferri reliquis frumentaceis eduliis, non tamen omnibus cibis; ideoque

(*a*) ad 4. aphor. 1.

(*b*) tex. 5.

que illius loco æque bene dari poſſe Gallinæ, aut pulli jura, ova ſorbilia, piſceſque ſaxatiles. Neque Victum febricitantium una aliqua materia definiri, ſed, quod *tenuis ſit*, *&* *humidus*, *concoctu facilis*, *&* *boni ſucci*. Concludit tandem, antiquiſſimos, qui a primis hominibus victu vegetabili utentibus non longe aberant, leguminibus, fructibus, oleribuſque magis, quam carnibus veſci ſueviſſe; proinde quoque medicos Ptiſanis magis, quam carnibus acute ægrotantes alere inſtituiſſe. Sed ſubſequutis temporibus homines carnivoros adeo factos, ut non immerito hujuſce conſuetudinis ratione ad carnes tenues, frumentaceis dimiſſis, medici in acutorum victu deflexerint.

Et veterem in limo ranæ cecinere querelam.

XXXVI. Plura hic ſunt, quæ aliquam animadverſionem deſiderant. Mitto cum primis, doctrinam ſine neceſſariis diſcriminibus traditam: mitto victum antiquiſſimorum, quo de animus loqui refugit: at ex eo deduci haud poſſe, quod Valleſius deducit, contendo. Si carnium frequentior uſus in cauſa fuit, ut medici in acutis ad animalem victum deflecterent; jam ab uſque Hippocraticis temporibus oportuerat, victum hunc ad acute ægrotantes in uſum receptum fuiſſe. Hippocratis enim temporibus adeo carnibus utebantur homines (utebantur etenim, & equinis, & aſininis, & caninis (*a*) ac de copioſiore carnium eſu noxio verba fecit l. de victu acut. (*b*) ut non ſolum ex iis ſimplices, ſimpliciterque paratos cibos ſumerent, ſed iis quoque delectarentur, quos ſum-

N 2 ptuo-

(*a*) 3. de Diæ. (*b*) tex. 18.

ptuoſa coquorum induſtria noſtris temporibus inveniſſe putatur. Textu enim 19. l. 2. de diæta, obſoniorum meminit ex variis intritis præparatorum. In hiſce videre mihi videor compoſitiſſima illa cibaria, quæ *Paſticci* vocamus. Si ergo conſuetudini animalis cibi parentes medici, victum ex animalibus acute ægrotantibus conceſſere; eccur idem non præſtitit Hippocrates, qui de vi conſuetudinis plura diſputat in libro de victu in acutis? Eccur id a Medicis præſtitum non fuit temporibus Celſi, & Galeni, qui pluribus ſæculis, quam Hippocrates, ab iis diſtabant, qui ſub Rege Saturno, ut ait Satyricus, glandem eructabant? Sed, quid Celſi, aut Galeni tempora dico? Oribaſius quarto ſæculo Æræ Chriſtianæ floruit: Trallianus, quinto: Ægineta autem ſeptimo. Quis, quæſo, aſſerat, carnium eſum tunc nondum invaluiſſe? Nihilo tamen minus Oribaſius ardenti febre laborantes ſola mulſa, & quidem diluta, nutrit, & in ſola potione (*a*) continendos docet. Ægineta (*b*) ad eaſdem ardentes febres, ex ſola potione victum inſtituit, atque Peripneumonicos (*c*) ſolo Cremore Ptiſanæ, aut alicæ, aut amygdalarum amararum nutriendos docet. Trallianus (*d*) aliquanto liberalior, in cauſone, ſcilicet in ardenti febre, dat Cremorem Ptiſanæ, oleraque præterea refrigerantia, & ova. Ad Pleuritidem autem, libro ſexto, quem unicum caput implet, victum inſtituit ex Ptiſanæ ſucco. Si vires imbecillæ fuerint, panis micas ex liquore mellito dat: ſi imbecilliores, juſculum ex ſola Gallina ſine oleo para-

(*a*) l. 7. ſynopſ. c. 19.
(*b*) l. 2. c. 3.
(*c*) l. 3. c. 30.
(*d*) l. 12. c. 3.

Digitized by Google

paratum (juſculis tunc , in illorum confectione oleum addi ſueviſſe dicendum eſt) & paucas panis micas. Piſcem quoque turdum , *virium ratione habita*, quem Ptiſanam marinam dici poſſe ſine errore autumat. Saxatilis iſte piſcis eſt , eumque ex pluribus auctoribus laudat Salvianus *de aquatilibus* (*a*) ubi miror, eum Tralliani non meminiſſe . Non igitur conſuetudine ducti medici priſci, in morbis acutis, ad animalem victum deflexerunt. Quo ductu id fecerint, nunc non diſquiro , cum præſertim hac de re a me ſupra diſputatum ſit. Satis eſt mihi demonſtraſſe, rationem a Valleſio adductam , eſſe falſitate ipſa falſiorem .

XXXVII. Ait Valleſius , præ ceteris quidem frumentaceis Ptiſanam ad acutos morbos ab Hippocrate laudatam fuiſſe ; non alia tamen a victu acutorum cibaria excluſiſſe. Quod ſic ab eo profertur, ut innuere velle videatur, cibos ex animalibus in acutis morbis Coum admiſiſſe; putatque carnium decocta ex iis eſſe, quæ victum tenuem conſtituere poſſunt . At id falſiſſimum eſſe , ac carnium juſcula , non modo a tenui , ſed a pleno, quoque, ægtotantium victu per veteres excluſa fuiſſe; ex iis, quæ ex Galeno, atque aliis, ſuper hoc victu tradita ſunt , ſatis intelligere potuiſtis. Porro Hippocratem, non modo reliquis frumentaceis, ſed quibuſcumque cibis, in acutis, hordeum prætuliſſe , ut ut illud textu quinto reliquis ſolummodo frumentaceis præferat; adeo aperta res eſt, ut ad eam oſtendendam non alio teſte, auctoreve uti velim , quam ipſomet Valleſio. Narrans Hippocrates, textu

(*a*) Hiſt. 81.

textu ſeptimo de victu acutorum, eorum commoda, qui integra Ptiſana utuntur, ait: *& purgationes multo perfectiores ſunt, & ſuppurati minus fiunt, quam ſi* aliter *quis victum inſtituat*. Hic apertiſſime reliquis omnibus aliis cibis Ptiſanam anteponit. Ad hæc autem, quid Valleſius? *Cumque dicit, qui utuntur totis Ptiſanis; non id dicit totas ptiſanas opponens Cremori; ſed Ptiſanam omnino reliquis cibis*. Hic ſponte fatetur, quæ alibi, per vim a ſe ſibi factam, negaverat.

XXXVIII. Sed ut alteri petitioni veſtræ ad ſatisfaciendum accedam, veſtrum intereſſe puto noſcere, num quæ indiſcriminatim Valleſius cibaria ſupra recenſuit, indiſcriminatim tum Ptiſanæ, tum illius Cremori ſubſtitui poſſint; numve forte alia cibaria eduliis ex Ptiſana ſubſtitui queant. Rem medicinalem præciſionem nunquam recipere poſſe, ut dolendum, ita ingenue fatendum eſt. Propterea medicinalis ars conjecturas inter perpetuo natabit; ac propterea difficillimum erit, non jam ut plures, ſed ut bini ſolummodo medici, quamvis finem eumdem reſpiciant, iiſdem, omnino, mediis, illud aſſequi tentent. Conjecturales facultates, quæ actione perficiuntur, quamdam latitudinem non habere non poſſunt, qua artifices varia utantur in agendo neceſſe eſt. Nihilominus curandum ſummopere medico eſt, ut, ſi conjectando punctum attingere nequaquam poſſit, nitatur tamen, ut ab eo, quam minimum queat, longe abeat. Nobis igitur ad propoſitum argumentum debitam diligentiam præſtituris, præ oculis cum primis habenda ſunt principia, quæ ad victum acutorum regendum propoſuimus: tum veterum obſervationes

perpe-

Digitized by Google

perpetua, longiſſimaque experimentorum ſerie confirmatæ, principiiſque poſitis ad amuſſim reſpondentes: deinde, quæ ex inſtitutis recentiorum experimentis circa vim, & qualitates ciborum, nobis nota eſſe putantur: poſtremo autem, hiſce deficientibus, quæ de cibis iiſdem, Principes e veteribus tradidere. Hiſce præpoſitis regulis, quid ſentiam vobis aperio.

XXXIX. Loco Melicrati, Oxicrati, aut Cremoris Ptiſanæ, quæ dabantur morbis non exquiſite acutiſſimis, aut etiam acutiſſimis exquiſite, ubi æger abſtinentia premi non poſſet; ſi olera excipiatis, de quibus mox, nulla e cibariis a Valleſio recenſitis dari debent. Non ova: quia quamvis optimi omnino ſucci ſint, nimias vires, quibus æger non eget, ſufficiunt; impetus enim, quo auferenda morboſa materies movetur, eſt infringendus, non concitandus. Non Gallinæ jura, ob gelatinoſam ſubſtantiam, quam continent, quæ alimentitia vis ex Celſo (*a*) ut in reliquis animalibus, quo magis ab ortu diſtant, ita & in pullis coortalibus major eſt, quo minus teneri ſunt. Non pullorum carnes; & ob eamdem rationem; & quia cibus fluidus non ſunt, eoque viribus ſtomachi eget, ut e ſolido fluidus fiat. Non amygdalarum cremor, quia ex Hippocrate (*b*) amygdalæ æſtuoſæ ſunt, & plurimum nutriunt. Non tandem piſces ſaxatiles, quia horum vis Ptiſanæ integræ vim æquat, non modo ex Tralliano, qui, ut audiſtis, Turdum ſaxatilem, Ptiſanam marinam vocari poſſe docuit; ſed ex Galeno (*c*) etiam, qui loco Ptiſanæ ægro eam faſtidienti, piſces ſaxatiles dandos

(*a*) l. 2. c. 18. (*b*) 2. de diæt. tex. 15.
(*c*) Com. 1. de viƈt. acut. 27.

Digitized by Google

dos docet. Dari autem poterit, ut quæ mea ſententia ſubſtitui poſſint, vobis dicam; loco oxicrati, & mellicrati, aqua ſucco limonum, & ſaccharo acidodulcis reddita: loco Cremoris Ptiſanæ, emulſio ex ſeminibus frigidis, plus, minus diluta, additis, aut non additis, prout videbitur, paucis amygdalis dulcibus. Ratione parcitatis alimonioſæ ſubſtantię, innocua erunt fraga, mora, ceraſa, ribeſia. Innocua mala & pyra; ſed cocta. Ex experimentis nobiliſſ. Boylæi (*a*) fructus cocti, minorem quantitatem aeris, quam crudi producunt, eoque minus flatuoſi ſunt. Quantum autem horum ægrotorum interſit, iis imum ventrem *metheoriſmis* non exerceri, ex artis exercitio vobis palam fiet. Videbitis enim, ventriculum, & inteſtina flatibus diſtenta, aut quoquo modo male in acutis ſe habentia; & ſalubres motus a cute avertere; & morboſi humoris coctionem impedire; adeo ut aliquando qualitati morbi malignæ ſupervenientia Symptomata tribuantur, quæ ventriculo, atque inteſtinis male affectis ſolummodo debentur. Ne flatibus vexarentur acute ægrotantes, adeo Hippocratis obſervationem, meruit; ut inter alias Ptiſanæ dotes, eam commendarit, qua malam turbationem non excitat, neque in ventre intumeſcit, quia in coctura, quam maxime fieri poterat (*b*) jam intumuit: ſcilicet, totum, quem dimittere poterat, aerem dimiſit.

XL. Ubi Ptiſanæ Cremor, ex veterum ſententia, convenit, in morbis, nempe, peracutis, qui circa ſeptimum judicantur; ſi experimentis ſtandum eſt, dari

(*a*) T. 1. Experim. Phyſ. mechanic. Contin. 2. artic. 1. Exper. 8.
(*b*) l. acut. tex. 5.

Digitized by Google

ri poſſent, quamvis apud nos in uſu non ſint, quod ſaltem ſciam; dari, inquam, poſſent jura Cammarorum, aut Cancrorum fluviatilium. Iſta, ex experimentis Clar. Virorum, Beccarii, & Montii (*a*) & gelatinoſa ſubſtantia omnino carent; & præterea ſi ventriculo, & duodeno inſint acidi ſales ęgro nocituri, eos corrigere valent. Dari poterit Cremor Oryzę: dari poterunt olera. Advertendum tamen ex Galeno (*b*) poſtrema iſthæc ad victum medicamentoſum referri. Ideo fieri aliquando poterit, ut licet ratione exiguitatis alimenti a victu non extreme tenuiſſimo excludi non debeant; ratione tamen aliarum qualitatum, dato ægro, cui victus ille conveniat, conducibilia nequaquam ſint. De horum qualitatibus quantum ſatis egit Hippocrates (*c*). Horum uſum iis in caſibus utilem apprime ipſe duco, in quibus alimenti moles melior, quam vis, & potentia, ut ajebat dictator noſter. De hiſce nos alio loco pauca.

XLI. A tenui porro ægrotantium victu, cui totam Ptiſanam dicavere veteres, quique ſimpliciter acutis convenit, Ptiſana Avenæ, aut Oryzæ, Byzantinorum more, ſubſtitui poteſt. Panatellæ quoque ex aqua dari queunt. Quæ ſi parum ægro ſint, levia pullorum jura, nequaquam plus cocta, quam pro ſanis ſolent; aut jus vervecis, cujus caro concoctu, & perſpiratu ex Sanctorio (*d*) facillima adeo eſt; præſertim ſi juribus hiſce olera mollia, & refrigerantia incoxerint, quæ paſſim nomine alterantium veniunt; dari utiliter poſſe puto. Cum enim hujuſmodi morbi ad decimum-

O quar-

(*a*) T. 2. Inſtit. Bonon. P. 1. (*b*) 8. method. c. 2. & 2. de alim. facult. c. 40. (*c*) 2. de diæt. text. 14. (*d*) de cibo & pot. 5. 7.

Digitized by Google

quartum, vigeſimumque trahant, copioſioribus viribus ægris opus eſt, quam ubi morbus circa ſeptimum judicatur. Præterea febris, motus nempe ſanguinis rapidior, in hiſce diutius perdurans, facilius Balſamico glutine ſpoliare ſanguinem poteſt, quamobrem huic quoque periculo obviam eundum eſt.

XLII. Ubi vero morbi ex Claſſe ſimpliciter acutorum deciderint, ac vigeſima, & vigeſima prima die tranſactis, quadrageſimum verſus progrediuntur, ut acuti ex decidentia vocari mereantur; tunc victu, relate ad ægrotantes pleno, ægri alendi ſunt. Panatellæ valentiores: panis ejuſdem ſubtiliores offulæ e jure: ſubtiliora e paſta fermentata cibaria: ova recentia ſorbilia: eadem jure ſoluta, vulgo *brodettini*: teneriorum animalium teneriores ſine pinguedine carnes: cerebra: jecinora: Thymus Vitulorum dari tunc queunt. Galenus cerebra animalium improbat; improbat & jecinora: vereor ne ex hypotheſi, & ſine experimentorum fide. Cerebrum pituitoſius vocat (*a*) & ita nauſeoſum, ut ab eo ventriculus facile invertatur, & evomat. Inde procul dubio pituitoſioris notam cerebro inuſſit, quia putavit illud eſſe pituitæ nidulamentum. Jecinora (*b*) craſſi, malique ſucci eſſe aſſeruit. Hepar illi erat officina ſanguinis: hujus Parenchyma concreto ſanguini haud abſimile putatum eſt. Sanguis autem pro malo nutrimento habitus, nec forte injuria. Hinc hepar, quod de eo tantum participat, craſſi, malique ſucci eſſe debet. Ita facile puto, eum ratiocinatum fuiſſe. Verum neque cerebri, neque jeci-

(*a*) l. 1. de aliment. facult. c. 8.
(*b*) c. 12. lib. ejuſd.

Digitized by Google

cinorum commanſorum ſcelera ipſe adhucdum in artis exercitio obſervavi.

XLIII. Scitote tamen, etiam poſt vigeſimum diem, niſi febris imminuta plurimum fuerit, & graviora ceſſarint ſymptomata, me haud ægris mandenda dare ſueviſſe, ſed eos paulo validioribus ſorbitionibus, oviſque tantum alere. Quis enim in febribus v. g. malignis *per eſſentiam*, ut dicimus, ac petechialibus non inflammatoriis, quæ haud raro cum ſoporibus, ac deliramentis etiam poſt tempus non exacte acutis aſſignatum trahunt, dari poſſe ſine diſcrimine putarit ſolida cibaria, & mediocriter nutrientia, dum materia auferenda, unde morbus, plus nimio adhuc ægrotantem premit?

XLIV. Atque hæc de cibis quadruplici acutorum generi convenientibus generatim dicta ſunto. Rem majore cum præciſione, ſubtiliuſque determinare oppido difficillimum mihi videtur. Ne putetis tamen hæc me ſic rata velle, ut, vel latum unguem ab iis diſcedere piaculum ducam. Habito reſpectu ad ætates, ad Regiones, ad anni tempora, ad conſuetudinem, ad peculiares ægrorum idioſyncraſias, ad eorundem deſideria quoque, aliquid addi, aut mutari tempeſtive poteſt, non tamen multum. Non autem multum ſolummodo, ſed plurimum addit, mutatque, qui conſumpta jura, qui contuſas carnes, harum expreſſos ſuccos, qui tandem reſtaurantia ægris ingerit. Itaque, ut vobis perſuaſum ſit, velim, me hac Diſſertatione contendere, ut potius demonſtrem quid non agendum, quam quid agendum ſit. Sacram lineam prætendo, citra quam expatiari poſſitis, & eo uſque

O 2 pro-

Digitized by Google

progredi : eam tamen ne prætergrediamini. Veterum obſervata, & Dogmata : propoſita principia ab ipſa tantum obſervatione petita: experimenta recentiorum laudanda induſtria inſtituta, errorem ſatis detegunt, ejiciunt, explodunt. Quæ cancellis veluti quibuſdam clauſimus, aliquam latitudinem habere poſſunt, immo debent, ut ſupra dixi; menſuris tamen exactioribus eam determinare, ob infinitas prope dixerim varietates, quæ in ægris offenduntur, ob varios quibus diverſarum Regionum incolæ utuntur, cibos, ob diverſa adjuncta, quæ medicis in acutorum curationibus perſæpe eveniunt, ſtatuere profecto non poſſum, neque auſim.

IV.

PRincipia, quibus acute febrientium diæta regenda eſt expoſui: cibos ad triplex victus genus determinavi; quique famigeratiſſimæ Ptiſanæ, illiuſque Cremori, mea quidem ſententia, ſubſtitui poſſunt, tradidi. Majoris momenti res agitanda mihi reſtat, cui niſi lucem dare curemus, quæ huc uſque diximus omnia, ſua utilitate carebunt. Tertium e principiis poſitis erat, viribus quidem opus eſſe, ut auferenda materies acuti morbi cauſa a corpore ſalubriter expellatur; ſed viribus non magnis; eoque non ſolum acuta febre laborantibus vires non eſſe augendas, intendendaſque; ſed minuendas, & convellendas. Id captu difficillimum pluribus videbitur, ac procul dubio, qui verba ſolummodo ſpectant, res autem haudquaquam, ut par eſſet, examinant, propoſitum aſſertum,

Digitized by Google

tum, non ut principium, ſed ut Paradoxon ſuſcipient. Vos tamen, ut ſpero, videbitis, rem totam ab obſervatione pendere, eamque facillime a quolibet intelligi poſſe, qui oculis fidem nequaquam deroget, & communi ſenſu non careat.

II. Non minus e vulgo homines, quam medici de ægrotantium viribus loquuntur. At primi, ut de reliquis paulo obſcurioribus ſolent: Medici vero obiter, contracte, atque involute, neque ſatis pro rei magnitudine. Mihi ſaltem nondum videre contigit, qui argumentum apprime neceſſarium ex profeſſo agitarit. De eo ipſe dicturus, nequaquam mihi tribuo, ut doctrinam de viribus acute febrientium ex ſuis principiis deducere, atque explicare me poſſe confidam. Eam igitur haud *a priori*, ut ſcholæ loquuntur, inveſtigabo, cum, poſt etiam doctiſſ. virorum tentamina, eaque ad ſplendidiſſimum Geometriæ lumen habita: poſt meritiſſ. Hales experimenta, nondum eo pervenerimus (ex judicio quoque clariſſ. Senac (*a*) ut vires Cordis in homine ſano determinare poſſimus: quanto autem minus in febricitante, & ægroto id nobis determinare datum erit? Ea itaque ſolummodo perſequar, quæ obſervata, obſervatorumque conſideratio ſubjicere videntur; idque exemplo ipſius Galeni, qui (*b*) minime negans virium magnitudinem menſurari non poſſe, ait: quod ſi non poſſimus earum quantitatem exquiſite invenire; artificioſa tamen conjectura quadam, proxime ad veritatem pervenire queamus.

III. Aliud itaque eſt vires relate ad ſanos, & belle valentes, aliud relate ad acute ægrotantes conſidera-

(*a*) du Coeur. T. 1. l. 2. chap. 9.

(*b*) Com. 1. ad 12. aphor. 1.

Digitized by Google

derare. Sani, iis non ſolum egent viribus, quæ ad vitam neceſſariæ ſunt, ſed iis inſuper quæ ad mentis, corporiſque actiones ſufficiant. Acute ægrotantibus e contra, ſatis eæ ſunt, quæ ad vitam, donec morbus vincatur, neceſſariæ ſunt; eoque quo acutior, breviorque morbus eſt, paucioribus indigent. Cum vero vita ſine jugi ſanguinis circuitu eſſe non poſſit, atque ad hunc circuitum in ægrotante, qui vel ſolo potu utatur, ſuſtinendum, non ſolum cor ſanguinem ita pellere debeat, ut ad cor ipſum redire poſſit; ſed etiam, ut aliqua ex eodem ſanguine ſecretio fiat: ad ægri, de quo ſermo inſtituitur, vitam, neceſſe eſt, cor ſanguinem ita propellere, ut ad cor, unde diſceſſit, redeat; utque ab ſanguine in jugi, neque interrupto hoc motu conſtituto, aliqua ex iis, præſertim copioſioribus, quæ ab eo fieri ſolent, ſecretionibus perficiatur.

IV. Prima propoſitionis pars per ſe clara eſt: altera autem explicatione aliqua eget. Si data ſanguinis quantitas in ægrotante, qui ſolo potu utatur, ſit, quæ in gyrum lata, quantum quidem ad eam ſpectat, vitam ſuſtinere poſſit, ajo, vitam diutius minime ſuperſuturam, datam, ſcilicet, ſanguinis quantitatem nequaquam in Orbem diutine ituram, ſi omnes fluidorum ſecretiones ſuppreſſæ fuerint. Poſuimus ægrum noſtrum ſaltem bibere. A potu igitur venas ingreſſo fluidi pellendi quantitas adaugetur, quæ ſi per renes, aut alia colatoria non exeat, majorem reſiſtentiam cordis impellentibus viribus objicit. Porro reſiſtentia adaucta, quoad effectum, idem eſt, ac vis imminuta. Quoad effectum igitur tunc imminutæ cordis

impel-

impellentes vires, vel ſanguinem, ut par eſt, in gyrum propellere poſſunt, aut non. Si prorſus non: circulatio rupta eſt, & cum circulatione vita ipſa: ſin poſſunt, non poſſunt ſine niſu, cum vires, ut tantum, non plus pellere poſſint, determinatum ſit. Pellent igitur cum ipſarum virium diſpendio; agens enim, quod agendo & ipſum patitur, proportione habita ad actionem, patitur. Sed virium diſpendium, quoad effectum, idem eſt, ac reſiſtentia adaucta: hac autem uſque creſcente, quia ſingulis Cordis contractionibus vires imminuendæ ſunt; circulatio ut interrumpatur, & cum circulatione vita ipſa neceſſe eſt. Ad vitam igitur acute ægrotantis, qui ſolo potu utatur, non modo eæ vires neceſſariæ ſunt, quæ in orbem ſanguinem ferre poſſint; verum etiam non omnis e ſanguine ſecretio ablata ei eſſe debet.

V. Nunc ab ipſa Praxi lumen capiamus, iſtaque nos edoceat, quibus virium copiis in acute ægrotantibus ad morbum uſque devictum vita ſuſtineatur: ſcilicet, qua virtute neceſſarius ille jugis circuitus, una cum ſecretionibus, ſine quibus diu perdurare non poteſt, perennetur ad uſque morbi finem. Obſervatio, ut ut ei parum, aut nihil attendatur, obvia, quotidiana, & facillima eſt. Nemo ab acuto morbo exurgit, niſi viribus plurimum dejectis. Plures, primis a morbo devicto diebus, pedibus ſtare non poſſunt: quidam, neque extra lectum ſedere: non pauci decumbentes adhuc, ventrem exonerare coguntur. Omnes, plus, minus, elumbes, imbecilles, pallentes, ſunt. Quid porro dicendum de iis, qui malignas *eſſentiales* longiores febres effugerunt? Adeo iſti ob vi-

res

Digitized by Google

res, ſuccoſque exhauſtos fracti ſunt; ut non jam e lecto ſurgere, aut ſe ſe attollere; ſed neque ex uno in alterum latus, ſine adſidentium ope, & auxilio, convertere ſe poſſint. Iis igitur in tanto virium collapſu eæ ſupererant, atque ſuperſunt, quę ad vitam ſatis ſunt: quæ ſcilicet, & ſanguinis in orbem progreſſionem, & ſecretiones ſuſtinere poſſunt. Meditemini, quæſo, Egregii Juvenes, ſuper hiſce quotidianis obſervationibus, eaſque ad uſum traducite. Duo ex hac meditatione plane colligetis. Primum: quam vanus ſit illorum timor, qui, vel primis morbi diebus de virium collapſu ſoliciti, populari diligentia ad cardiaca, & valentioris ſubſtantiæ cibos confugiunt. Alterum: ut vera ſit ſupra allata Galeni animadverſio: ſcilicet, nos quidem haud poſſe virium quantitatem exacte dimetiri; ſed conjectura, quæ ab obſervatis immediate fluit, determinare nobis datum eſſe, ad morbos acutos, vehementioreſque vincendos, paucioribus, quam vulgo putatur, viribus opus fore.

VI. Veritas hæc ab obviis, frequentioribuſque obſervationibus deducta eſt: eamdem a ſingulari aliqua, & minus obvia deducamus. Virgo ſeptennis (hiſtoriam ex Hyacintho Ceſtoni ſuo narrat Eques Valliſnerius (*a*) ſenior, noſtræ ſcholæ, non ita pridem, Clariſſimum Ornamentum) Virgo, inquam, ſeptuennis, a duplici, ut dicimus, tertiana continua febre, die morbi ſeptima auditu, loquela, mente, ac motu omnium corporis partium, capitis motu excepto, carebat. A prima Martii die ad trigeſimam imbecillima, mortique proxima traxit, non alio omnino cibo

bo

(*a*) T. 2. Oper. in fol. p. 501.

bo uſa, quam aqua. Atque adeo traxit, ut die ejuſdem menſis vigeſima ſeptima meliuſcule habere cœperit; licetque utrique natium gangræna inſediſſet, evaſerit. Vos ſane nequaquam arbitraturos reor, virginem hanc plurimarum virium auxilio & vitam ſuſtinuiſſe, vehementemque adeo morbum effugiſſe. Huc aliquo modo facere quoque poſſunt febrium acutarum, malique moris curationes, quæ ope ſolius aquæ, illiuſque gelidæ, & Neapoli, & Melitæ Aphricæ peraguntur. Binas hujuſmodi feliciſſimas curationes, Bononiæ, quoque, in mortis Noſocomio, ab Clariſſ. illius Univerſitatis Profeſ., eodemque Primi Subſellii Practico Azzo-Guidi peractas, ſe vidiſſe mihi narrat Filius meus Antonius-Cajetanus, Florentia, & Bononia redux. Ad quatuor, ſexve dies, & quidem dum morbus in ſtatu eſt, gravioreſque labores affert; dum, ſcilicet, plerique e noſtratibus, & ad cardiaca confugerent, & reſtaurantibus uterentur; omni vitato religioſe cibo, ſola aqua ægrotantes vivunt: vivunt, inquam, & non pauci convaleſcunt. Neque hoſce, mea quidem ſententia, putandum eſt, validioribus inſtructos viribus, contra morbum pugnare. Sed præſtat quoque vobis enarrare caſum a me obiter obſervatum. Anno 1751. Vico ſatis culto, cui in Feltrienſi diſtrictu Fonzaſo nomen eſt, aliiſque locis conterminis, Petecchialis Epidemica febris incubuit, quæ plurimos, catervatimque corripuit, nec ſane paucos letho dedit; quæque ob famam, atque formidinem omnia de more augentes, non levem metum propinquis locis, & Feltriæ ipſi incuſſit. Juſſu Supremi Magiſtratus Salutis Venetiarum, mihi tunc apud Feltrienſes medici-

P nam

nam facienti, eo aliquoties adeundum fuit, ut ægros illos inviſerem, & de Epidemiæ ſtatu referrem. Poſtrema vice, qua illuc acceſſi, Ruri, Arten dicto, ducebar ad ruſticum, quem aliis vicibus minime inviſeram, quique jam morbum evaſerat, & in lecto ſedebat, ſed potius mortuo reviviſcenti, quam e morbo ſurgenti ſimilis. Ab eo inter alia quæſivi, cujus conſilio & ope ſibi ſuccurriſſet. Languida voce reſpondit, ſe nullius medici conſilio uſum: proximum vero Fontem ſibi unice, & pro Culina, & pro Pharmacis inſerviiſſe, profuſiſque ſudoribus morbum evaſiſſe. Tunc erat dies vigeſima a decubitu, ajebatque Presbyter, qui me ad convaleſcentem duxerat, cum decima ſexta die a febre liberum fuiſſe. Si etiam macies, pallor, vocis languor, pulſus imbecilliter micantes ſatis non oſtendiſſent, quam fractæ fuerint illi homini vires; quicumque conſideraverit, cum per ſexdecim dies in ſolo aquæ potu ſtetiſſe, cum graviſſima febre pugnaſſe, & ſudoribus profuſis evaſiſſe; conjicere facile poterit, ſanguinis circuitum ad vitam trahendam neceſſarium, ab exili virium manu in eo ſuſtentatum, perennatumque fuiſſe.

VII. Jamque obſervationes Practicæ nos docuerunt, paucis viribus acute ægrotantibus opus eſſe, ut vivant, & morbum evadant. Nunc ad earumdem obſervationum lumen videbimus, neceſſe iis fore, ſi morbum effugere velint, ut viribus plurimum mulctentur. Hac de re cum primis nos certiores reddet curationum conſideratio, quas ſponte Natura peragit: ſponte, inquam, ſibique ſoli relicta, nulliſque artificis auxiliis, ſtimuliſque, ſive illecta, ſive perculſa; tum conſideratio

ratio aliarum, quas medici molimur. Morbi graviſſimi, acutioreſque in ruſticana plebe, haud infrequenter, abſque ullo artis auxilio in ſalutem terminantur. Putandum forte, qui morbum evaſerunt, viribus ſatis inſtructos e lecto ſurgere? Non, per Jovem. Non minus ac ii, qui ope artis evadunt, decolores, excarnes, elumbes, imbecilli ſunt; atque ad reparandas vires, quas Natura in morbi curatione ipſa non conſervavit, ſed exhauſit, & tempore, & decubitu, & paulatina cibi adjectione opus habent. Num credendum, interim, ac Natura Medicatrix vires illis convellit, eos ſibi conſulere reſtaurantibus, contuſis carnibus, ferculis, quæ plurimum alimoniæ contineant? Nugæ. Tunc e macello Vitulum comparant, aut e Cohorte pullum ſumunt, cum res tota ad Parochum redacta jam eſt. Arbitrandum forſan iis ſuccurrere naturam mitioribus evacuationibus, quæ neque humores exhauriant, neque vires diſſipent? Quicumque in hac ſententia foret, in magna rerum medicarum ignoratione verſaretur. Sanguinem rarius ex ano, ſæpius ex naribus, ad libras fundunt. Ut ut palea, & pluma Grabati humori ſiccando, & retinendo ſint; copioſi, quibus difluunt ſudores, omnia non humectant modo, ſed madefaciunt, largiſſimiſque diarrhæis exercentur. Ex hujuſmodi ſpontaneis ſalubribus judicationibus invaluit veriſſimum illud apud Medicos axioma: *nil paucum criticum*. At natura hujuſmodi curationes forte ſuſcipit, dum adhuc ægri viribus valent, firmioreſque artus illis ſunt. Toto cælo errat quicumque ſic ſecum reputat. Sanguinis ſpontanea profuſio, quocumque morbi tempore, nec minus in-

P 2 choan-

Digitized by Google

choante, quam creſcente morbo, ex veriſſima Martiani obſervatione (*a*) quidquid aliter alii ſcripſerint, morbum tollere poteſt; at reliquæ criſes ſaluberiter non fiunt, niſi, aut apparentibus, aut prægræſſis coctionis ſignis; neque hæc in acutis, qui poſt ſeptimum judicantur, apparent, niſi poſtquam æger cum morbo luctatus aliquandiu fuerit; poſtquam, ſcilicet, virium non levem partem conſumpſerit. Tunc criſes fiunt, morbuſque vincitur, neque alio modo ſpontaneis naturæ motibus acuti morbi domantur. Neque ars igitur Naturæ imitatrix, eos domabit, niſi pluſquam mediocriter vires ægrotanti ſuccisæ fuerint. Rem meditemur.

VIII. Copioſior morboſa materies intra vaſa accumulata, Machinas omnes cruori pellendo datas excitat, vellicat, inæqualiter premit, irritat. Præcipiti curſu labi incipit ſanguinis flumen; validiore momento omnia premit, ac percutit; eo vi adigitur, qua ſubtilioribus ſolummodo humoribus tranſitus datur: vaſa minora nimis repleta, ut phraſi Hippocratica (*b*) utar, nihil remittunt, ſcilicet in alia ſe ſe exonerare non poſſunt: ſtagnationes inde humorum, doloreſque fiunt: circuitus æquabilitas tollitur: febris nunc apertius, nunc occultius incenditur: aſſidue hominem febris excitata tenet; jamque morbo acuto iſte correptus eſt, & in vitæ diſcrimine non levi verſatur. Quid, quæſo, ars ſibi præſtandum proponit, ut tantas turbas placet? Humorum impetum compeſcere ſatagit. Qui autem? Cum primis evacuando, & omnia vaſa deplen-

(*a*) ſup. tex. 16. 4. Epid. & ſup. verſ. 29. ſect. 1. conc.
(*b*) 4. de morb. tex. 25.

Digitized by Google

deplendo. Quomodo vero evacuatio, vaſorumque depletio motos, ut ita dicam, fluctus componit? ut aliquod corpus celeriter verſus aliquam plagam fluens tardius moveatur, neque obice aliquo, impetum, quo fertur, tardare velimus, aut poſſimus; neceſſe eſt, ut, quæ illi imprimitur vis, imminuatur, & retundatur. Si igitur quantitatem motus ſanguinis, magno ruentis impetu, frænare velimus, velocitatiſque jacturam inducere; vires, quæ illum projiciunt, minuendæ nobis ſunt. At id ſolis evacuationibus præſtare nobis datum eſt. Licet enim quibuſdam non careamus auxiliis, quæ ſolidorum irritabilitatem minuunt, & tollunt, eoque ſuperaddita morboſa vis, quæ ab irritatione pendet, tolli poſſit; horum facultas (mitto cautiones ex Practicorum ſententia in horum remediorum uſu adhibendas, quibus quidam illorum Praxim ſuſpectam, modo jure, modo inepte reddunt) brevioris durationis, utque medici loqui ſolent, palliativa eſt; quapropter remedii facultate evaneſcente, turbæ iterum moventur, excitanturque, eodemque in loco, poſt eorum uſum, res ſita invenitur, in quo antea conſiſtebat. In ſola igitur quantitatis detractione ſpes certior, ſolidiorque effrænes motus compeſcendi verſatur. Evacuandum igitur eſt, ſed non utcumque; verum quouſque impellentes ſanguinem vires fractæ aliquanto fuerint; fieri enim poteſt, & fit, ut niſi hujuſmodi vires ſucciſæ ſint, a præſtitis evacuationibus motus, aut validiores inſurgant, aut ſaltem non compeſcantur. Rem, & vidit, & adnotavit, & illius rationem reddidit Galenus (*a*) quam tamen

nos

(*a*) Com. 1. aphor. 4.

Digitized by Google

nos planius, latiuſque explicabimus. Ita ille: *in ægris raro fit, ut vires, quas invenerimus, majores reddamus, ſed fere ſemper operam damus, ut in longis quidem morbis eaſdem retineamus, ac tueamur; in acutis vero modice imminutas conſervemus. Nam ſi quis in iis ſemper, vel quales accepimus ſervare, vel etiam augere voluerimus, morbum procul dubio auxerimus*. Exemplo autem res clarior evadet. Ipſe, vi quadraginta graduum pilam plumbeam duodecim librarum, ad datum terminum, dato impetu, & momento projicio: ut impetus, & momentum projectæ pilæ minuatur, nequaquam ſatis eſt, ſi eam mediam, & ſex libris minorem faciam. Namque cum in meo brachio quadraginta gradus virium poſt dimidiatam pilam remaneant; eam tanto fortius tunc projiciam; quantum pilæ pondus imminutum deficit a pilæ integræ pondere: omnibus enim & ſingulis ſex libris plumbi, tota ea vis applicatur, quæ applicabatur antea totis, & ſingulis libris duodecim; quapropter reſiſtentia imminuta, quoad effectum, pro viribus auctis, ut æſtimetur, neceſſe eſt. Ut igitur impetum, momentumque pilæ projiciendæ tollam, idque præſtem ocius, quam fieri poteſt; ſubtilioribus mechanices legibus inconſultis, & pilam extenuo, & vires projicientes minuo. Ad eumdem modum in ſanguine violenter acto res cedit. Ut ſanguinis impetum, momentumque, quo reſiſtentias percutit, compeſcam; non ſolum oportet, ut illius quantitatem minuam; ſed ut vires quoque impellentes infringam. Si enim imminuero pondus ſanguinis, non autem vires, iſtæ, quod e pondere reliquum eſt, violentius projicient.

IX.

Digitized by Google

IX. Huic ratiocinio quotidiana Praxis in morbis inflammatoriis, in iis ſcilicet, in quibus ſanguis violentius per liberos canales fluit, ad amuſſim reſpondet. Iſti enim, ubi vehementiores fuerint, vehementiam nequaquam remittunt, niſi poſt iteratas venæ ſectiones, & humorum quantitatem plurimum imminutam. Me haud latet, pleroſque Practicorum tunc ſanguinem mittere, ut illius aucto motu, quæ vaſcula obſtruunt, lenta, & craſſa extenuentur, & abripiantur. At ſi, ut par eſt, diligentius obſervabunt, tunc ſolummodo remiſſiorem factam ægritudinem videbunt; quæ obſtruebant ſcilicet, extenuari percipient; poſtquam ſanguinis motus mitior evaſerit. Præterea animadvertant velim, non ſolum Sydenhamio, Boerhaavioque, Viris Præſtantiſſimis; ſed ipſimet Hippocrati, deductiſque ab eo Medicis, nil antiquius in acutorum cura fuiſſe, ut ut aliis Theoriis uterentur; quam humorum motum, impetumque frænare. Igitur ex examine, & æſtimatione curationum, quas tam natura, quam ars in acutis ægritudinibus præſtant, apertiſſime colligitur, ad illarum ſanationem neceſſe fore, ut ægrotorum vires convellantur.

X. Verum quiſpiam ſubdet: quouſque tandem vires iſtæ demendæ ſunt? Utinam demonſtratione aliqua mediante ad certam menſuram pervenire poſſemus! Verum in hoc negotio calculatori locus non eſt: opus tantum eſt conjectore, ſed medico: eo ſcilicet, qui haudquaquam ab univerſalibus probabilibus conjecturas ducat; ſed eas ab obſervatis, & *a poſteriori*, ut ſcholæ loquuntur, ſumat. Ab univerſalibus probabilibus tantum conjectatur, qui ad rem hanc ægrotantis tempera-

pera-

peramentum, habitudinem, ætatem, ſexum ſibi conſideranda proponit. Temperamentorum doctrina, ut ut a quibuſdam dedolata, perpolita, vel ſi mavultis, recuſa; neque ſtat, neque firmo unquam talò ſtare poterit. Ab iis autem, quæ ad habitudines, ſexus, ætates ſpectant, conjecturas ducere, unde cum fiducia operemur; idem eſt, ac, quam non habent, rebus, conſtantiam dare. Pulſus, in iis præſertim, quæ ad virium menſuram ſpectant, ſignum egregie fallax non raro ſunt. Intueri utique etiam iſta oportet; ſed poſtquam neceſſarium ab obſervationibus lumen acceperimus.

XI. Ex obſervatione Hippocratica 28. aphoriſm. 3. comprehenſa, ſæpe nimium experimur, non ſatis feliciter cum iis ex acute ægrotantibus agi, quorum corpora, licet morbo, & medicamentis exercita, non minuuntur, ſed, ut ſanitatis tempore, turgidula adhuc, & bene colorata apparent. Ut igitur de iis bene ſperemus, inter alia, ut minuantur oportet, & vaſa in iis concidant. En ſignum minus fallax neceſſariæ virium imminutionis. Ad incipientem vaſorum collapſum convellendæ eæ ſunt. Etenim ſi etiam quantitas humorum educta ea foret, a qua vaſorum concidentia expectanda eſſet; ſi impellentes adhuc vigeant vires, vaſa non collabentur. Ab illis etenim, quod reliquum eſt humorum, ut vehementius circumagatur neceſſe eſt; ab hoc vehementiore motu, calor; a calore autem humoris rarefactio neceſſario conſequitur, quæ humoris volumen augendo vice quantitatis fungitur, & humoribus quoque detractis, vaſorum turgeſcentiam ſuſtentat, neque ea collabi ſinit.

Neque

Digitized by Google

Neque obſtat Clariſſ. de Sanvages obſervaſſe (*a*) ſanguinem ad aquæ ebullientis calorem, ducenteſima tantum parte, volumine adauctum, eoque in calidiſſima febre, in qua calor tertiam ſolummodo partem caloris aquæ ebullientis æquat, ſanguinis rareſcentiam, ſexcenteſimam partem ſui voluminis, quod perceptibile non eſt, tantum augere poſſe. Contra enim ſtat Autopſia, qua videmus, nobis incaleſcentibus, venas, quæ per dorſum manus excurrunt, excitari, & tumefieri. Id autem in cauſa eſt, ut nobis ſæpe mirantibus ægri in morbis acutis, & colorem, & faciei plenitudinem retineant, quamvis ex peractis evacuationibus, ut nobis quidem videtur, facie collapſa eſſe deberent. Igitur, ad hunc uſque terminum vires demendas eſſe puto. Sagacitas autem medici, hoc ſtatuto termino, conſiderata habitudine, ætate, ſexu, atque ægrotantis vivendi modo, conjectari non inepte poterit, num plurima, num mediocris, num pauca evacuatio ægrum ſuum ad hunc vaſorum collapſum perductura ſit. Sed certum eſt, obſervatione id docente, huc in morbis acutis perveniendum eſſe; neque huc perveniri poſſe ſine non pauca virium læſione. Et non pauca quidem *abſolute*, licet evacuationum quantitas, quæ vaſorum collapſum inducit, *relative* tantum, neque *abſolute* magna eſſe debeat.

XII. Cum, igitur, non ſolum paucioribus virium copiis egeant acute ægrotantes, ut morbum effugiant, ſed omnino neceſſe ſit iis vires non parum convelli; conſectarium eſt, eos non pleniore, ſed tenuiore cibo alendos eſſe; proindeque valentioris ſubſtantiæ ali-

(*a*) Diſſert. 2. ſu i diverſi effetti dell' aria ſul corpo umano n. 107.

Digitized by Google

menta, quæ reprobavimus, ab iis eſſe arcenda. Quam illationem ex præmiſſis fluere non dubito, quemadmodum pro certo teneo, præmiſſas a vero non aberrare. Quod ſi contingeret; cum eæ meræ obſervationes ſint, obſervationes autem ſint naturæ nos edocentis ſermo; vocem quoque, & ſermonem naturę a vero aberrare dicendum foret; eoque eam minus fallacem Medicinam, quę ab ore, ut ita dicam, Naturę edocetur, neque ullam eſſe, neque fuiſſe unquam, aut uſpiam. At fuit hujuſmodi medicina apud eos, qui ab ore edocentis naturę eam ediſcere voluerunt. Fuit apud Empiricos vetuſtiſſimos medicorum: fuit apud Hippocratem artis Principem, immo Dictatorem: fuit apud reliquos Dogmaticos Proceres: fuit apud Methodicos, qui magno in pretio habiti ſunt. Ut ut iſti in diverſa ab Hippocrate abirent, eumdem tamen ſervabant ſcopum in acute ægrotantibus alendis: eos nempe, & leviſſima materia, & parcius quoque, quam Hippocrates, & Hippocratici, alebant. Fuit tandem apud Italos non pluribus ſeculis a nobis remotos; qui quamvis ſuorum temporum vitio in iis eſſent opinionibus, quæ, non ſine ratione, hodie minus probantur; in ea tamen Praxeos parte, quæ victu ægros curat, eminuerunt. Jure merito igitur propter Gręci Hippocratis veſtigia incedens alter Angliæ Hippocrates, Sydenhamius, acute ægrotantes, non ovis, non carnibus, non reſtaurantibus, non triticeo cibo nutriebat, ſed avenaceis ſolummodo, aut hordeaceis. Eamdem Praxim, ut ut in multis a Sydenhamio diverſi, Angli Celebres Medici ſervavere, Willis, atque Morthon. Primus hæc habet, ubi de curatio-

ratio-

Digitized by Google

ratione continuarum (*a*). *Quare a carnibus convaleſcentes diu temperent* (ſi id convaleſcentibus juſſum, quid putandum de actu febrientibus?) *iiſque demum utantur, non niſi poſtquam urina fuerit ſanorum ſimilis, neque amplius a frigore turbetur. Et quidem tunc ſatis erit a diluto carnium juſculo incipere* (hinc videte, ut vir non modo de Anatome egregie meritus, ſed ſuo ævo Praxi medica clarus, victum ſuis ægrotantibus adminiſtraret) *atque dein pedetentim ad alimenta fortiora aſcendere.* Ubi vero de tertiana intermittente (*b*). *Secunda intentio* (erat hæc ſucci nutritii emendatio) *diæta, & exacta victus ratione optime perficitur, quæ in hoc morbo ſit tenuis & parca oportet: quare vulgo dicitur: fames optimum hujuſce ægritudinis remedium.* Neque putetis, hæc dictata, & Præcepta ſolummodo eſſe. Proſtant, laudatis locis, obſervationes febrium feliciter curatarum, contra quas prædicta victus ratione celebris auctor uſus eſt. Alter clari nominis practicus Morthon, de indicationibus curativis febrium intermittentium agens ita loquitur (*c*) *diæta ſit admodum tenuis, uti Avenacea, Panatella, Hordeacea.* De febribus vero continuis (*d*) *Victus, licet ad ſpiritus refocillandos ſæpius miniſtrari oporteat: unoquoque tamen paſtu ſit parvus admodum, iſque tenuiſſimus . . . veluti Avenacea, Panatellæ, Hordeacea, liquor paſſeticus ſalvia alteratus, Cereviſia tenuis pane toſto calefacta, ala maciata, Ptiſana.* Freind tandem hiſce recentior, agens de ſecunda febre variolis confluentibus ſuperveniente in epiſtola ad Clariſſ. Mead; haud, quidem, præcipit, quo victus genere, a-

Q 2 cuto,

(*a*) c. 11. (*b*) c. 4. (*c*) c. 6. Exercit. 1. de febr.
(*d*) Exercit. 2. c. 7.

cuto , vehementiſſimoque morbo laborantes alendi ſint, ſed, caſu, in prima hiſtoria narrat, quo victu æger ille uteretur : unde conjicere facile poſſumus, quam in nutriendis acute ægrotantibus methodum doctiſſ. vir ſervaret. Ait ille : *Victus tenuis, ſorbitioneſque vel Ptiſanæ, vel oryzæ, quæ diluerent, pro libitu indultæ.* Verum hiſce, licet vetuſtiores, accedunt quoque Gallorum pręſtantiſſimi, Hollerius (*a*), atque Fernelius (*b*). Agens primus de febre continua putrida, in ea convenire ait juſcula e junioribus pullis Gallinarum, aut carne vitulina molliuſcula (meraca forte?) minime gentium ; ſed alterata acetoſa, lactuca, portulaca. Deinde de ardenti febre agens : *victus, potus ſit magis, quam cibus. Mulſa cocta, ſed diluta noſtro more, aqua cocta, modico ſaccharo condita.* Fernelius vero, quamvis ex iis, ut alias vobis dixi, qui tutiorem putant in acutis victum paulo pleniorem, ait : *omnis autem, febricitantium victus humidus, frigiduſque habendus eſt ex materia levi.* Quæ autem apud eum *materia levis?* *Mediæ vero materiæ* (ex hac de levi conjicite) *ſunt ipſa olera, deinde hordeum integrum . . . ab his panis medulla elota, & aqua cocta.* Quid porro recentiores Nobiliſſimi e Gallia Medici? Illuſtris Fagon (mitto celebrem Hecquetum, qui volebat ſanos quoque, Eremicolarum in morem vivere) illuſtris, inquam, Fagon, carnium jura febricitantibus aliena putabat. Sententiam eamdem tenuit Meritiſſimus Dodartius ; ac tandem, quod pro omnibus ſatis eſſe puto, Celeberrima Monſpellienſium ſchola eamdem doctrinam tuetur, eam-

(*a*) l. 2. de morb. intern.
(*b*) c. 11. method. Gener. cur. febr.

Digitized by Google

eamdemque ad Praxim traducit (*a*). Sed jam tempus, locuſque omnino deſiderant, ut de re ſummi momenti ad acute ægrotantium vires ſpectante, vobis verba faciam.

V.

QUi acute ægrotant & febriunt, facillime, & ſæpiſſime de imbecillitate conqueruntur: verum non unica in iis cauſa imbecillitatis eſt. Plurimi, & ſæpius, ob vim morbi virium exercitium impedientis imbecilles ſunt: quidam, & rarius, ob vires exhauſtas, & materiæ, quæcumque ea ſit, iis inſtaurandis congruæ defectum. Qui vero virium defectu laborant; aut ante morbum a cauſis viribus inimicis vexati fuere; aut in morbo copioſiores evacuationes paſſi ſunt; aut vis ipſa, & indoles morbi ea eſt, quæ modo, nobis profecto incomprehenſibili, facultatem conſumit, atque proſternit. Hujuſmodi ſunt eæ mali moris febres (de peſtilentia, quam me nunquam viſurum ſpero, non loquor) quæ pulſus, & urinas ſanorum ſimiles habent: hujuſmodi illæ, quibus reconditi in viſceribus, & putreſcentes abſceſſus comites ſunt: hujuſmodi tandem; quamvis in iis fortius micare pulſus videantur; in quibus, ſymptomatice ictero ſuborto, reflua e jecore bilis ſanguinem, urinamque inficit, atque oculos, cutemque fœdat. Reliquis in acutis febribus, in quibus, primis præſertim morbi diebus, de imbecillitate lamentatur ægrotans, non ab exhauſtu, ſed ab impedimento debilitas eſt. Exemplis rem illuſtremus.

II. Qui-

(*a*) Vid. Tom. 2. Edit. 3. Traitè des alimens chap. 1.

Digitized by Google

II. Quidam hoc ſero ſanus & valens, lectum petit: cras a Rheumate, quod in brachii muſculos decubuit, ſiniſtrum brachium movere nequaquam poteſt. Vel, ne id ob dolorem fieri dicamus, non jam Rheumate, ſed imperfecta Paralyſi, quæ motum modo ſuſtulerit, corripiatur: cras brachium nequaquam movere potis eſt. Quid? Num vires ei conſumptæ ſunt, deficiuntque? Minime gentium. Organa male affecta, ut vis movens, iis mediantibus operetur, minime ſinunt. Quod de externis, viſuique expoſitis inſtrumentis, idem de internis, atque ab oculorum acie remotis, quoque, dicite. Febre tertiana intermittente laborans, die, quo pejor eſt, vires ſibi adeo ſuccisſas queritur, ut neque e pulvinari caput tollere poſſit. Cras, die integro, & ſine labore in lecto ſedet, & ſatis commode e lecto ſæpius & repetito, ut aſſumpto laxanti & cortici obediat, ſurgit. Vires exhauſtæ, qua, quæſo, via rediere? Quiſpiam, & ſanguine, & viribus nimium potens, in ætatis flore a forti Apoplexia necatur. Num vires, & virium materia ei defecere? Haud ſane. Verum ob confeſtim a morbo impeditam virium omnium actionem, inſperato, & citiſſime ad plures abiit. Ac non ſolum ægrotantes, & aſſidentes, ſed noſmetipſi medici quoque hac ſuper re aliquando fallimur, actionem virium a morbo, aut ſymptomate aliquo impeditam, virium defectui tribuentes. Et tamen in artis exercitio frequentius videmus, vires ægrotanti erigi, non ab iis, quæ addunt, ſed ab illis, quæ materiam facultati demunt. Non infrequenter in febribus, morbiſque acutis contingit, ut ægri, primis morbi diebus,

ad-

Digitized by Google

adeo ponderoſo, & gravi corpore ſint, ut difficillime ſe ſe attollere, & per lectum movere poſſint. Si etiam medici Cardiaca non præſcribant; quod tamen a quibuſdam, vel ſub morbi exortu fieri conſuevit; præſto ſunt officioſiſſimæ mulieres, quæ virium imbecillitatem, defectumque cauſantes, frequentioribus juſculis, æquivocæ imbecillitati occurrere non deſiſtunt. Verum bis, terve emiſſo ſanguine, æger ad motus eos, quos vix ante præſtare poterat, promptior, expeditiorque eſt. Quæ, ſi Diis placet, imbecillitas iſta, quæ virium materiam, & quidem non parce demendo, tollitur? Ecquis, qui ratione utatur, copioſiore, aut valentiore alimonia huic imbecillitati ſuccurrat? Pleuritico excreatio difficilior eſt. Heu! clamant adſidentes, amabilioris præcipue ſexus: imbecillior eſt: juſculis tantummodo tenuioribus vivit: valentiora ea aliquanto eſſe debent. Interim medicus iterato ſanguinem mittit, & excreatio procedit. Quid! num *poſitive* adjiciuntur vires vaſa evacuando, & ſanguinem mittendo? Haud per Herculem; ſed evacuatio, quæ vires neque addidit, neque addere *poſitive* poteſt, impedimenta, & reſiſtentias actioni virium a morbo oppoſitas ſuſtulit. Clariſſime itaque patet, apparentem imbecillitatem non a virtutis defectu venire, ſed a morboſa cauſa, quæ virium exercitium impedit.

III. Quamvis hæc per ſe adeo luceant, ut uberiore lumine non indigeant; nihilominus argumento ab auctoritate deſumpto, eadem magis illuſtremus: auctoritas autem ea ſit, qua major in rebus Practicis eſſe non poteſt. Magnus Hippocrates de hac ęquivoca

Digitized by Google

ca in morbis acutis imbecillitate, expreſſe tractavit: de difficultate poſitivam a negativa diſcriminandi verba fecit; ac de erroribus, qui circa eas committi a medicis poſſunt, diſſeruit. Quamvis prolixior, nimis, non modo ad meum argumentum, ſed cum ad veſtram, tum ad ęgrotantium utilitatem facit Hippocraticus textus, ut illum huc totum non afferam: *neque enim talium rerum* (*a*) *peritos Medicos eſſe video, quomodo debilitates in morbis dignoſcere oporteat, & quæ ex vaſorum evacuatione efficiantur, & quæ propter aliam aliquam irritationem, & quæ propter dolorem, & præ acumine morbi. Itemque quot affectiones, & omnigenas ſpecies natura noſtra, & habitus ſingulis pariat; & quidem quum talium cognitio, aut igorantia ſalutem, aut mortem afferant. Majus enim malum eſt, ſi ob dolorem & morbi acumen debilitato exhibet quis potum copioſiorem, aut ſorbitionem, aut cibum* (vos probe meminiſtis quid nomine potus, ſorbitionis, cibique intelligendum ſit) *ob vaſorum evacuationem debilem eſſe exiſtimans. Indecorum etiam eſt ob vaſorum evacuationem debilitatum non cognoſcere, & victu premere. Affert enim periculum aliquod & hoc peccatum, verum multo minus, quam alterum. Multo autem magis riſu dignum hoc peccatum eſt, quam illud alterum. Si enim alius medicus, aut etiam idiota ingreſſus cognoverit ea, quæ contigerunt, & edenda ac bibenda dederit ea, quæ alter prohibuit, palam auxilium tuliſſe putabitur. Talia vero faciunt, ut artifices maxime ab hominibus vituperentur. Videtur enim ipſis ille, qui ingreſſus eſt medicus, aut idiota, velut mortuum ſuſcitaſſe. Scribentur autem de his quoque ſigna, ex quibus ſingula dignoſcere oportet.* Sed ſigna

(*a*) tex. 22. de vic. acut.

ſigna hęc de quibus ſcribere ſpoponderat ; in iis, quę habemus, ſive Hippocratis, ſive Hippocratis nomine inſcriptis libris, minime inveniuntur.

IV. Amatus Luſitanus (*a*) rem hanc, poſt Galenum, quem laudat, curavit. A pulſuum micatione diſtingui poſſe ait, num vires ob diſſolutionem, num vero ob oppreſſionem, ſcilicet, ob ſymptomatum vim, & morbi vehementiam, defecerint. Pulſus frequentes, parvi, ac languidi, diſſolutas: confuſi autem, qui aliquando funditus pereunt, aliquando intercidunt, aliquando ſublevantur, attolunturque, oppreſſas, impeditaſque ſignificant. Quę doctrina, quamvis vera eſſet; quod tamen ipſe, neque negare, neque aſſerere auſim; ad rem noſtram minime facit. Cum enim nos loquamur de dubiis caſibus, raro, dum pulſus frequens, parvuſque, languide quoque micat, res inter dubias verſatur.

V. Si pręſcindamus a morbis, quos ſupra tetigimus, quorum natura, atque indoles viribus inimiciſſima, eas non modo impedire, ſed conſumere, & proſternere videtur; nullum certius ſignum de imbecillitate poſitiva haberi poſſe puto, quam ſi, aut cauſę exhaurientes morbum pręceſſerint; aut in morbo ipſo copioſiores, ſive ſpontaneę, ſive petitę evacuationes factę fuerint. Signa a ſolo pulſu deſumpta, omnino ęquivoca eſſe credo. Quicumque ſcit, quos luſus in acutis nobis ludant nervi male affecti, eum mecum facile in ſententiam iturum in animum induco. Reor propterea Galenum, & qui hunc ſequitur, Amatum, non jam ex iis, quę apud ęgrotantes viderunt,

(*a*) Centur. 2. in Schol. c. 8.

Digitized by Google

runt, poſitivę, & negativę imbecillitatis ſigna exſcripſiſſe; ſed ea potius in muſęo, & ad pluteum, ex ratione adornaſſe. Aut ipſe nunquam vidi ęgrotantes acute debiliores redditos a vi, & acumine morbi; aut, qui ob vim & morbi vehementiam debiliores apparent, eos non habentpulſus, quos, poſt Galenum, Recutitus Luſitanus nobis deſcripſit. Atque hęc de difficultate prima ab Hippocrate in textu recenſita: nunc alteri, haud minoris momenti, animum advertite.

VI. Audivimus Hippocratem edocentem, majus malum fore non egentem copioſius cibare, quam egentem tenuius: quin in dubio caſu, cibum potius minuendum, quam augendum; cum error ille minor ſit, quo exhauſtum parcius, rigidiuſque alimus, quam, quo non exhauſtum plenius, molliuſque tractamus. Quid ex hiſce vobis videtur, Lectiſſimi Adoleſcentes? Num Hippocrates, qui minus malum putat exhauſtum viribus victu premere, tenuius, ſcilicet nutrire, quam plenius eum cibare, qui non ob vaſorum evacuationem, ſed ob vim morbi debilis eſt, plenioris victus amantior eſſe potuit, quemadmodum a pleriſque contendi ſcitis? Medicus in victu indulgentior, dummodo ſibi conſtet, nunquam aſſerere poterit, minorem committi errorem, dum ęger, qui cibo eget, eo defraudatur, quam dum copioſius aliquando alitur, qui cibi minus indigens eſt. Si namque univerſim, generatimque, prę tenuiore, cibus plenior commodior, utiliorque eſt; tunc pręcipue commodior, utiliorque erit, cum cibo indigentior ęger eſt. Dialectici etenim eam illationem valere docent, quę *a dicto ſimpliciter ad dictum ſecundum quid* deducitur.

VII.

Digitized by Google

VII. Sed ſuper binis hiſce erroribus, de quibus Hippocrates, nolim putetis, me in illius ſola auctoritate conquieſcere. Ratio quoque, & quidem ſatis obvia, cum dictatoris noſtri auctoritate convenit. Error ille levior cenſendus eſt, qui facilius corrigi poteſt, quique minoris momenti damnum infert: porro error, quem committit medicus debilem ab exhauſtu tenuius alendo, & facilioris correctionis, & levioris damni eſt, quam ſi peccet copioſius nutriendo, qui copioſiore alimonia non indiget: ergo primus error, præ ſecundo, minus gravis cenſendus eſt. Dicamus primum de damno, tum de correctione dicemus.

VIII. Si quis æger, aut in eo morbo, aut eo morbi tempore debilis ab exhauſtu ſit, quibus v. g. tota Ptiſana convenit, Ptiſanæ ſucco ſolummodo alatur; damnum quod recipit in eo ſtat, ut vires non ſuſtineantur, quemadmodum ei opus foret, non vero ut illi detrahantur, quas habet, quod in hoc caſu, ſane, mortiferum eſſet. Ponamus enim eum ad circuitum ſanguinis commode perennandum, & ad morbum ferendum, octo gradibus virium opus habere; illi autem quatuor tantum adeſſe. Si ipſe parcitate cibi duos ſolummodo virium gradus adiicio; haud quidem tantum addo, quantum neceſſe eſt; ſed ex eo, quod habet, non demo, neque eum materia ſupervacua onero. Hoc damnum leve profecto nequaquam eſt: quia vires vitæ minus, quam par eſſet, validæ, longiore ſolummodo ſpatio morbum, ſi poterunt, illiuſque cauſam, ſubigere poterunt. Neque negandum morbum productiorem factum, in virium defectione, graviori diſcrimini ægrotantem ſubjicere. At multo gravius,

Digitized by Google

multoque celerius damnum eſt, quod conſequitur à copioſiore, quam vires deſiderant, morbuſque permittit, cibo. Additur enim, ubi non addendum, aut forte demendum adhuc eſt: quo omnino facit illud Hippocraticum (*a*) *cibus ſicuti ſano robur, ita febricitanti morbus*. Supervacua igitur materia ingeritur. Ideo ſcitiſſime Galenus (*b*). *Qui ob dolorem, vel morbi acumen parum valentem habent facultatem, vacuatione interdum magis, quam repletione indigent. Immo qui cibum his exhibet, magnum affert detrimentum*. De evacuatione *abſolute* non loquitur: ait, eam interdum neceſſariam eſſe: cibum autem *abſolute* damnat: *qui cibum his exhibet magnum affert detrimentum*. Præterea, vel cibus datus bonas ſubjicit vires, vel tumultuoſas ſolummodo, & irritamenta excitat. Si poſtremum: vel, me tacente, aperte videtis, id malum abſolute eſſe. Si primum: vires nimias ſufficit: motuum impetus, & momenta auget: materiem auferendam vehementius agit, & morbum acutiorem reddit. Si enim humor denſior, craſſiorque in morbi curationem extenuandus, fluxiliorque reddendus eſt; & ſolidorum reſiſtentia; & nimia tenſio laxari debent. Porro id obtineri non poteſt, niſi impetus, quo materies auferenda fertur, retundatur. Sed copioſior alimonia, aut valentior, ſi etiam in bonas convertatur vires, omnino contraria præſtat: magnum ergo detrimentum affert. Magnum ratione morbi ea reſpuentis: maximum vero ratione morbi temporis, ſi copioſior alimonia ingeratur, dum coctio, aut criſis morboſi humoris expectari poteſt. Quæ enim in pericula ægros conjiciat,

aut

(*a*) 7. aphor. *67*. (*b*) Com. 2. de vict. acut. 48.

Digitized by Google

aut cauſæ morbi ſubactio, aut evacuatio impedita, notius eſt, quam ut dici mereatur. Præterea, nonne probabile eſt in tanta animalis œconomiæ perturbatione, ventriculum quoque male ſuo officio fungi? Porro; ſi male coquit, mali ſucci gignuntur, qui ſanguinis fluentum ingreſſi, tantum abeſt, ut bona virium materia fiant, ut morbum potius, & morbi cauſam geminaturi ſint. Hæc de damno: nunc de correctione.

IX. Ut primus error corrigi facillime poſſit, video: ut alter, me prorſus latet. Si enim animadvertat medicus, ægrum ſuum uberiore alimonia indigere; quid, quæſo, facilius, quam ei tunc ſubvenire? Et augere poteſt cibi quantitatem; & ſæpius ægrum alere; & valentiorem quoque, ſi id ei opportunum videatur, nutrimenti materiam præſtare. At, ubi nimium ingeſtum eſt, atque a cibo abundantiore morbi ſtatus pejor evaſit, quid, rogo, in acuto morbo agendum? Num abſtinentia pugnandum eſt? Id profecto optimum, tutiſſimumque foret, ſi morbus inducias daret. Aſt, ubi res redacta ſit ad Triarios, agendum, non cunctandum eſt. Vis igitur eſt adhibenda, atque vel per alvum, vel per cutem, vel per vomitum, vel per urinæ vias, quod copioſius ingeſtum eſt, educendum. Id autem, ſuſdeque habitis artis Regulis, atque ob eam ſolum rationem, qua in præcipiti periculo nihil intereſſe debet, an ſatis tutum præſidium ſit, quod unicum eſt. Ex hiſce quilibet noſcere, & quidem facile, poterit, num facilior emendatu ſit error, quem committimus parcius, quam æquum fuerat, debilem ab exhauſtu nutrien-

triendo; an alter, quem patramus, juſto uberiorem cibum ei, qui ob ſolam vim morbi debilis eſt, largiendo.

X. Poſt hæc videre poteſtis, quid ſentiendum ſit de uſu jurium conſumptorum, carnium contuſarum, ſuccorum e carne expreſſorum, & reſtaurantium, ſine quibus, vix, quidam acute ægrotantibus medicinam faciunt. Quodque gravius eſt, iis utuntur, cum æger non poſitiva, ſed negativa virium imbecillitate laborat; nempe, cum ob vim, acutiemque morbi debilis eſt. Quin, neque ab iis abſtinent circa morbi vigorem; immo diebus iiſdem, ab illis Criticis putatis, dum nempe ſalutares judicationes expectant, cibos eos ingerunt; cum tamen ex Hippocrate, deductiſque ab eo viris, tunc cibus ſubtrahendus ſit, quemadmodum audiiſtis; ne ingeſtus, naturam a coctione morboſi humoris, & cocti expulſione avertat. Hac de re ſi pauca ſubdidero, me haud temporis jacturam facturum puto.

XI. Perpetua obſervatio ab Hippocrate ad nos uſque ducta (neque enim vetuſtiorem Scriptorem habemus, qui eam litteris conſignaverit) nos docet, hac methodo naturam uti ad acutos morbos perſanandos. Eos vincit morboſam materiem, quæ ægritudinis cauſa eſt, ab ægro corpore pellendo: eam vero minime pellit, niſi prius expulſioni diſpoſitam, aptamque reddiderit. Hanc materiæ auferendæ diſpoſitionem, coctionem, cum Hippocrate, dixere veteres; quemadmodum morbum crudum adhuc eſſe dicebant, priuſquam per ſua ſigna coctio de ſe ſignificationem præberet. Quæ ſuper hac coctione veteres diſputarint, & dictu longum, & inutile foret. Sat vobis ſcire in præſentia

Digitized by Google

tia fuerit, eam aptitudinem in extrudenda materia, & elaborari, & elaborandam eſſe, eamdemque per ſua ſigna Medico obſervanti ſignificari. Hoc poſito, quod alias jam diximus: reliquas inter rationes, quas adducebant vetuſtiores Medici, ut, quantum fieri poſſet, acute ægrotantes tenuiter alerentur, ea erat, ne natura materiei morboſæ ſubigendæ, coquendæque intenta, alio, a cibo avocaretur, & ab incæpto opere diſtraheretur. Profecto modus iſte loquendi, hodiernis plurimorum Phyſicorum auribus nequaquam bene ſonat; nihilominus res, quam verba illa tegunt, & vera, & Phyſica eſt. Ut id pateat, eam matronali, ſed vetuſta nimium ſtola, ſpoliemus. Audite, itaque, me eadem, ac veteres, ſed alio ſermone, ut illa facilius intelligatis, dicentem.

XII. Vires vitæ, motus ſcilicet, tum ſolidorum, tum fluidorum corporis viventis, dum a materia aliqua corpori inexiſtente pervertuntur, ad normam non rediguntur iterum, niſi ab iiſdem motibus materia eos turbans pellatur. Pelli autem non poteſt, niſi per eorundem motuum vim eo redigatur, ut per loca, ante impervia, tranſire queat, quæ ei tranſmittendæ, atque extra corpus ferendæ ſunt. (En decantata humorum coctio, & in quo conſiſtat). Mechanicum igitur eſt hoc virium vitæ opus, &, quoquomodo peragatur, mechanice peragitur. Quoniam igitur mechanicum eſt, & tempore opus habet, & data vi, ut dato tempore perficiatur; prætereaque neceſſe eſt, ut ne vis illud perfectura, ab agendo in materiam elaborandam impediatur; neve materies elaboranda, potentiæ eam elaboraturæ ſubtrahatur. Corpus

Digitized by Google

pus aliquod in pulverem conterendum ipſe in, mortario tundo: tundo autem ea vi, & piſtillo, ut horæ ſpatio illud in pulverem redigendum ſit. Interim, me nequaquam animadvertente, ac ne cogitante quidem, amicus joco, & furtim, aliud conſiſtens corpus mortario indit. Quid inde eventurum eſt? Corpus, quod horæ ſpatio data vi, datoque piſtillo conterendum erat, nonniſi, eadem vi, piſtilloque eodem, ſpatio longiore conteretur. Eccur autem? Quia novi corporis interjectu, actio, & vis piſtilli in primum corpus imminuitur, proptereaque a vi conterente defenditur, eique ſubtrahitur; ii etenim ictus, ictuumque gradus, quos novum corpus in ſe recipiendo conſumit, alteri ſubtrahuntur. Vis vero percutiens, relate ad primum corpus, eo magis, minuſve imminuta eſt, quo magis, aut minus corpus alterum furtim immiſſum, aut conſiſtentia, aut mole, aut utriſque, momentum in corpus conterendum impedit, magiſque, aut minus a vi percutiente illud ſubtrahit. Ipſe inexpectatam reſiſtentiam offendens, vi geminata in opus inſurgo. Sed, quid inde? a diuturno, & laborioſiore opere delaſſatus, piſtillum pono, corpuſque, conterendum, ruditer ſolummodo, & imperfecte comminutum, ſecerniculoque nondum aptum, relinquo. Solidorum contractiones, fluidorum impulſus, materiem morboſam, aut alicubi in corpore ſtagnantem, aut ſanguini fluenti confuſam, data vi agunt, urgentque. Subtiliora, activiora, abſtergentia, aquoſiora fluida, data vi eam penetrare, diducere & ſolvere nituntur. Verbo: natura materiæ morboſæ coquendæ, datis viribus allaborat. Alimoniam interim, aut nimiam,

aut

Digitized by Google

aut innopportune in venas immittit medicus. Ea tunc viribus, & actioni ſolidorum, fluidorumque ſubjicitur: partem illarum, eas in ſe recipiendo, conſumit: ſic potentiarum agentium momentum a materie morboſa avertit; atque prout alimonia craſſior, aut copioſior, aut utrumque fuerit, vel prorſus non, vel vix, vetus vitioſa, & ſubigenda materies vires in eam agentes ſentit. Verum res ultra procedit. Non modo a materie morboſa nequaquam ſubacta, ſed ab alimonia quoque venas ingreſſa potentiæ agentes irritantur magis, atque excitantur. Si cito iis reſiſtentia non auferatur, illarum vires conſumuntur, exhauriunturque; niſus etenim, & labor, quo operantur, eas frangit; morbuſque, qui forte ſanabilis erat, ægro imbecilliore reddito, cum ægri morte finitur. Obſervatio, & monitum eſt Hippocratis: *debili evadente corpore morbus invaleſcit. Cum autem morbus corpori prævaluerit, tale jam incurabiliter effectum eſt* (*a*). Ita cibus copioſior, aut tempore inopportuno exhibitus coctionem impedit, morbum protrahit, & quandoque vires, quas Medicus damnoſe ſolicitus inſtaurare ſatagit, diſperdit. Aliquoties mihi in Praxi obſervare contigit, idque in febribus continuis quidem, ſed remittentibus; conceſſo ægris paululum copioſiore cibo, cum jam urinæ coctionis rudimenta exhibere cœperant, ſtatim coctionis notas diſparuiſſe, febremque prolixiorem, contra ac ſperari, non ſine ratione, poterat, factam fuiſſe. Ex huc uſque dictis colligite, quod forte quibuſdam Paradoxon videri poterit: ſi fieri poſſet, ut ſine cibo neceſſariæ ægrotanti vires ſuſti-

S

(*a*) tex. 35. acut.

Digitized by Google

ſuſtinerentur, & a ſanguine nimia ſiccitas, atque inde exoriens acrimonia arceretur, eam, inter alias, tutiorem, celerioremque futuram methodum acutas febres, morboſque ſanandi, quæ ægrotantes in perfecta abſtinentia contineret.

VI.

SEd jam ex me quæretis, ut in iis acute ægrotantibus, qui viribus exhauſti ægrotant, quique non a morbo, neque ob ſymptomata, acumenque morbi, ſed ob virium defectum imbecilliores ſunt, victus ratio inſtituenda ſit; ac quomodo ii tractandi, qui cibi parcitatem, ajunt, ſe ferre non poſſe. Opportuniſſime quæritis: primum etenim aliquando; ſæpius alterum in Praxi occurrit. Priuſquam tamen primæ quæſtioni reſpondeam, hiſtoriam a Galeno relatam (*a*) paucis quam potero, vobis ennarrandam, excutiendamque puto.

II. Juvenis viginti quinque annorum, gracilis, ſqualidus, ſiccus, a cauſis exſiccantibus, atque exhaurientibus continuam febrem contraxerat, quæ ſingulis diebus circa undecimam diei horam cum frigore recrudeſcebat. In febris decurſu cutis arida ægrotanti erat. Diatritariis ſe ſe iſte commiſerat (Schola erat methodicorum, Romæ, Galeno ibi degente, florens, qui niſi tertio die, & quandoque non niſi exacto, ægris alimoniam porrigebant, ideo diatritarii, & diatriti Cultores dicti). Cum iſti primis duobus diebus ægrum ſine cibo reliquiſſent, tertii quoque diei acceſſio-

(*a*) 10. metho. c. 3.

ceſſionem ſine alimonia tranſigendam eſſe cenſuerant. Digreſſis autem illis ab ægro, acceſſit Galenus, qui nactus hominem Hippocratica, ob debilitatem, facie turpem, timuit ne hecticam, aut maraſmum incurreret. Sorbitionem itaque illi, non ex hordeo, ſed ex alica paratam dedit. Febris ſtata hora acceſſit; atque cum pulſu admodum parvo, & raro, ita extremis artubus æger perfrixit, ut vix incaleſceret. Quarta die, bis, eodem modo illum cibavit; quinta autem, non amplius ſorbitione, ſed alica integra ex aqua calente uti cępit. Uſque ad undecimam ita ægrum aluit, clamantibus interim diatritariis, copioſius ægrum ac perverſe nutriri; præſertim, quia paulo ante acceſſionem Galenus cibum ei dabat. Galenus, qui facto potius, quam verbis ſtatuerat & diatritarios inſcitiæ erroriſque arguere, & reliquis oſtendere ſe probe egiſſe; cum anteactis diebus obſervaſſet ægri pulſum aliquanto firmiorem factum, licet debilis adhuc ille eſſet, extremiſque partibus frigidus; ante acceſſionem undecimæ diei illi cibum minime dedit. Acceſſit febris, ſed cum pulſus abolitione, ac totius corporis frigore; jamque æger nec loqui amplius poterat, nec impellentes ſentiebat. Tunc convocatis diatritariis, cubiculoque, ne ſe ſe ſubducerent, ut re comperta, viſoque ægro affectaverant, clave firmato; oſtendit, quo in loco res ægri forent, quia eum ante acceſſionem, ut prægreſſis diebus, minime nutriverat. Eodem tempore & eos, & alios docere volens in ipſa acceſſione, imbecillitate urgente, ægros non modo poſſe, ſed nutriri debere; diductis homini maxillis, ex oris anguſtioris vaſculo ei infu-

Digitized by Google

dit cremoris Ptiſanæ, non alicæ, cyathos tres, ac binos cyathos albi, tenuiſque vini, calida modice diluti. Æger inde palpebras attollere, audire, loqui, & noſcere adſtantes cœpit. Poſtea ex vino eodem modo diluto, paululum panis ei comedendum dedit; ſicque a mortis confinio revocatum, alica ut ante, cibare perrexit, donec decima ſeptima die prope bene ſe haberet. Sed habetote etiam quantitatem Cremoris, & vini exhibiti. Cyathus, antiquis, erat menſura æquivalens quadraginta ſcriptulis, ſeu ſcrupulis, ut hodie dicimus; eoque ægrotanti tunc ſorbendos dedit Galenus Cremoris ſcrupulos centum, plus viginti, nempe uncias quinque, & vini aliquanto plus, quam tres uncias.

III. Occaſio hic ſe ſe offert, ut datam vobis fidem liberem, ac tandem de alica loquar, quemadmodum me facturum ſub initiis diſſertationis ſpopondi. Ex modo, quo Hippocrates, Celſuſque de ea loquuntur, videtur eſſe non quid arte comparatum, ſed quoddam frumenti genus; cum frumentaceis enim eam nominant. Ita Hippocrates ſecundo de diæta textu ſeptimo de panibus loquens: *ſimilaginei omnium horum fortiſſimi ſunt, & adhuc magis, qui ex alica fiunt*. Textu vero octavo: *ſimilago, & alica cocta, fortia ſunt, & alunt*. Celſus (*a*) grana inter frumentacea alicam ponit: *cumque paniſicia omnia firmiſſima ſint, elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, Ptiſana, vel ex iiſdem facta ſorbitio* &c. Ita quoque Galenus: *alica eſt genus tritici* (*b*). Quid, quæſo, apertius? alio tamen loco, ut mox, aliter ſe ſe explicat. Dioſcorides (*c*) & Plinius (*d*) diverſa docent: *alica fit ex Zea, quam dicoc-*

(*a*) l.2.c.18. (*b*) 1. de alim. fac. c.3. (*c*) l.2.c.118. (*d*) H.N.l.18.c.11.

Digitized by Google

dicoccon appellavimus. Ita primus: alter vero, nedum ait alicam ex Zea fieri, ſed modum quoque, quo ope cretæ fit, deſcribit: illius diverſa genera recenſet: loca ubi optima conficitur laudat; ac de adulterina, ac quemadmodum adulteretur verba facit; omneque alicæ, ſive genuinæ & perfectæ, ſive arte vitiatæ opificium ita ſubtiliter proſequitur, ut de illa perfecte doctus videatur. Ait præterea, quod & ſupra dixerat, Zeam, unde alica, Semen ſimpliciter, ac ſi diceret, antonomaſtice, dici, eamque *Palmam frugum* vocat. Mirum tamen, Galenum Plinio recentiorem, atque rerum naturalium æque avidum indagatorem, Romæque non pauco tempore commoratum, cap. decimo ſecundo laudati libri ſatis longo, quod ferme totum tractatio de Zea occupat, de confectione hac alicæ ex Zea, ne verbum quidem; quamvis inde clare colligatur, alicæ nomen, nequaquam peculiaris alicujus frugis eſſe; ſed ita vocari granum eſculentum, quod ex alio Cereali ſemine non ita vocato elaboratur, & fit. En ejus verba: *Sunt autem & alia permulta ſemina prædictis quidem adſimilia, non tamen eadem penitus ſpecie, quæ partim in hordei, ac typhæ; partim in typhæ olyræque, aut olyræ & tritici medio ſunt loco. Quædam vero ad olyræ; alia ad hordei, aut typhæ; alia ad tritici, ceu alia ad panici, alia milii naturam proxime accedunt, quæ nomina habent; alia ſimplicia, ut in Italia, ex quo alicam faciunt; alia compoſita, ut in Cappadocia, quod vocatur Gymnocrithon, ideſt, hordeum mundum*. Si revera ex Zea alica fieret, nonne mirandum eſſet, Galenum ferme toto hoc capite de Zea agere: alicam ibi nominare: aſſerere eam ex ſemine quodam confi-

confici, neque ſubdere, e Zea alicam fieri? Hæc per tranſennam dicere volui; non quia noſtra plurimum ſcire interſit, quid fuerit famigeratum hoc antiquorum alimentum; ſed ut obiter obſervetis, cum de naturali hiſtoria agitur, non pauca in veterum libris inveniri, quæ conjecturas noſtras exercere utique poſſunt, certo autem determinari, & cognoſci non poſſunt. Sat nobis ſit ſcire, alicam fuiſſe Cerealem cibum, valentioris, præ hordeo, ſubſtantiæ: ex ea, ſuccum, ſeu cremorem, ut ex hordeo, antiquos parare ſueviſſe; ac methodicis, contra, ac dogmaticis, illam magis, quam hordeum in uſu fuiſſe, quia putabant, falſo tamen, Ptiſanæ vim adſtringendi eſſe; eoque acutis ægritudinibu, quas a ſolidorum ſtrictura deducebant, Ptiſanam alieniorem fore. Unum addam, putaſſe Plinium (*a*) Alicam Græcis vix in uſu fuiſſe, eamque a Romanis inventam: *Alica res Romana eſt, & non pridem excogitata, alioquin, non Ptiſanæ potius laudes ſcripſiſſent Græci*. Si vera ſunt quæ Plinius habet, dicendum eſt, librum 2. de diæta Hippocrati adſcriptum, quem Hippocrate dignum putat Galenus (*b*) vel Plinii tempore nondum extitiſſe, eoque junioris alicujus opus fore; vel a Plinio lectum minime fuiſſe. Idem de libro *affectionum* dicite. Nunc ad Galeni hiſtoriam.

IV. Juvenis ſqualidus, exuccuſque a cauſis exhaurientibus continua febre laboravit, quæ intra vigeſimum finiebatur. Laboravit ergo morbo ſimpliciter acuto, cui, ex Hippocratis doctrina, ſaltem in principiis, & declinatione, tota Ptiſana commodior erat.

Dixi

(*a*) H. N. l. 22. c. 25.

(*b*) l. 1. de aliment. c. 1.

Digitized by Google

Dixi *in principiis*, & *declinatione ;* quia, ut noſtis, ex eodem magiſtro, in incremento, & vigore morbi, victus acute ægrotanti demendus eſt. At cum cauſæ exhaurientes febrem præceſſiſſent, cumque æger omnimoda abſtinentia per duos, cum dimidio, dies afflictus fuiſſet, atque Hippocratica facie imbecillitatem poſitivam præſeferret, quam non morbus, ejuſque vis, ſed antecedentes cauſæ, & perverſum diatritariorum regimen induxiſſent; Ptiſanam ei victum ſufficientem nequaquam futurum Galenus putavit. Ex valentiore ergo alimonia cibus ægro parandus erat: Porro ex antiquorum ſententia, hordeo alica valentior eſt. At tertio, & quarto die, ex iis, quæ Galenus in hiſtoria habet, febre vehementiore ægrum laboraſſe oportuit. Alica igitur integra alimonia æquo valentior illi erat. Sed cum quinta die febris remiſſior eſſet, ægerque imbecillior foret; alicam integram conducibilem exiſtimavit; a quo victu obtinuit, ut pulſus firmiores evaderent. Propterea, præſcindendo a die undecima, de qua infra, ea ægrum nutrire perrexit diem ad uſque decimum ſeptimum, quo, ut idemet Galenus ait, convaleſcentium victui ægrum admiſit. Videtis, Galenum victum pleniorem ob exhauſtas vires, & minorem morbi acutiem conceſſiſſe, ſed tamen intra terminos victus e frugibus conſtitiſſe; qui animali cibo invalentior eſt. Vires deficientes, pleniorem utique cibum deſiderabant; ſed ex materia, quæ morbo acuto alienior non eſſet; non autem ex ea, quæ victum ſanorum, & convaleſcentium conſtitueret. Cum igitur ægris, quorum vires debiliores ab exhauſtu fuerint, medicinam vobis facere

conti-

Digitized by Google

contigerit ; & viribus , quæ victum pleniorem deſiderant, & morbo quoque attendite , victuque pleniore utamini , parum , & ſæpe , ut cum ſenibus fit , offerendo ; ſed intra aptæ materiæ terminos ; quos intra , tantum abeſt ut coerceantur jura valentiora , carnium expreſſi ſucci , carnes contuſæ , reſtaurantia ; ut hæc ſacram extra lineam longe , lateque vagentut .

V. Sed illud , quod undecima morbi die patravit Galenus , ſeriam animadverſionem non modo poſcit , ſed flagitat . Ajo cum primis , tunc nequaquam probi viri munere Galenum functum fuiſſe . Quid ? Procurato ægrotantis ſummo labore , & diſcrimine , ſuam ſententiam tutari honeſtus medicus poterit ? Id profecto inhumanum , iniquiſſimumque eſt . Neque valet reſponſum , quo ſe prȩmuniit Galenus : ſibi , ſcilicet , prænotum fuiſſe , ægrum etiam ſine cibo ſuperfuturum . Conjectari enim poterat ægrum acceſſionem ſuperaturum , certo autem noſcere non poterat . Porro tenui , ut ita dicam , conjecturæ filo ægri vitam concredere in propriæ opinionis gratiam , viri eſt humanum corium vili admodum in pretio habentis . Quod ſi etiam , non conjectari , ſed id certo præcognoſcere potuiſſet : an nihili faciendum eſt , ægro , quem levare debemus , laborem , data opera , & morbum augere ? Num ægri pavor , adſidentium formido , num dolor , & animi domeſticorum anguſtiæ , gerras inter , nugaſque cenſendæ ſunt ? Trabali clavo cordibus veſtris , ne unquam inde excidat , Humaniſſimi Juvenes , figite ; medico , qui vir probus & eſſe , & haberi cupit , nunquam tanti ſuas opiniones eſſe faciendas , quanti ægrum .

VI.

VI. Animadvertatis inſuper velim, præcepto Hippocratis de cibo in febrium, morborumque acutorum acceſſionibus non offerendo, quod unum eſt ex præcipuis in Praxi, atque firmioribus, aliquando non modo poſſe, ſed derogari debere: adeo verum eſt Celſi monitum, Medicinam, ſcilicet, vix univerſalia præcepta recipere. Cum igitur *poſitiva* imbecillitas urget; cum prægreſſæ acceſſiones oſtenderint, ſive ex temperamento, ſive qualibet ex alia cauſa, quæ perduret adhuc, id contigerit; ægrum, ni paulo ante acceſſionem nutriatur, in Lypothimiam, aut ſyncopem, Paroxiſmo obtinente, labi, neceſſitati obediendum eſt; ac non ſolum acceſſione inſtante, ſed etiam in acceſſione ipſa eſt nutriendus. Indicatio *vitalem* quam dicimus, dum urgeat, inter reliquas præcipua ſemper habenda eſt; ni etenim extemplo ei ſatisfiat, tempus medicum deficere poteſt, quo alias adimpleat. Non modo ridiculum, ſed veſanum foret, dum domus ardet, incendiarium perſequi; aquam autem, & alia neceſſaria ad extinguendum ignem nequaquam expedire, & afferre.

VII. Ratione itaque, ac neceſſitate, quæ tunc ſola operandi norma eſt, id exigente, atque exemplo Galeni, in ipſa acceſſione ægri aliquando nutriendi ſunt. Hiſce autem in caſibus mihi videtur alteri Hippocratis animadverſioni locum eſſe debere: *potentia alimenti melior eſt, quam moles* (*a*). Pro potentia autem, nequaquam validiorem alentem ſubſtantiam intelligo, quæ virium labore opus habeat, ut in animalem ſuccum mutetur; verum, quæ ſpiritibus, viribuſque a-

(*a*) de alim. tex. 10.

micior, iis auxilio expeditiſſime itura ſit. Juſcula cum ovis recentibus, ſuccoque Citriorum, Limonum, aut aceto ipſo condita: ſpiritu eſſentiali meliſſæ, aut aqua cinnamomi ſpirituoſiora reddita: odori, ſucculentique fructus: oryzæ, Ptiſanæque Cremor ſyrupo rubi Idæi gratior redditus; ac, quod vel ſolo odore ægrotantium vires erigit, vinum, paniſque ſubtiliſſimæ torrefactæ offulæ ex eo madidæ, commodiſſima huic intentioni ſunt. Ajebat Hippocrates (*a*) *quicumque veloci appoſitione opus habent, his humidum ad reficiendas vires medicamen optimum: quicunque vero velociore adhuc indigent, per olfactum.*

VIII. Quærebatis inſuper, ut ii ex acute ægrotantibus tractandi ſint, qui cibi parcitatem ſe ferre non poſſe ajunt. Querimonia hæc, neque ab iis, qui acutiſſimis, neque ab illis, qui acutioribus morbis laborant, audiri ſolet: iſti fere cibos, aut reſpuunt, aut non expetunt. Frequentior ea eſt acutis ſimpliciter non admodum vehementibus afflictis, & febribus intermittentibus exercitis. Ut igitur a medico cibum extorqueant, ſe plus æquo debiliores eſſe lamentantur. Medicus tunc conſideret, num revera querulo ægrotanti vires deſint, num morbus, aut ſymptoma aliquod eum debilem faciat: vel, num forte putet ſe debilem eſſe, & tamen non ſit. Si vera debilitas, & a virium defectu eſt, quam vel morbi antecedentes cauſæ, vel evacuationes, ſive ſpontaneæ, ſive arte quæſitæ fecerint; ad acutiei gradum, morbique qualitatem reſpectu habito, aut copia cibi augenda, aut valentior offerendus, aut parum, & ſæpius dandum.

Sin

(*a*) ibid. tex. 11.

Digitized by Google

Sin vis, & acumen morbi, aut ſymptomatis vehementia ægro imbecillitatem ferat; querimoniis aures ne præbeat Medicus, viamque, quam ingreſſus eſt, inſiſtat. At caſus eſt, cum ægri ſibi debiles eſſe videntur, nec tamen ſunt. Res ita ſe habet. Obſervavit Galenus (*a*) quod a me quoque aliquoties obſervatum eſt; eos, quibus venter parvus, & gracilior eſt, ubi ventriculus ſine cibo fuerit, pondus, & ſuſpenſionem viſcerum ſentire; viſcera vero non amplius pendula ab iis percipi, ſed confirmari, ubi cibo ventriculus refectus fuerit. In ventrioſis autem id minime contingere; quia venter magnus, ſcilicet craſſius omentum, & interjecta interaneis pinguitudo, viſcera firmat, & ſtabilia retinet, quamvis cibo vacuus ventriculus fuerit. Ballonius quoque (*b*) adnotavit, quoſdam ſqualida habitudine, & melancolicos (hiſce profecto abdomen, neque magnum, neque ſucculentum eſt) poſtquam tulerunt unius alteriuſve diei abſtinentiam, exiſtimare ſua ſibi pendere naturalia viſcera. Ægri itaque hujuſmodi, hunc ſuſpenſionis viſcerum ſenſum, ſenſum imbecillitatis eſſe arbitrantur. At ſi arteriarum micationes æſtimabitis; ſi carnium calorem; ſi oculos, qui, prout valuerint, ita ex Hippocrate (*c*) & corpus; ſi vocem; ſi muſculares, quos edere poſſunt motus; nullam gravioris imbecillitatis notam omnia hæc præſeferre percipietis. Valentiore alimento iſti nequaquam indigent: egent tantum, ne ventriculus exinaniatur, & collabatur. Tunc, ut ajebat Hippocrates (*d*) *moles alimenti melior*,

(*a*) Com. 2. de vict. acut. 31.
(*b*) l. 2. Conſil. 16.
(*c*) 6. Epid. ſect. 4.
(*d*) de alim. tex. 10.

Digitized by Google

lior, *quam potentia*. Facultas igitur alimentoſa tunc minuatur, ac moles alimenti augeatur, ut ventriculus diu extenſus maneat, & moleſtus ſuſpenſionis ſenſus a viſceribus avertatur. Id commodiſſime, niſi aliunde prohibeatur, uſu olerum præſtari poſſe mihi videtur. Cum exigui nutrimenti hæc ſint, cumque illud exiguum voluminioſiore mole comprehendatur; ea mihi eſſe videntur, quæ volumine ventriculum extendere, eumque extendendo, reliqua interanea firmare, & illorum ſuſpenſionem imbecillitatis ſenſu fallentem, aut prȩvenire, aut tollere: neque ex altera parte, aut copia, aut valore ſubſtantiæ; & viribus ſubigentibus reſiſtentiam; & coctioni impedimentum objicere valeant.

IX. Vos nunc mecum factum quoddam examini ſubjicere poſſe reor, quod in quorumdam Praxi haud raro occurrit. Quidam, cum ad acute ægrotantem accedunt, ſi forte is opipare, lauteque vixerit, & de ſanguine illi mittendo agatur, præcipiunt, & quidem jure optimo, ut copioſius mittatur, quia, qui genio indulgent, ſanguine, ſi cætera conſentiant, & quidem vividiore, abundare ſolent. Nihilominus, ſive ante, ſive poſt ſanguinis miſſionem: aliquando, & ante, & poſt, juſcula ex animalibus, nec ſine ovo, ſorbenda prȩbent, plenioremque victus rationem præſcribunt. Attendite, quæſo, quid nunc mihi veniat in mentem. E vaſe, cui aqua ineſt, viginti, aut triginta aquæ uncias educere ipſe in animo habeo. Antequam hanc mihi propoſitam quantitatem aquæ educam, ſelibram vaſi infundo, tum aquam ad uncias triginta educo. Qui ad hunc modum me agere videt, me nequaquam

velle

Digitized by Google

velle vaſis aquam triginta unciis minorem facere profecto aſſeret. Vel, ſi mavultis, triginta unciis aquæ eductis, ſex, ſeptemve uncias novæ aquæ vaſi infundo, paucoque poſt tempore, iterum, totidem. Quid ludis, inquiet, qui me obſervat? Abi, ſodes, equitatum cum pueris in arundine longa. Vis, non vis, deples, imples. Ex Homero, qui ſcite adeo naturam pinxit, facile mutabiles ſunt mentes juniorum (*a*). Ad eumdem modum operantur Medici, de quibus ſermo eſt. Quaſi ludendo, datam ſanguinis quantitatem ægrotanti demere volunt, tum nolunt, atque ablatæ partem non exiguam reſtituunt. Id joco nequaquam fit, reſpondet aliquis, ſed ſerio, & ſumma cum ratione. Ita præcipiunt, ne ægro contra conſuetudinem, qua copioſiore, & uberiore alimonia vaſa implere ſolebat, eadem, & ſanguinis miſſione, & tenuitate, ac parcitate alimenti nimium exhauriant. Ita ne? At, an ſatius non erat ſanguinem minus copioſe demere? Sed quæro: num differt evacuatio, quæ vena pertuſa fit, ab ea, quam victus tenuior, vel abſtinentia infert? Differt ſane. Quam vena ſecta facit, acervatim, & ſpatio breviore fit: quam abſtinentia, victuſque tenuior, paulatim, & ſpatio longiore perficitur. Diſtinctionem probo. At ſi conſuetudini parendum eſt, magna evacuatio, & confertim facienda non eſt, quia conſueta paulatim ex Hippocrate mutanda ſunt, eoque ſanguinis miſſio copioſior minime inſtituenda, cum per eam ſtatim ad inſueta tranſitus fiat; victus autem tenuiſſimus, vel ipſamet totalis abſtinentia imperanda, cum hæc paulatim evacuet. Res igi-

(*a*) Iliad. 3.

Digitized by Google

igitur eo deducta eſt, ut vel dicendum ſit, eos jocari; vel dandum, ſolitam uberiorem, lautamque alimoniam, in acutis, copioſiorem ſanguinis eductionem non poſtulare; vel velis, nolis inferendum, pleniorem victum huic ægro poſt emiſſum ſanguinem alieniſſimum eſſe.

X. Neſcii vos nequaquam eſtis, me de omnibus honorificentiſſime loqui ſueviſſe: clam vos non eſt, ut caſtigate in verbis me geram, ubi aliorum ſententias minus probem, ab iiſque diſcedam. At nunc, ſi quod mei muneris eſt: ſi profectus veſter inſuper habenda nequaquam ſint; quod ſentio libere dicendum mihi eſt. Adeo Medici hujuſmodi in ratiocinandi arte excellunt, ut ex uno, eodemque principio, non modo diverſas, ſed contrarias concluſiones proliciant. Ab una eademque conſuetudine opipare vivendi, curandique cuticulam, modo magnam vaſorum evacuationem, modo parvam præſtandam concludunt: magnam, acervatimque factam, per venam ſectam: parvam, per victus minus tenuem quam morbus ipſe, & cauſa morbi poſcunt, obtinendam. Sic idem ſanguinis in quantitate vitium oppoſitas indicationes eis ſubjicit. Vos forte ſcire percupietis, unde hæc inter ſe pugnantia veniant, & qua, monſtra iſthæc in artem irrepant. Quod ſentio accipite. Non exigua illorum pars, qui medicinæ ſe addicunt, ad eam accedunt neceſſariis diſciplinis minime inſtructi. Putant rationalem hanc artem per ſe conſiſtere, neque aliarum diſciplinarum commercio, & neceſſitudine egere; cum ea contra, e pluribus aliis facultatibus conſletur, atque ex illarum unitate, ut ita dicam, emergat. Ideo ſat illis

eſt

eſt doctoris gradum ſuffuratos potius , quam adeptos fuiſſe, ut inde ad Clinicum aliquem accedant, ægros cum eo inviſuri. Bona Praxeos ſemina Chiron expertus ſpargit; at ager, cui ea concreduntur, nequaquam excultus, lætas, copioſaſque ſegetes ferre non poteſt. Tempus ſtudendi iis, quibus ſtuduiſſe oportuerat, elapſum jam eſt. Tunc Scriptores Practici evolvendi, qui ea, quæ lectori deſunt, ſupponunt, non docent. Proprio marte, aliquo poſt tempore, ægrotantibus manus admovent. Tunc, modo tempus, modo voluntas, modo utrumque deeſt, iis navandi operam, quibus carent. Pharmacopęę, antidotaria, Lexica, quibus materies Medicinalis edocetur, adeunda neceſſario eis ſunt, ſi ex ſolis ſaltem remediorum, morborumque titulis, medicaturi; aut in doſibus remediorum; aut in formulis concinnandis, & materia medica adminiſtranda falli nolint. Ita Praxim ingrediuntur, ita progrediuntur, ita in ea conſeneſcunt. Citharam, quam juvenes male pulſare cœperunt, male pulſare ad ſenectutem pergunt. Vos, Juvenes optimi, qui nondum e portu ſolviſtis, a naufragis, quos e ſummo littore videre poteſtis, edocti, ne in altum, niſi commeatu, & neceſſariis armamentis navi probe munita, vos provehi ſinatis. Dum tempus ſuppetit, illud Comici veriſſimum cogitate:

Feliciter ille ſapit, qui periculo alieno ſapit.

Summa Principis munificentia, quęcumque vobis ex uſu, & neceſſaria eſſe poſſunt, hic, non jam vendibilia exponit, ſed ſine pretio ſumenda abunde largitur. Ea vobis ſolicite comparetis, ne illa neglexiſſe, aliquando vos & pœniteat, & pigeat, & pudeat.

VII.

VII.

HIppocratis methodus, quemadmodum ſub initiis dixi, ea erat, ut ægrotantes, quorum morbus acutiſſimus non eſſet, nec ſtatim vigorem adipiſceretur, neque circa quartum judicaretur, eo incipiente, aliquanto plenius aleret, ut ita ſine periculo proiciundarum virium, dum in ſtatu foret, & paulo antequam eo pertingeret, victum extenuare, & ſubtrahere poſſet, ne naturam a criſi tunc expectanda, avocaret. Nil magis, immo id unice inculcat Galenus; præcipue primo de Criſibus, ubi hac de re agit, quam ut Medicus futurum morbi ſtatum prænoſcere curet, ut inde alendi ægri rationem inſtituat, atque ita incipiente ægritudine ſe gerat, ut cum opus fuerit, in tempore cibus dematur. Vos forte admirabimini, ſi vobis dixero, nos hac methodo uti nequaquam poſſe. Ita eſt, Studioſiſſimi Juvenes: rei autem rationem paulo altius repetitam accipite.

II. Hippocratem, ad morbos acutos, pauciſſimis omnino remediis, iiſdemque rarius uſum fuiſſe, ex aphoriſmorum libris, atque ex hiſtoriis, primo, præcipue, & tertio Epidemicorum relatis apertiſſime conſtat. Quamvis veritas hæc ex aliis quoque Epidemiorum eluceſcat; eos libros laudare volui, qui, Galeno auctore, genuinum opus Hippocratis ſunt. In acutis itaque morbis, aut totam, aut ferme totam curationem naturæ imperio, atque, ut ita dicam, manibus, relinquebat, cunctandoque potiſſimum, medebatur; quapropter illius Praxim ab Aſclepiade per

ludi-

Digitized by Google

ludibrium, mortis meditationem vocatam fuiſſe accepimus. In eo igitur totus erat, ut viribus tantum naturæ medicatricis conſuleret, ne ad Criſeos opus langueret, neve intempeſtive, alimonia ægro exhibita, ab eodem opere diſtraheretur. Ob id etiam, ſi quid circa ægrum agendum videretur, ut id inchoante morbo præſtaretur, præcepit. Ob id rarius, vel ſub ipſis principiis morbi, nec niſi turgente, ut ille ajebat, materia, purgantia danda eſſe docuit. Ob id circa venæ ſectionem in acutis celebrandam tot adjuncta ſervanda tradidit, ut inferendum ſit, vel hujuſmodi auxilio rarius ad acutos morbos eum uſum fuiſſe. Neque enim, ut ſanguinem mitteret ſat ei erat, ſi morbus acutus foret: vehemens inſuper eſſe debebat; atque eo correpto, & ætatis flore, & firmis viribus gaudendum erat. Ita ille (*a*) *Verum in acutis morbis ſanguinem detrahes, ubi morbus vehemens fuerit, quique ipſum habuerint in flore ætatis fuerint, & robur ipſis affuerit*. Cujuſce præcepti rationem inquirere hujuſce loci non eſt. Relate ad Catharſim, & venæ ſectionem in acutis ab Hippocrate celebratam, diverſa tradidit Galenus, & poſt eum Doctiſſ. Freind. At vos, ſi vultis, videre poteritis, quæ ante plures annos Freindio ipſe repoſuerim in Epiſtola Decadi mearum Obſervationum annexa: *De vera Hippocratis Doctrina circa venæ ſectionem, & Catharſim in febribus*.

III. Cum igitur morborum, natureque motus minus turbaret, facilius (rem tamen factu ſemper oppido difficillimam) morborum tempora, non modo noſcere, ſed præcognoſcere poterat, eaque victus ratio-

V

(*a*) tex. 35. acutor.

Digitized by Google

tione, quæ dato morbi tempori conveniret, uti, atque illa prædiſponere, quæ morbi vigori commodiora cenſeret. Sed cum hac medendi methodo in hodierna Praxi minime utamur, medicemurque agendo potius, quam cunctando, ut, ſi fieri poſſit, morborum futura tempora præcidantur, quod, ſi non ſemper, aliquando reſpondet, id Galeno (*a*) quoque obſervante; fit ut tempora morbi plurimum turbentur. Quorum turbatorum cum præcognitio haberi non poſſit; neque poſſumus rationem victus ita inſtituere, quemadmodum tempora hæc minime turbata, ſeſeque ordine invicem excipientia, ex Hippocratis mente, deſiderarent. Videbitis, ſtudioſi Juvenes, cum ad ægrotantium lectulos accedetis, eos, modo a venæ ſectione, modo a Catharſi inſtituta melius degere: Vos putabitis, morbo vires jam ſuccisas fuiſſe, eumque ad declinationem vergere. Sed dubio procul (idque non ex libris, ſed ex Praxi ipſa vobis aſſero) plurimum ſæpius in judicando fallemini. Continget enim, ut poſtridie, caput quemadmodum dicitur, iterum attollat; quemque vos fractum ad inclinationem progredi putabatis, augeri adhuc, vireſque acquirere mirabimini. Quamvis ad hunc locum proprie non pertineat, non poſſum, quin data occaſione, huc vobis afferam utiliſſimum Clariſſ. Tozzi (*b*) monitum: *Cum nulla ſit evacuatio tam mala, quæ ſaltem ipſo eodem die ægro contuliſſe non videatur, monendi ſunt, qui ſtatim ab egeſtionibus quodammodo relevantibus certam infirmis ſalutem pollicentur* (nos dicemus: morbi remiſſionem ſibi pollicentur) *ne tam faciles ſint in ferendis hujuſmodi præ-*

(*a*) De optim. ſect. c. 47.   (*b*) ad 2. aphor. 1.

Digitized by Google

præſagiis (hic nos: ne de morbi impetu fracto facile ſpem concipiant) *niſi de firmitate conſtiterit*. Evacuationes relevantes, quoquo modo eæ prolicitæ fuerint, tantum ſignificant, jure, & loco factas fuiſſe; cum quæ inopportune, & abſque ratione fiunt, & ex Praxi, & ex Hippocratis documento, quod vobis notum ex aphoriſmis puto, neque conferant, neque ab ægris facile tolerentur. Tantum vero abeſt, ut ſpes de tota morbi ſumma, & læta judicia ſubjicere poſſint; ut pauciſſimi ſint, qui moriantur, abſque eo quod mollitæ evacuationes aliquod, brevi tamen durans, levamentum minime tulerint. Sed ad inſtitutum redeamus. Nos diverſis morbi acuti temporibus Hippocraticum in morem cibum aptare minime poſſumus, quia turbata morbi tempora præcognoſcere nequimus. Conſilium igitur in arena capiemus; proutque morbus ſe ſe nobis manifeſtarit, ſpeciei morbi convenientem victum adminiſtrare etiam, atque etiam ſtudebimus. De Hippocratica, enim, victum in acutis conſtituendi methodo, eadem omnino dicere poſſumus, quæ Clariſſ. ſui ęvi Practicus Fernelius (*a*) de Aſclepiadis methodo tradidit: *Sed hæc fuit olim eorum doctrina, qui purgantia, aliaque medicamina ex arte ſuſtulerunt, omnem prorſus curationem uno victu moliti.*

IV. Verum enim vero hic nos, quaſi per tranſennam, Quæſtionem proponere, atque excutere poſſumus. Num, ſcilicet, Medicus omnino Hippocraticus, & cunctationi unice inſiſtens, eoque neque morbum, neque naturam remediis turbans, quique hac de cauſa morbi tempora præcognoſcere, quamvis, ut alias

 dixi,

(*a*) Method. Gener. curand. febr. c. 11.

Digitized by Google

dixi, id ſemper difficillimum ſit, poſſit, ex ratione agat in morbo non acutiſſimo, ſi ægrum, morbo incipiente, plenius alat, ut deinde circa morbi vigorem ei cibum detrahere poſſit, ne natura ab elaboranda, promovendaque Criſi revocetur. Videtis, me nunc contra Hippocratem quæſtionem movere, ſine quo, ut in iis, quæ ad Praxim, ipſe ferme loqui erubeſcam, nemo vobis melius ſcire poteſt, qui ad me audiendum benigne adeo accedere conſueviſtis. Nihilominus cum tanti auctores nunquam ipſe fecerim, quam veritatem, aut quæ veritas mihi videtur; hanc, etiam contra Magni Magiſtri auctoritatem, indagare audebo. Præterea, ſi Hippocraticam methodum Praxi, & factis non comprobamus; ea etenim nequaquam utimur; eccur vetitum erit eamdem verbis modeſte, & debita cum reverentia excutere, & examinare? Rem autem conficiam non aliis principiis, neque rationibus, quam iis, quæ ab ipſomet Hippocrate deducuntur. Ut igitur facilior, breviorque Quæſtionis reſolutio ſit, eam ſimplicioribus, brevioribuſque terminis comprehendamus. Quæſtio eſt: num Hippocratica principia nobis ſubjiciant, ut inchoantem non acutiſſimam ægritudinem pleniore victu; num vero tenuiore, ipſaque abſtinentia tractemus.

V. Hippocraticum principium eſt (*a*) *incipientibus morbis, ſi quid tibi videtur movendum, move*. Ridiculum ſane, quod a quibuſdam e recentioribus ad hunc locum reponi video: ſcilicet, præcipere Hippocratem, motum augendum in principio, ſi forte lenior videatur. De quo enim motu loqueretur? Num de progreſſivo ſangui-

(*a*) 29. aphor. 2.

Digitized by Google

guinis. ? At iſte ei notus nequaquam erat, ut ut quidam, ex illius quibuſdam verbis ab aliis ſejunctis, contra ſentiant. Num de fermentativo ? At Chemico ſermone nondum ſuo tempore loqui cœperat. Forte de putrefactivo ? At ex Martiani (*a*) animadverſione, nunquam docuit humores in febribus putreſcere, quod fuit poſteriorum Commentum; ſed fervere, incaleſcere, & exuri. An de motu, unde unde veniat, quo morbus movetur, & ſymptomata increſcunt ? At hoc profecto fuiſſet morbum fovere, immo augere, ac de acuto, acutiorem, & acutiſſimum facere. Præterea, hoc principio damnatam illorum Praxim probaremus, ac firmaremus, qua inchoantes morbos valentioribus alexipharmacis, ac ſudoriferis volatilioribus, atque turbantibus urgent. Ibi cum primis de quolibet remedio loquitur, quod in morbi auxilium expediri poſſit, quæ fuit Clariſſ. Valleſii ſententia: tum ſpeciatim de evacuantibus, quod, & a Valleſio, & a reliquis interpretibus jure tenetur. Jure, inquam (*b*) cum alibi de purgatione acutis morbis adminiſtranda ajat, quod, ſi purgandum in iis ſit, diligenti ſemper habita conſideratione, id ſub initiis ſolum moliendum ſit. Igitur, ſi evacuandum, ex Hippocrate, inchoantibus ſolummodo acutis ægritudinibus, evacuandum eſt. At perpetuitas, quæ medicum rationalem deceat, in hoc ſermone nequaquam eſt, deple purgando, eodemque tempore imple alendo. E contra autem in hiſce debitus erit conſenſus: purgando depleas, neque alendo impleas. Ergo ſi inchoantibus acutis morbis vult evacuationem, velle ple-

(*a*) ſup. ſect. *6.* l. *6.* Epid. (*b*) 24. aphor. 1.

pleniorem victum nequaquam debet. Tenuior victus, & abſtinentia cum propoſita evacuatione conſpirat; quia licet abſtinentia per ſe non evacuet; attamen dum ea adhibetur, naturaliter, quod corpori ineſt digeritur, & evacuatur. Abſtinentiam ergo, generatim loquendo, inchoantibus morbis convenire ex poſito principio ſequitur; eoque ſub morbi initiis, niſi morbus ab evacuatione fuerit, ægro victum pleniorem alieniſſimum eſſe.

VI. Sed eadem de re pergamus adhuc ex Hippocraticis principiis philoſophari. Cum corpora acute ægrotantia, quorum morbos inanitio non fecerit, auferenda materia ſcateant, morboſa ſcatent: ergo impura ſunt. At ex Hippocrate (*a*) *impura corpora quanto magis nutries, tanto magis lædes*; corrumpitur etenim, quod non integro corpori infertur. Neque huc cum quibuſdam putandum eſt, de ea impuritate eum loqui ſolummodo, qui medicis Cacochylia eſt: *ſcilicet* de ſola primarum viarum ſpurcitie. Si enim hoc verum foret, ſequeretur, febrientem, cui repetita Catharſi ventriculus, atque inteſtina mundata ſint, propterea que non amplius Cacochylia laboret, ſine noxa, & quidem ſanorum in morem nutriri poſſe. Loquitur ibi igitur de Cacochymia quoque, de impuritate ſcilicet intra venas, ob quam, quo magis impura ſunt corpora, eo minus nutrienda ſunt. At exordientibus morbis utraque impuritate magis impura ſunt: neque enim tunc, aut per artem, aut per vim morbi neutri impuritati quicquam adhuc detractum eſt: ergo in principiis acutorum corpora minus nutrien-

(*a*) 10. aphor. 2.

trienda ſunt, ſeu parciore, tenuioreque victu ſunt alenda.

VII. Alterum principium Hippocraticum eſt (*a*) *Cibus ſicuti ſano robur, ita febricitanti morbus*. Ob id, non uno in loco Hippocrates præcipit, ne febricitans alatur, niſi ubi febris remiſerit. Quoniam igitur cibus, abſolute loquendo, febricitanti datus morbum auget; ſequitur, eo plus morbum adaucturum, quo copioſior, pleniorve fuerit. Si igitur ſub morbi initiis plenius alatur febricitans, morbus incipiens augebitur. At, vel ipſa Ambubajarum Collegia dicent, tunc nequaquam ſtudendum morbo augendo, ſed minuendo: cum non raro eveniat, ut morbi principiis obſiſtens medicus, eum facilius domet, quam ſi illi occurrere tentet, poſtquam vires eundo acquiſivit, juxta omnium ore tritum illud Sulmonenſis Poetæ

Principiis obſta &c.

VIII. Ex hiſce fluit, nihili omnino habendam eſſe rationem, quam pro pleniore cibo, morbo incipiente, dando afferet Vir Hippocraticus. Scilicet, tunc copioſius ægrum alendum, ut, copioſioribus viribus naturæ ſubminiſtratis, illa facultate ſatis inſtructa poſſit, dum circa morbi vigorem victus tenuandus eſt, contra morbum inſurgere, pugnare, & criſi promota, eum vincere. Nempe, natura hæc formica eſt, haud ignara, neque incauta futuri, quæ, quibus opus non habet, reponit, opportuniori tempori, & neceſſitati reſervans. Sed, miſſo joco, quis, amabo, putaverit, & vires ſalubres, & morbum mediis iiſdem, cibo nempe & quidem pleniore, augeri? Ita autem res caſu-

(*a*) *67*. aphor. 7.

Digitized by Google

caſura eſt, ſi cibus plenior, inchoante morbo datus vires ſufficiat, quemadmodum dicitur; & cibus idem febricitanti datus, ex Hippocratico aphoriſmo morbum augeat. Sic vir Hippocraticus ſuo gladio jugulari poſſe mihi videtur.

IX. Ne putetis tamen, me primum fuiſſe, qui in hanc Hippocratis methodum animadvertere auſus ſim. Et ante, & poſt Hippocratem alii fuere medici, qui eam non probarunt. Ex ipſomet Hippocrate (*a*) habemus, plures medicos aliter, atque aliter victum inſtituere acute ægrotantibus conſueviſſe. Ex Celſo (*b*) plerique ex antiquis Aſiaticis, Ægyptiiſque medicis, ſæpe quinto, ſæpe ſexto ſolummodo die cibum ægris exhibebant, quod cœli rationem fortaſſe in Aſia, & Ægypto pati potuiſſe Celſus credidit. At de hiſce neſcimus, num ſolam diætam, num vero remedia quoque ad febres adhiberent: fuiſſe autem ex eodem Celſo (*c*) conſtat, qui utrumque, & quidem in morbis non acutis, præſtarent. Heraclides enim Tarentinus quartana laborantes, in ſeptimum uſque diem abſtinentia macerabat, quamvis primis diebus alvum non modo ſolviſſet, ſed (utor eadem Celſi voce) duxiſſet. Ita & methodici, & venæ ſectionem, & cucurbitulas ſiccas, ſcarificataſque, & clyſmata, & frictiones, & unctiones, & cataplaſmata acute ægrotantibus adhibebant, & eos, per primos ægritudinis dies, in abſtinentia continere plerumque ſueverant. Galeni tempore ſub Theſſalo duce, Romæ, Diatritarii iſti vocabantur, quia, ſi Galeno fides habenda eſt, trium dierum ſpatio ægros omnes indiſcriminatim jejunio mace-

(*a*) tex. 4. acutor. (*b*) l. 3. c. 4. (*c*) l. 3. c. 15.

macerabant . At hujuſce rei idoneus teſtis C. Aurelianus, quia methodicus fuit, per duos ſolummodo dies, ait, eos a cibo dando abſtinuiſſe ; & nomine diatriti, non ſolum trium dierum ſpatium intelligendum docet, ſed ipſum tertium diem . Sed quidquid hac de re ſit, certiſſimum eſt, contraria omnino ratione ab Hippocrate ægros ſuos acuto implicitos morbo aluiſſe, cum iſte tunc pleniorem cibum, ii vero jejunium generatim præſcriberent. Nihilominus, medicos hoſce magna in æſtimatione Romæ fuiſſe e Scriptoribus conſtat, & facillime colligi poteſt ex odio, & injuriis Galeni, qui quacumque oblata, immo arrepta occaſione, contra eos invehitur, & debacchatur.

X. De Aſclepiade autem, quid dicendum eſt ? Si etiam huic viro Graviſſimi Scriptoris, Celſi, teſtimonia deforent; quod ſub perſona Craſſi teſtimonium de eo tulit magnus tum dicendi, tum intelligendi magiſter Cicero (*a*) ſatis foret, ut eum, non ſolum pro viro docto, ſed pro nobiliſſimo medico haberemus . Ait ibi Craſſus, ſe Aſclepiade & Medico, & amico uſum fuiſſe . Celſo referente, iſte medicamenta magna ex parte ſuſtulit, & omnem prope medicinam ad victus rationem tranſtulit. Ex Scribonio autem Largo in Epiſtola ad Calliſtum, quamvis in Chronicis remedia adhiberet; in acutis tamen ab iis fere abſtinebat. Nihilominus in more habuit, contra ac Hippocrates faciendum docet, & primis morbi diebus ægros abſtinentia premere, ex Celſi teſtimonio (*b*) & iis vires pluribus modis convellere. Et tamen Auctor iſte, Ga-

X leno

(*a*) de Orator. I.
(*b*) l. 3. c. 4.

Digitized by Google

leno (*a*) referente, Hippocratis Scripta legerat, & ſuper iis quoque commentatus fuerat.

XI. Niſi me omnia fallunt, ideo in tam diverſas medendi vias Nobiliſſimi priſcorum medicorum proceſſere, quia Hippocrates putabat nobis ineſſe Facultatem quamdam, quam Naturam vocabat, cujus eſſet, ut omnibus noſtris actionibus præſidere, ita & morbos regere, atque curare. Erat hæc Ens quodam doctum ſine magiſtro, quod tamen ad opera ſua peragenda viribus aliunde ſuffectis, quaſi totidem inſtrumentis, egeret. Vires igitur illi ſufficiendæ erant, & ſufficiendæ alimento; ſed non eo tempore, quo plurimum laboris ei impenderet. Plurimum autem laborare putabatur in morbi vigore, quia Criſim, magnum hujuſce Potentiæ opus, eo tempore ſolummodo moveri obſervatum fuerat. Oportebat igitur, tunc illi jam donatas, reſervataſque vires fuiſſe: quoniam ſi tunc cum operi, plurimum, Præſes Natura intenta erat, cibus virium materia illi largiretur, facile futurum fuiſſet, ut ab opere revocaretur. E contra vero, initium morbi, quo ex Hippocrate (*b*) omnia leniora, tempus opportuniſſimum erat eam viribus, plenioris alimenti ope, inſtruendi. Et tamen, ut mihi quidem videtur, facilius huic intelligenti Naturæ eſſe debuiſſet morbum contra inchoantem inſurgere, eumque puſillum adhuc ſuffocare; quam data opera ſinere, ut vires adoleſcendo adipiſceretur, quaſi vellet illum labore maximo, & ancipiti exitu, ſed majore cum gloria vincere, & profligare. E contra vero Aſclepiades minus metaphyſicus, ſed magis *mate-*

(*a*) Com. 1. in Hippoc. Officinam. (*b*) 30. aphor. 2.

Digitized by Google

materialiſta (ex iis , quæ ex Galeno , & Aureliano collegit eruditiſſ. Daniel Clericus (*a*) Aſclepiadis ſententia parum a Democritæa , & Epicuræa diſtabat) intelligentem Hippocratis Naturam irridebat: omnia per Phyſicam vim, & ex neceſſitate Phyſica fieri putabat; atque a materia, motu, & molecularum figura contingere cuncta rebatur . Ex hiſce neceſſe eſt inferre, & morbos, & morborum ſolutiones a vi mechanica ſolummodo deduxiſſe , atque exiſtimaſſe, ut revera exiſtimabat, tempore quidem morbos , ut ſolvi poſſent, egere; illorum autem ſolutioni, & Criſi nequaquam datum tempus finitum fuiſſe ; ſed ut citius, ſerius, facilius, difficilius ſolverentur, & morbi indolem , & ægrotantis diſpoſitionem , & ſolertiam præcipue, peritiamque medici præſtare . Hinc fluit, eum nequaquam huic Naturæ circa morbi vigorem plurimum laboranti, vires in anteceſſum, plenius ægros ſub initiis alendo , præparare debuiſſe ; ſed potius curaviſſe , ne motus morbi , qui ægritudine creſcente abnormes fieri ſolent, tales evaderent: quapropter cum id obtineatur , ægros , qui a proxime amiſſæ valetudine viribus ſatis pollent , abſtinentia macerando; hac, qui ægrotare inciperent, exercebat.

XII. Quæ ſane ei, qui Hippocratis Hypotheſim de natura medente , & intelligente minime amplexetur, veriſimilia admodum ſunt. Quin vero proximiora facile illi putabuntur, qui Humani Corporis mechaniſmum , quantum quidem hodie poſſit , intellexerit. Motus illi, quos nomine virium vitæ pulchre Boerhaavius complexus eſt, ſunt Natura , quæ morbos cu-

 rat:

(*a*) H. M. P. 2 liv. 3. chap. 5.

Digitized by Google

rat : curat autem materiam , quæ illos exleges, inordinatoſque reddiderat, expellendo . Expulſio hæc arte, & conſilio a medico eſt adjuvanda. Nequaquam autem adjuvabitur, niſi medicus eos excitet ubi langueant, vel leniat , quod præſentis argumenti eſt, ubi exceſſerint . Ut leniantur , materia irritans potentias hoſce motus edentes ſubducenda eſt, & nimius potentiarum vigor infringendus . Utrumque , præter alia auxilia, alimenti tenuitas, & abſtinentia ipſa præſtat. Cum autem, ſi quæ ratio nobis apparet, quidpiam vere dictet , facilius ſit id obtinere dum motus illi nondum plurimum abnormes facti ſunt, ſcilicet, ſub morbi initiis, quam ubi exceſſerint, morbuſque viguerit; media, quæ id præſtant, quæ inter eſt abſtinentia, cibique tenuitas, id facilius præſtabunt morbo inchoante , quam progreſſo, aut vigente. Ob hæc, ut fatendum eſt rectiſſime præcepiſſe Hippocratem ubi docuit , in principiis præcipue movendum eſſe, quo aphoriſmo quælibet evacuantia præſidia comprehenduntur; ita (ſit verbo venia) minus bene tradidiſſe dicendum, ubi ſub initiis acute ægrotantes plenius alendos docuit. Si vos forte quæratis, unde hæc diverſitas in Hippocraticis monitis, accipite. Primum præceptum eſt ab obſervatione, & ab obſervatione *immediate* deductum : alterum a ſolo ratiocinio, eoque ex Hypotheſi Naturæ intelligentis, aſſidentis, atque curantis deducto. Si id vobis oſtendere vellem , nimium ſane ab inſtituto digrederer. Quod vobis tantum innui, ſi vos curioſius perpendere, & ſuper eo aliquantulum meditari velitis, neque laboris vos pœnitebit, neque falſum eſſe, quod vobis

bis dixi, invenietis. Vobis itaque ad acute ægrotantium lectulos accedentibus, cum Praxim veſtro Marte exercere cœperitis, bina aurea Celſi monita (*a*) animo ſemper obverſentur: Primum eſt: *initia morborum famem, ſitimque deſiderant, ipſi deinde morbi moderationem, ut neque aliud, quam expedit, neque ejus ipſius nimium ſumatur*. Alterum vero eſt: *neque ulla res magis adjuvat laborantem, quam tempeſtiva abſtinentia*. Eam autem inchoantibus, præcipue, acutis morbis tempeſtivam eſſe, aut demonſtravi, aut certe demonſtrare anniſus ſum.

VIII.

UT ex inſtituta Diſſertatione uberiorem utilitatis fructum capere poſſitis, Lectiſſimi Adoleſcentes, quæ generatim diſputavimus, prius acutis continuis febribus, tum Chronicis, atque intermittentibus aptare operæ pretium duco. Vobis repetito dixi, etiam Medico Hippocraticum in morem ſolummodo cunctanti, rem ſemper difficillimam fore futurum vigoris in morbo acuto tempus prænoſcere. Præcognitioni obſcuriſſimæ lumen dediſſe videtur Hippocrates 12. aphoriſm. 1. ubi ait, morbos ipſos, anni tempora, circuituum ſucceſſiva incrementa, tum quæ poſtea apparent, ægritudinum vigores, quos ibi conſtitutiones vocat, ſignificare. At ipſa principiorum multiplicitas, quorum ſingula, ſi a poſtremo præſcindatis, ſuas difficultates recipiunt, ſatis indicant, hanc Prænotionem factu difficillimam eſſe. Immortalis noſter Sanctorius (*b*) ex eodem hoc loco, Quæſtionem hanc

(*a*) l. 2. c. 16. (*b*) ad 4. aphor. 1. Quæſt. 18.

Digitized by Google

hanc agitavit: quomodo, ſcilicet, in principio morborum acutorum poſſit prævideri, qua die ſit morbus terminaturus. Ait ibi, ſe nequaquam Auctores offendiſſe, qui de re tanti momenti ſcripſerint, qua non intellecta (notate Sanctorii judicium) omnino ſuperflua redditur Hippocratis Doctrina de victu acutorum. Eam tamen colligi poſſe ait ex Hiſtoriis ægrotantium in libris Epidem. ab Hippocrate deſcriptis. Nobili ideo, & laudando auſu rem aggreſſus, eam ſe quoque peregiſſe putavit. Negandum non eſt, non pauca utilia ab eo ibi proferri: num vero acu rem, ut dicitur, tetigerit, medentum judicio relinquam. Quod firmiter mihi videor aſſerere poſſe, eſt, eum in ſolutione Problematis, nequaquam animum advertiſſe ad methodum, qua ſuo tempore in cura acutorum utebantur, ab ea diverſam, qua utebatur Hipporates. Sed abſque eo quod ſingillatim Sanctoriana examinem, ſatis fuerit attuliſſe, quæ ſuper enuntiata difficultate Galenus protulit. Quamvis *primo libro de Criſibus* cap. 2. ajat, generoſi medici eſſe, & Hippocratica arte digni, futurum morbi ſtatum prævidere; nihilominus, & ex iis, quæ capite eodem ſupra dixerat, & ex aliis, quæ cap. 9. ejuſdem libri ſubdit, apertiſſime conſtat, eum pro re difficillima habuiſſe, non jam antequam eæ adveniant, præcognoſcere; ſed noſcere, dum actu contingunt, temporum mutationes acutorum morborum. Ita primo loco: *ſummi autem vigoris ſignum eſt permanentia in ipſis* (acceſſionibus, ſcilicet. Quid vero ſi febris acceſſiones non habeat, ut continuæ continentes, & homotonæ? Quid ſi habeat obſcuras, & irregulares? Quid, ſi repeti-

peti-

petitis quotidie nequaquam Periodicis exacerbationibus, novos acceſſus ſimulet, atque mentiatur?) & *conſiſtentia. Tametſi frequenter in morbis nullum tale tempus ſenſibile reperiatur. Sed quartæ, ſi ita contigerit acceſſio, incrementi adhuc in ſe ſigna habens, quintam afferat inclinantem, ſummo videlicet morbi vigore velocis tranſitus, uſque adeo facto, ut nec præſentem ipſum quis dignoſcere valeat, ſed ad exquiſitam ipſius dignotionem primo inclinationis tempore indigeat. Simile autem quid, & in ipſis morborum incrementis exiſtat.* Capite autem nono: *ſicut igitur non habetur exquiſita principii cognitio, antequam incipiat aſcenſus; ita neque aſcenſus, antequam ſtatus invadat.* Si veritatis vis hæc ab homine, cæteroquin Glorioſo, & Thraſonico, extorſit: ſcilicet: ſi confitetur difficillime noſci poſſe morborum vices, dum actu fiunt; quanto difficilius erit eaſdem prænoſcere, antequam fiant? Nihilominus non pauci Scriptores mutationes haſce ſe ſe invicem excipientes adeo affabre nobis pingunt, ut eas ex ipſo Archetypo exſcripſiſſe videantur. Ita (expertus autem loquor) juniorum mentes mire turbant, atque confundunt; quia cum Praxi reſpondere nequaquam videant, quæ adeo clara, atque ordinata ab illis deſcribuntur; animos abjiciunt, putantque, haud quidem pluribus paraſangis morborum inordinatos, obſcuroſque motus, ab ordine, & claritudine, quibus eos ſcriptores ornarunt, diſtare; ſed ſe ad bene attenteque obſervandum ineptiſſimos eſſe. Cum hujuſmodi Scriptores vobis legere contigerit; aut eos Praxi operam parum, & oſcitanter dediſſe colligite; vel non quæ viderint, ſed, quæ commenti fuerint, adornaſſe, & ſtilo proſequutos fuiſſe.

Digitized by Google

II. Hiſce poſitis, ne tempus futuri vigoris, & genus acuti morbi conjectantes forte fallamini, ſecuriſſimum eſſe puto, ubi ad vehementem curandam febrem, ægritudine exordiente, accerſiti fueritis, ut conſideretis, tunc ægrotanti vires rarius exhauſtas eſſe poſſe, cum adhuc ciborum nuperrimæ ſalutis tempore ſumptorum portio, illius ventriculo, atque inteſtinis inſit; quapropter abſque ullo periculo, victu tenuiſſimo, vel etiam exquiſite tenuiſſimo, jejunio nempe, premi poteſt. Hinc igitur victus regimen exordiendum. Deinde, ubi morbi progreſſus de ſe minus obſcuram ſignificationem fecerit, cibi materiam eligite, atque ad virium ſtatum attendentes, quæ ut profligari non debent, ita certo certius in quocumque acuti morbi genere convellendę ſunt; modo demite, modo, ſi vobis videbitur, addite, ſi etiam morbus in ſummo vigore fuerit. Si enim alieniſſimo acceſſionis tempore, vera, & poſitiva urgente imbecillitate, jure cibus dari poteſt; eccur idem præſtari non poterit in morbi vigore? Nolim igitur, ut a futurorum præcognitione, quæ vos facile decipere poteſt, indicationem ſumatis, ſed a cognitione præſentium: atque ita in arena conſilium capiatis; ut, quæ futura ſunt, haud quidem negligentes; quæ in præſens urgent, maxime conſideretis. Celſi, viri graviſſimi, monitum eſt (*a*) *Unum illud, & ſemper, & ubique ſervandum eſt, ut ægri vires ſubinde aſſidens medicus inſpiciat, & quamdiu ſupererint, abſtinentia pugnet: ſi imbecillitatem vereri cœperit, cibo ſubveniat. Id enim ejus officium eſt, ut ægrum neque ſupervacua materia oneret, neque imbecilliorem fame perdat.* Verum audite quoque,

quæ

quæ hiſce ſubdat, ex iiſque vos per voſmetipſos Corollaria, quæ duci poſſunt, deducite. *Ex his autem intelligi poteſt, ab uno medico non poſſe multos curari; eumque, ſi artifex eſt, idoneum eſſe, qui non multum ab ægro recedit.*

III. Quod ſi morbus ille fuerit, de cujus cito exitu, aut ab hiſtoria medica, aut ex conſimilibus viſis caſibus, ut in conſtitutionibus Epidemicis, commonefacti jam ſitis; contra eum fidentius abſtinentia pugnate. Tales ſunt: Apoplexia fortis: Angina, aut ſine tumore ſuffocans, aut tumore fauces elidens: Iliaca paſſio: Cardialgia: Colica gravior, qui, aut morte cito finiri debent, aut ſanari, aut miteſcere. In hiſce, nequaquam de ægro nutriendo ſoliciti ſitis, niſi morbus ſaltem remiſerit. Riſum quondam tenere vix poteram, videns medicum prope deſperabundum, quia Apoplecticum jam ſtertentem, quique poſtridie obiit, nutrire non poſſet. Sæviere, non multis ab hinc annis, Pectoris inflammationes, quæ circa primum quaternarium ægros occidebant. Vidimus nihilominus Medicos eandem victus rationem iis adminiſtrare, quæ productioribus Pleuritidibus adhiberi ſolet. Forte quidam ex iis ægris ſervati fuiſſent, ſi citiſſimo morbi exitu animadverſo, intra potiones tantum detenti fuiſſent.

IV. Sed de Chronicis quoque, atque intermittentibus febribus, poſitis ſemper inhærendo principiis, aliqua dicenda ſunt. Ut reliquis, qui veteraverunt, morbis, ita Chronicis quoque febribus, victum relate ad ægrotantes plenum convenire, ipſi rigidiſſimi veteres tradidere. Nulla igitur hic difficultas. Revera

Digitized by Google

ra ante corticis uſum, intermittentes, jure omni, longis morbis accenſendæ erant. At poſtquam Divinus, prope dixerim, cortex, ſingulari Numinis favore Europæ innotuit; & brevibus, & longis morbis addi eas poſſe puto. Illarum recidivi recurſus aliquando longioribus ſpatiis ægros exercent: ideo febres longæ dici merentur. Sed quilibet recurſus iterum ſumpto cortice brevi fere compeſcitur: hinc non ſine ratione breves dici poſſunt. Ita auxilium hoc, quod non paucos Medicinæ Canones peſſumdedit, ut uno eodemque tempore variam intermittentes ſortirentur naturam, effecit. Hiſce itaque febribus per triginta & amplius annos, variiſque in locis, aliquo ad ætatum diverſitatem reſpectu habito, minimo autem ad anni tempus, ad regiones, ad conſuetudinem, ita non infeliciter victum adminiſtrare ipſe ſuevi. Cum cibus ex Hippocrate, morbus febricitanti ſit, febris die, prout febris vis, & vehementia eſſet, aut in tenui, aut in tenuiſſimo victu ægros continui. Die integro, donec febris devicta eſſet, vel ad plenum inclinavi, vel tenuem exhibui. Febri autem non multis diebus, ut per corticem fieri ſolet, fugata, ægrum victui convaleſcentium ſenſim admiſi; ex Hippocrate etenim, *quæ longo tempore extenuata ſunt corpora, longo reficere oportet, quæ vero brevi, breviter* (*a*). Si vero febris quartana foret, biduique intervallum daret, die, qua æger peſſimus erat, eodem modo victum, ac in tertianis inſtituere ſuevi; diebus autem integris, pleno victu ægros alui. Meam methodum vobis in exemplum propono, non ut eam ad amuſſim ſervare debea-

(*a*) 7. aphor. 2.

debeatis; ſed ut colligatis modum, quo victu demere, & vires impellentes infringere, & facultatem, ne labaſcat ſuſtinere, in intermittentibus ſoleam. Cum febres iſtæ, niſi pernicioſarum indolem ſuſceperint, in iis, qui ſenio confecti non ſunt, fere ſine periculo eſſe ſoleant; medici indulgentia levi tantum damno, & facile reparando eſſe poteſt.

V. Vos autem reponetis, rem ita bene habere iis in intermittentibus, quæ alternis, aut quarto quoque die invadentes, inter Paroxiſmos, aut unum, aut binos dies integros relinquunt; at quæ ſingulo die redeunt, ut quotidianæ intermittentes: aut ferme ad apyrexiam remittentes, vel, ſi mavultis, duplices tertianæ intermittentes, vel remittentes: cum in hiſce nulla dies integra pleno victui, ex mea ſententia locum relinquat, quam victus rationem deſiderant? Vel de iis abſque febrifugo curandis agitur, atque ad Calendas, pene dixerim, Græcas, illarum ſanatio expectanda: vel, nunquam ſatis laudato Peruviano cortice, illis occurritur. Si prima tædii plena methodo & veſtram, & ægri patientiam, non ſine malorum conſequentium periculo, exercere velitis, dubium nequaquam eſt, quin febre paululum deferveſcente æger victu premi non debeat, ſed eo, qui relate ad ægrotantes plenus eſt, ali. Ita enim virium cuſtodia, non modo poſcit, ſed flagitat, licet inde morbus pertinacior evaſurus ſit. At ſi cortex in auxilium expeditur; cum ab eo febris cito profliganda, vel ſaltem domanda ſit, eoque æger cito convaleſcentium diętæ reddendus; ecquis, cui mea principia probentur, non videat, tutiſſimum eſſe tenuem, &

Digitized by Google

tenuiſſimam quoque, ſi vehementior febris fuerit, victus rationem adhibere? Quod ſi in febrium recidivis, quemadmodum ſupra poſui, ita agendum eſt; multo magis prima vice, qua homines adoriuntur, & cortice iis medicina fit, idem præſtandum. Animadvertite, me diverſas victus rationes ad rigidiorem veterum normam nequaquam exigere, ſed eas, ut loco propoſui, minus rigide dimetiri.

VI. Reliquum mihi modo eſt ad diſſertationem hanc abſolvendam, ut promiſſis ſtem: ut ei, nempe, difficultati occurram, quæ erat: ſi quæ diſputaſti omnia parciorem victum in acutis expoſcunt, eodemque tempore, & jura conſumata, & carnium ſuccos, & contuſas carnes, & reſtaurantia rejiciunt, reprobantque; eccur ab horum non infrequenti uſu, mali effectus frequentius non viſuntur, & adnotantur? Favete auribus, quæſo, Studioſi Juvenes. Superiore ſeculo ea Praxis obtinebat, ut Periodicis febribus exerciti ſiti pene conficerentur. Altera item Praxis communis erat, ut, niſi purgato corpore, vel tantillum Opii ægris daretur. Quot, quæſo, non putatis malos effectus, & graviſſima, difficulterque toleranda ſymptomata, quæ morbos graviores redderent, ab iis medendi rationibus miſeris ægrotantibus non contigiſſe? Ex hodiernis Medentibus vix fore reor, qui id ſit inficias iturus. Sed quid medentes dico? Quilibet non rudi ingenio, qui commoda ex Praxi hodierna aut expertus fuerit, aut obſervarit, animo concipere poterit, quam ab ariditate, & ſiti pati debuerint miſelli febrientes; quantumque dolorum, vigiliarum, ſpaſticorumque motuum ab ægrotantibus ferendum eſ-

ſet,

ſet, dum contra ac Hippocrates facere ſuerat; quamvis minus ſecuris paregoricis uteretur; ac contra hodiernum uſum, levamentum illis non adhibebatur, niſi & corpus prius purgaretur, & ſanguis emmitteretur, & alia inutilia remedia inutiliter exhiberentur. Num ideo remini, vel ab adſidentibus, vel a medentibus, mala quæ obſervabant ſymptomata, iis noxiis medendi methodis attributa fuiſſe? Tantum abfuit, ut eæ medendi viæ reprobatę fuerint, ab iiſque ęgrotantium graviora ſupervenientia incommoda deducta ſint, ut iis mordicus tenendis totis viribus certatum ſit; nec, niſi per ſummas contentiones, ac continua felicium experimentorum ſerie a poſterioribus tandem evictum, & febrientibus; vel ipſius frigidę, poſtquam ęger incaluit, generoſiores hauſtus utiliſſimos commodiſſimoſque fore; & non minus purgato, quam impurgato corpore, opium, quaſi prȩſens Divinum auxilium, dolentibus, vigilantibus, convulſis opem tutiſſimam ferre. Cur autem veritas hęc adeo luculenta in oculos medicorum, & adſidentium non incurrebat? Quia cum utrique animum induxiſſent, ita agendum eſſe, eaſque methodos unice probandas fore; mala inde exorta, quæ conſequebantur, vi, & naturæ morbi tribuebant.

VII. Sæculo eodem Chemicorum, & præcipue Helmontianorum ſchola plurimum floruit. Cum enim iſti validioribus remediis præ Galeniſtis uterentur: opium frequentius adhiberent; ac pharmaca minus ingrata, & nauſeoſa offerrent; atque omnia ſimilitudinibus a furnis, Chemiciſque operationibus petitis, quæ præ Galeniſtarum Theoriis captu faciliores erant,

rant, ornarent; non exiguam hominum manum in ſui favorem pellexere, immo traxere. Quæ mala, quæſo, non obveniſſe, acute febrientibus putandum non eſt, & a venæ ſectione quam execrabantur, ommiſſa; & ab exagitantibus validioribus, ſudoriferiſque, quibus initia quoque acutorum morborum urgebant? Remini forte illa, vel ab ægrotantibus, vel ab adſidentibus, vel a medicis iiſdem, temerariæ illi medendi methodo tributa fuiſſe? Minime gentium. Eam præ Galeniſtarum methodo valentiorem, ſalubrioremque putabant; eoque pravorum inde exorientium effectuum, non infida remedia, neque alieniores medendi vias, ſed morbi perverſam, maleque moratam indolem cauſabantur.

VIII. Sed quid vetera memoro? Nonne reperiuntur adhuc Medici, qui totius excultæ Europæ Scholis, & experientia reclamante, Peruvianum Corticem exhibere febrientibus renuunt, niſi prius alvus deterſa, & ſanguis emiſſus fuerit? Cum deinde febris, & vires aſſumpſit, & capiti minitatur, & pernicioſum characterem indepta eſt; ſi forte a prima corticis uncia domita non fuerit, obtendentes febrifugum minime reſpondere, ab eo uberius exhibendo abſtinent; quapropter æger, vel ad plures cito migrat, vel non evadit, niſi longiore tempore, maximiſque exantlatis periculis. Putatis forte eos animadvertere, unde mala iſta veniant? Adeo id non animadvertunt, ut errorem eumdem iterato, & ſæpius, & tempore eodem errare non deſinant. Ea eſt præjudiciorum, quibus imbuti vivere volunt, vis, ut non auctoritas Scriptorum, quos tamen non legunt, non

ratio,

Digitized by Google

ratio, non aliorum obſervata, atque experientia illis oculos tandem aperire valeant. Ita quoque uſuvenit circa uſum ciborum, quos reprobo. Nunquam, vel minima ſuſpicio medentes, qui eos amant, inceſſit, eos acute ægrotantibus noxie adhiberi: adſidentes, maximeque mulieres, quæ imbecillitatem præ morbo timent, non modo non ſuſpicantur ea noxia eſſe poſſe, ſed utiliſſima, & apprime neceſſaria cenſent. Licetque ſub illorum uſu, modo capitis dolores & deliria ingraveſcant; modo calor, anxietaſque intendantur; modo obſtipetur venter, aut nimium fluat; modo æger nauſeet, ac ne jurium quidem odorem ſentire poſſit; ſemper autem morbi protrahantur, longiuſque excurrant; non in malam victus rationem, ſed in difficilioris morbi indolem omnia refundunt. Ægri interim non ab exhauſtu, ſed ob vim, & morbi acumen imbecilli languent: illę autem deſperabundæ (quæ ſcilicet inferioris ſortis ſunt) Deos homineſque teſtantur, ſe culinæ ſumptibus nequaquam parcere: convenientibus mulierculis ollulas, quibus reſtricta jura ebulliere oſtendunt: quot pullos ad oſſium teneritudinem decoxerint, numerant: quantam reſtaurantis vim a monialibus confecti æger conſumpſerit, ſignificant: & nihilominus ægrum imbecillimum languere quærulæ clamant. Ut, quæſo, capita alte adeo præjudiciis imbuta noſcere queant, num adverſa, quæ ægris obveniunt, a perverſo victus regimine pendeant? Quamvis itaque ea & a medicis, & ab aliis viſantur ſæpe nimium, non obſervantur tamen: neque etenim omnia, quæ oculis uſurpantur, obſervatione quoque comprehenduntur. Quicumque qui oculos

culos habet, iiſque utitur, videt, ſi vult, Solis, Lunæque Eclipſes, & exorientia, atque occidentia aſtra; at exiguus tantummodo Aſtronomorum numerus eadem obſervat.

IX. Inutilitatem, incommoda, pravitatem alicujus methodi, pr ę quibuſcumque aliis examinibus, in aperta luce ponit illius cum altera comparatio. Utriuſque vos, dum medicinam facietis, caute, prudenterque experimenta capite: tunc vobis liberum relinquo, qua via in victus ratione febrientibus adminiſtranda procedendum ſit, eligere. Ipſe nullus dubito, quin ea progreſſuri ſitis, quam Hippocratis, & reliquorum Gręcę Medicinę Procerum exempla nobis aperuerunt: quam boni Itali, quam pręclari Angli, quam e Gallia pręſtantiſſimi inſtiterunt: quam denique, non Hypotheſes, ingeniique commenta, ſed natura ipſa, ac ratio ab obſervatis immediate deducta, veram, ſecurioremque eſſe demonſtrarunt. Neque vos exempla, ac numerus eorum, qui aliter ſentiunt, aguntque, facile decipiat; etenim firmiter tenendum eſt, ut in reliquis, quę opinione ſolummodo continentur, ita & in Medicina, argumentum peſſimi turbam eſſe.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google